

Державне агентство лісових ресурсів України
Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Українського державного проектного
лісовпорядного виробничого об'єднання
від 06 вересня 2024 року №76

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ
ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ**

ЧАСТИНА ПЕРША – ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ І ПОЛЬОВІ РОБОТИ

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Мета і завдання

1. Інструктивно-методичні вказівки щодо здійснення лісовпорядкування (далі – Інструктивно-методичні вказівки) розроблені для технічної деталізації положень Порядку здійснення лісовпорядкування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.02.2023 р. №112 (далі – Порядок).

2. Цим документом регламентуються технічні умови щодо організації та здійснення лісовпорядкування, а також особливості його здійснення залежно від регіональних умов та цільового призначення лісів.

3. Терміни і визначення вжиті відповідно до Порядку та чинних галузевих стандартів. Інші терміни вжиті у значенні, визначених в Лісовому кодексі України та нормативно-правових актах, прийнятих відповідно до нього.

2. Основні організаційно-технічні показники лісовпорядних робіт

1. Роботи з базового лісовпорядкування здійснюються за таким ступенем детальності.

Таблиця 1. Основні організаційно-технічні показники лісовпорядкування

Основні організаційно-технічні показники	Значення показників
1. Величина кварталу:	
1.1. Довжина сторін кварталу, км	0,5x0,5
	1,0x0,5
	1,0x1,0
1.2. Площа, га	25-50-100
2. Мінімальна площа виділу, га:	
2.1. Насадження природного походження	1,0
2.2. Лісові культури, незімкнуті лісові культури, зруби, згарища, загиблі насадження, ландшафтні галявини, рекультивовані землі	0,1
2.3. Галявини, пустирі, біогалявини, рідколісся	0,3
2.4. Стиглий деревостан серед молодняків, молодняки серед стиглих і пристиглих деревостанів	0,3
2.5. Лісові розсадники і плантації, лісові автомобільні дороги та проїзди, квартальні просіки, лісові протипожежні розриви, лісові осушувальні канали і дренажні системи	0,1
2.6. Сільськогосподарські угіддя, води, землі під садибами, спорудами, трасами	0,1
2.7. Інші нелісові землі	0,3

2. Наведені в таблиці 1 організаційно-технічні показники враховують під час складання проєкту квартальної мережі, утворення первинних обліково-господарських одиниць – виділів.

3. Квартальна мережа, яка склалась в минулому, за можливості, не повинна підлягати перегляду.

Не допускається необґрунтований поділ однорідних за характеристикою ділянок на окремі виділи.

4. Перша лісовпорядна нарада, залежно від місцевих умов, може змінити наведені в таблиці 1 нормативи мінімальної площі виділу для окремих земель, виходячи з їхнього господарського значення.

5. Лісовпорядкування здійснюють із застосуванням матеріалів дистанційного зондування Землі (далі - ДЗЗ).

Матеріали ДЗЗ попереднього лісовпорядкування використовують як допоміжні матеріали для орієнтації та уточнення меж окремих виділів.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ

1. Організація здійснення, планування і фінансування лісовпорядних робіт

1. Державні лісовпорядні організації, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності (далі – лісовпорядна організація) здійснюють лісовпорядні роботи за договорами, що укладають з постійними лісокористувачами та власниками лісів (далі – лісокористувачі).

Укладанню договору на виконання лісовпорядних робіт передують складання технічного завдання та кошторису з урахуванням специфіки об'єкта. Кошториси, складені лісовпорядною організацією або її структурними підрозділами (експедиціями), погоджують з лісокористувачами.

2. Лісокористувачі, які належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України (далі – Держлісагентство), за два роки до закінчення попереднього проєктного періоду подають до його територіальних органів замовлення на проведення лісовпорядних робіт, в якому зазначають джерело їх фінансування (за рахунок коштів державного бюджету, або за кошти лісокористувача). Лісокористувачі інших міністерств і відомств, а також власники лісів подають замовлення на проведення лісовпорядних робіт до лісовпорядної організації.

3. Лісовпорядна організація, з урахуванням отриманих замовлень, складає проєкти річних і перспективних планів лісовпорядних робіт із зазначенням черговості їхнього проведення по об'єктах та подає Держлісагентству для розгляду.

Уразі проведення лісовпорядних робіт за рахунок коштів державного бюджету лісовпорядна організація формує відповідні пропозиції до бюджетного запиту.

4. Відповідно до затверджених планів лісовпорядна організація складає і доводить у визначені терміни до своїх структурних підрозділів річні плани лісовпорядних робіт. У річному плані зазначають перелік об'єктів лісовпорядкування, обсяг і вартість робіт з урахуванням основних організаційно-технічних показників лісовпорядкування.

2. Взаємовідносини лісовпорядної організації з територіальними органами лісового господарства Держлісагентства, керівними органами лісового господарства інших міністерств і відомств та лісокористувачами

1. Взаємовідносини лісовпорядної організації з територіальними органами Держлісагентства, керівними органами лісового господарства інших міністерств і відомств та лісокористувачами визначаються угодами на проведення лісовпорядних робіт та рішеннями лісовпорядних нарад.

2. Лісовпорядна організація під час підготовчих робіт до лісовпорядкування інформує лісокористувача щодо необхідності організації ними робіт з розчищення межових і квартальних просік, заміни непридатних квартальних та вказівних стовпів, а також отримує від лісокористувача інформацію щодо:

- оформлення права постійного користування або власності на землі;

- рішень про передачу у власність, надання в постійне користування земельних лісових ділянок, їх викуп;
- зміни поділу лісів на категорії залежно від основних виконуваних ними функцій;
- існуючого поділу території за структурними підрозділами (лісництва, майстерські дільниці, обходи тощо), оформлення в установленому порядку зміни в їх межах і назвах;
- переліку лісових ділянок, виділених у довгострокове тимчасове користування лісами за видами користування і користувачами, та межі цих ділянок на планово-картографічних матеріалах;
- переліку об'єктів постійної лісонасінної бази (далі - ПЛНБ);
- переліку обстежувальних, топографічних, проєктних, дослідних та інших робіт, які були виконані після попереднього лісовпорядкування на території об'єкта лісовпорядкування;
- переліку територій та об'єктів природно-заповідного фонду, переліку лісових ділянок, віднесених до природних лісів, квазіпралісів та пралісів;
- інформації про наявні туристичні, рекреаційні та науково-пізнавальні маршрути, об'єкти історико-культурного призначення, які розташовані на території об'єкта лісовпорядкування;
- відомостей про санітарний стан лісів і динаміку осередків шкідників та хвороб лісу.

3. Питання щодо сприяння лісокористувача у проведенні підготовчих і польових робіт з базового лісовпорядкування розглядається та затверджується першою лісовпорядною нарадою в частині:

- забезпечення працівників лісовпорядної партії житлом та приміщенням для зберігання майна, робітниками і транспортом;
- видачі лісорубних квитків на рубку дерев під час відновлення меж, закладання пробних площ, виготовлення лісовпорядних знаків тощо;
- участі в контролі за якістю виконання лісовпорядних робіт;
- забезпечення щомісячного приймання виконаних робіт із складанням відповідного акта.

4. Спеціалісти лісокористувача запрошуються до участі в колективному технічному тренуванні (далі – колективне тренування) перед початком польових робіт, розробленні принципових напрямів ведення лісового господарства, обґрунтуванні визначення норм безперервного, невиснажливого і раціонального використання лісових ресурсів та інших важливих питаннях лісовпорядного проєктування.

5. Лісовпорядна організація забезпечує належне виконання лісовпорядних робіт відповідно до Порядку та цих Інструктивно-методичних вказівок, рішень лісовпорядних і технічних нарад та нормативних і правових документів, що регламентують ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів.

3. Взаємовідносини лісовпорядної організації з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськістю, неурядовими організаціями та іншими зацікавленими сторонами

1. Лісовпорядна організація співпрацює з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування і залучає громадськість та зацікавлені організації під час обговорення окремих питань, пов'язаних з лісовпорядкуванням.

2. Цілями, які ставляться в процесі взаємовідносин, є:

- інформування органів влади та громадськість про завдання лісовпорядкування;

- забезпечення відкритості та прозорості в прийнятті проєктних рішень щодо використання лісових ресурсів, відтворення лісів, їх охорони та захисту;
- виявлення соціально значимих ділянок: господарських (місця побічних лісових користувань, мисливських угідь тощо); культурних та релігійних (місця відпочинку, туризму, природні водні джерела, хрести, каплички тощо); історичних (пам'ятки, історичні місця тощо);
- врахування наявних планів розвитку територій (регіональних, районних, територіальних громад) в частині, що стосуються об'єкта лісовпорядкування, з метою їх втілення в проєктних документах лісовпорядкування.

3. Залучення громадськості, інших заінтересованих сторін на всіх етапах лісовпорядкування здійснюється шляхом оприлюднення проєктів протоколів лісовпорядних нарад та інших матеріалів, які можуть розглядатися на відповідній нараді. При проведенні лісовпорядних нарад розглядаються зауваження та пропозиції щодо питань, винесених на розгляд відповідної наради, та приймаються рішення щодо їх урахування або аргументованого відхилення.

4. Керівництво та спеціалісти лісовпорядної організації та її структурних підрозділів налагоджують і підтримують в період проведення лісовпорядних робіт зв'язок з органами охорони навколишнього природного середовища, регіональними науковими установами та іншими організаціями для вирішення питань, що входять до їх компетенції.

5. Лісовпорядна організація під час проведення базового лісовпорядкування забезпечує:

5.1. Під час підготовчих робіт:

- інформування органів державної влади та місцевого самоврядування про початок лісовпорядних робіт, їх мету та завдання;
- ознайомлення з існуючими планами розвитку територій – регіональним, районними, територіальними громад;
- проведення зустрічей зі спеціалістами науково-дослідних установ, природоохоронних організацій, в тому числі неурядових, земельних органів, мисливських організацій та інших зацікавлених організацій та установ з метою збору інформації, необхідної для розроблення проєктних та планово-картографічних матеріалів лісовпорядкування;
- збір зауважень та пропозицій щодо ведення лісового господарства, викладених у звітах про результати аудиту з сертифікації лісів.

5.2. Під час польових робіт:

- разом з лісокористувачем залучення зацікавлених сторін в роботі першої лісовпорядної наради;
- проведення робочих зустрічей з органами місцевого самоврядування із залученням інших зацікавлених сторін;
- інформування після закінчення польових робіт органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості про сучасний стан лісів, врахування висловлених пропозицій щодо перспектив організації та розвитку лісового господарства.

5.3. Під час камеральних робіт:

- ознайомлення та обговорення з місцевими органами державної влади та місцевого самоврядування, природоохоронними органами з участю громадськості та інших зацікавлених сторін про основні показники проєкту організації та розвитку лісового господарства (далі – лісовпорядний проєкт) та врахування, або аргументоване відхилення, висловлених зауважень і пропозицій учасниками відповідної лісовпорядної наради

4. Участь у розробленні програм з охорони, використанні та відтворення лісів

1. Участь у розробленні програм з охорони, захисту, використання та відтворення лісів лісовпорядна організація здійснює шляхом розроблення основних положень організації та розвитку лісового господарства (далі – Основні положення) у разі її залучення відповідним органом державної влади до розроблення таких програм відповідно до пункту 2 статті 31 Лісового кодексу України та виділення необхідного фінансування.

2. Основні положення організації та розвитку лісового господарства розробляють для визначення та обґрунтування принципових стратегічних напрямів організації та розвитку лісового господарства на перспективу для окремої адміністративної області або природно-економічного регіону.

3. Основні положення розробляють або коригують раніше розроблені до попереднього лісовпорядкування в період підготовчих робіт до базового лісовпорядкування за окремою програмою (додаток 1).

4. Основні положення розробляють або коригують на основі визначених основних напрямів державної політики у сфері лісових відносин, затверджених загальнодержавних та регіональних (місцевих) програм з охорони, захисту, використання та відтворення лісів, сучасних досягнень національної і світової лісівничої науки, тенденцій в розвитку лісового господарства, набутого досвіду з ведення лісового господарства. Під час їх розроблення враховують потреби територіальних громад.

5. Основні положення затверджуються як складова частина відповідної регіональної (місцевої) програми з охорони, захисту, використання та відтворення лісів відповідно до пункту 2 статті 30 Лісового кодексу України. Затверджені Основні положення є керівним документом для лісовпорядної організації.

5. Лісовпорядні і технічні наради

1. Для регламентації лісовпорядних робіт і всебічного обговорення особливостей їхнього виконання проводять такі лісовпорядні наради:

- перша - не пізніше ніж за два тижні до початку польових робіт;
- друга - після розробки основних проєктних рішень та кількісних показників матеріалів лісовпорядкування;
- третя - у випадку розробки матеріалів лісовпорядкування, які передбачають здійснення планованої діяльності відповідно до [Закону України "Про оцінку впливу на довкілля"](#) (далі - матеріали лісовпорядкування, які потребують ОВД).

Окрема лісовпорядна нарада проводиться для розгляду і затвердження матеріалів лісовпорядкування.

В процесі здійснення лісовпорядних робіт можуть проводитись технічні наради для розгляду і вирішення окремих організаційних і технічних питань, інших проєктних рішень.

У випадку проведення першої лісовпорядної наради перед її проведенням підлягає оприлюдненню проєкт протоколу першої лісовпорядної наради.

У випадку проведення другої та третьої лісовпорядних нарад разом з повідомленням про проведення наради оприлюднюється матеріали лісовпорядкування, які пропонуються до розгляду на нараді.

До матеріалів, які пропонуються для розгляду на другій лісовпорядній нараді і підлягають оприлюдненню перед її проведенням, належать:

- проєкт протоколу другої лісовпорядної наради;

- відомість визначення розрахункової лісосіки на проєктний період та розрахункова лісосіка для постійних лісокористувачів (власників лісів) (оприлюднюються у складі проєкту протоколу другої лісовпорядної наради);

- клопотання щодо приведення існуючого поділу лісів у відповідність з Порядком поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок;

- відомості про місцезнаходження видів флори та фауни і їх природних середовищ існування, які охороняються відповідно до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, отримані від Міндовкілля (оприлюднюються у складі Клопотання щодо приведення існуючого поділу лісів у відповідність з Порядком поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок);

- клопотання щодо виділення особливо захисних лісових ділянок;

- відомості про об'єкти природно-заповідного фонду;

- висновки про належність конкретної лісової ділянки або її частин до пралісів, квазіпралісів чи природних лісів та бланки ідентифікації пралісів (якщо вони складені лісовпорядною організацією).

На основі уточнених за результатами другої лісовпорядної наради проєктних рішень та кількісних показників, лісовпорядна організація продовжує проведення камеральних робіт та виготовляє інші документи і матеріали, передбачені пунктом 30 Порядку.

У випадку розроблення матеріалів лісовпорядкування, які не проєктують плановану діяльність, передбачену Законом України Про оцінку впливу на довкілля, після завершення камеральних робіт проводиться лісовпорядна нарада з розгляду матеріалів лісовпорядкування, визначена пунктами 113 та 114 Порядку.

Доопрацьовані відповідно до екологічних умов, встановлених висновком з оцінки впливу на довкілля, матеріали лісовпорядкування розглядаються на третій лісовпорядній нараді.

Третя лісовпорядна нарада проводиться після завершення камеральних робіт, проведених з урахуванням екологічних умов, встановлених висновком з оцінки впливу на довкілля, і одночасно є лісовпорядною нарадою з розгляду матеріалів лісовпорядкування, визначеною пунктами 113 та 114 Порядку.

Всі матеріали лісовпорядкування, пропонувані для розгляду на третій лісовпорядній нараді, та на лісовпорядній нараді з розгляду матеріалів лісовпорядкування, які в подальшому будуть надсилатися на погодження, виготовляються в тому числі у форматі, який дозволяє їх оприлюднити перед проведенням відповідної лісовпорядної наради та подати на погодження до Міндовкілля в електронній формі з використанням системи електронної взаємодії органів виконавчої влади, зокрема:

- пояснювальну записку до проєкту організації і розвитку лісового господарства, яка повинна в тому числі містити інформацію про поділ лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок, висновки про належність конкретної лісової ділянки або її частин до пралісів, квазіпралісів чи природних лісів, інформацію про результати зоологічних, ботанічних та геоботанічних досліджень (у разі наявності таких досліджень), протоколи попередніх лісовпорядних нарад, з таблицями врахування пропозицій та зауважень;

- відомість визначення розрахункової лісосіки на проєктний період у випадку, якщо матеріалами лісовпорядкування проєктується проведення рубок головного користування;

- фонди рубок, в тому числі фонд рубок головного користування;

- фонди лісовідновлення лісів, лісорозведення, лісових ділянок та нелісових земель, які не підлягають лісорозведенню;
- відомості запроєктованих лісогосподарських заходів;
- форми державного лісового кадастру.
- планово-картографічні матеріали.

Головою лісовпорядної наради є керівник територіального органу Держлісагентства або його заступник, керівник спеціалізованого державного лісогосподарського підприємства, керівник спеціалізованого комунального лісогосподарського підприємства, керівники інших державних і комунальних підприємств, установ та організацій, у яких створені спеціалізовані лісогосподарські підрозділи, секретарем – представник лісовпорядної організації.

Протокол першої лісовпорядної наради затверджує керівник територіального органу Держлісагентства та керівник лісовпорядної організації, а протокол другої та третьої лісовпорядних нарад - керівник територіального органу Держлісагентства.

Під час лісовпорядкування всіх лісів адміністративної області або значної їх частини першу лісовпорядну нараду проводять при територіальному органі Держлісагентства з попереднім ознайомленням лісокористувачів (проведенням технічних нарад) з положеннями проєкту протоколу цієї наради. На рівні лісокористувачів здійснюють збір пропозицій і зауважень до проєкту протоколу, які виносять на розгляд наради при територіальному органі Держлісагентства.

Дати проведення лісовпорядних нарад, персональний склад учасників, терміни подання до них необхідних матеріалів установлює територіальний орган Держлісагентства за погодженням з лісовпорядною організацією.

2. Технічні наради можуть скликатися за ініціативою лісокористувача або лісовпорядної організації і проводяться під головуванням ініціатора. У нараді приймають участь представники лісокористувача, лісовпорядної організації та запрошених представників інших зацікавлених організацій та громадськості.

Конкретні дати проведення технічних нарад, персональний склад учасників визначає ініціатор проведення технічної наради.

3. На першій лісовпорядній нараді розглядають такі основні питання:

- звіт про підготовчі роботи (якщо вони здійснювались);
- розподіл лісів об'єкта на категорії та необхідність його перегляду;
- розподіл території об'єкта за методами лісовпорядкування;
- поділ території об'єкта на гірську і рівнинну частини;
- стан юридичного оформлення меж об'єкта лісовпорядкування;
- забезпеченість матеріалами ДЗЗ, топографічними картами;
- проєкт організації території;
- рекомендації щодо утворення господарських частин, господарств і господарських секцій, встановлення віку стиглості;
- господарське значення окремих деревних і чагарникових порід;
- наявність об'єктів ПЛНБ;
- особливості лісотаксаційних робіт з урахуванням функціонального призначення лісів;
- нормативно-довідкові матеріали, що рекомендуються для використання в процесі лісовпорядкування;
- рекомендації щодо проєктування лісогосподарських заходів під час лісотаксаційних робіт;
- наявність пробних площ, які закладені під час виконання науково-дослідних робіт, необхідність закладання постійних пробних площ;

- технічні особливості та ступінь деталізації оцінки лісопатологічного і санітарного стану насаджень під час лісотаксаційних робіт та виконання інших обстежувальних робіт, оцінки екологічного стану лісів;

- необхідність виявлення сировинної бази для здійснення побічних лісових користувань, які мають перспективу розвитку;

- наявність існуючої і запроєктованої мережі туристських, рекреаційних та науково-пізнавальних стежок;

- сприяння забезпеченню лісовпорядних партій робітниками, транспортними засобами і житлом;

- порядок участі у лісовпорядних роботах лісокористувача та інших зацікавлених сторін;

- інші технічні особливості лісовпорядних робіт і порядок їхнього виконання.

4. Рішення, прийняті з усіх питань, що розглядалися на першій лісовпорядній нараді, фіксують в протоколі наради. Рішення, які приймають на першій лісовпорядній нараді, не повинні суперечити нормативно-правовим актам, які є чинними на час проведення лісовпорядкування.

5. Друга лісовпорядна нарада скликається для розгляду та уточнення проєктних рішень та кількісних показників лісовпорядного проєкту.

Друга лісовпорядна нарада розглядає такі питання:

- основні показники лісового фонду;

- експлуатаційний фонд;

- системи та способи рубок головного користування, розподіл рубок по господарських частинах та господарських секціях;

- обсяг рубок головного користування;

- обсяг рубок з поліпшення якісного складу та оздоровлення лісів;

- обсяг лісовідновлення лісів та лісорозведення, реконструкції малоцінних насаджень;

- проєкт заходів щодо захисту лісу від шкідників і хвороб;

- проєкт заходів з протипожежного впорядкування лісів;

- обсяг побічних лісових користувань, заготівлі другорядних лісових матеріалів і використання корисних властивостей лісів;

- пропозиції з житлового, шляхового і виробничого будівництва;

- проєкт мережі туристських, рекреаційних та науково-пізнавальних стежок;

- висновки з аналізу ведення лісового господарства за минулий проєктний період.

6. По всіх основних розробках і показниках лісовпорядного проєкту, що виносять на розгляд другої лісовпорядної наради, лісовпорядна організація складає проєкт протоколу і до початку наради надсилає лісокористувачу та територіальному органу Держлісагентства разом з іншими матеріалами, які пропонуються для розгляду на лісовпорядній нараді.

7. Результати розгляду, розбіжності (якщо вони є) щодо величини і обґрунтування розрахункової лісосіки, запроєктованих обсягів лісгосподарських заходів обговорюють на другій лісовпорядній нараді.

До протоколу другої лісовпорядної наради додається таблиця з врахуванням або аргументованим відхиленням зауважень та пропозицій, отриманих в ході наради та громадського обговорення.

6. Контроль лісовпорядних робіт

1. Контроль за здійсненням лісовпорядних робіт здійснює Держлісагентство та його територіальні органи, лісовпорядна організація, а також лісокористувачі з метою

забезпечення належної якості виконаних робіт та матеріалів лісовпорядкування, дотримання вимог чинних нормативно-правових актів, Порядку та цих Інструктивно-методичних вказівок, рішень нарад і договору на проведення лісовпорядних робіт. Контролю підлягає весь комплекс робіт, що виконуються під час лісовпорядкування. За результатами перевірки, здійсненої лісовпорядною організацією, складається акт у двох примірниках, один з яких надається особі, яку перевіряли, а другий залишається в сторони, що перевіряла. Копії акту перевірки за запитом можуть надаватись зацікавленим сторонам.

2. Лісовпорядна організація здійснює контроль за лісовпорядними роботами відповідно до Положення з проведення контролю за лісовпорядними роботами, яке затверджує керівник державної лісовпорядної організації.

7. Порядок і терміни проведення та здавання польових лісовпорядних робіт

1. Польові лісовпорядні роботи належать до сезонних робіт і проводяться у період з 1 квітня до 30 листопада. Термін проведення польових лісовпорядних робіт може бути продовжено за рішенням керівника лісовпорядної організації.

2. Польові лісовпорядні роботи здають після повного їхнього завершення в об'єкті лісовпорядкування на основі натурних перевірок виконаних робіт і польових матеріалів лісовпорядкування.

В акті виконаних робіт вказують обсяг робіт за видами (додаток 2). Акт підписують представник лісовпорядної організації, відповідальний за виконання лісовпорядних робіт, і керівник об'єкта лісовпорядкування. Акт є підставою для остаточного розрахунку за виконані польові роботи.

3. Польову технічну документацію перевіряє і оцінює комісія лісовпорядної організації після повернення спеціалістів з місць проведення польових робіт.

8. Авторський нагляд

1. Авторський нагляд за впровадженням лісовпорядних проєктів у виробництво здійснюється в об'єктах, в яких з часу проведення базового лісовпорядкування пройшло 4-6 років, з метою встановлення стану виконання рішень лісовпорядного проєкту, контролю за веденням лісового господарства і використанням лісових ресурсів, оперативного усунення виявлених недоліків.

2. Порядок проведення авторського нагляду визначається Положенням про авторський нагляд, яке затверджує керівник лісовпорядної організації.

III. ПІДГОТОВЧІ РОБОТИ ДО ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ

1. Завдання, склад і організація підготовчих робіт

1. Завдання, склад та організація підготовчих робіт визначені пунктами 38-41 Порядку.

2. Підготовчі роботи з організації території об'єкта лісовпорядкування, складання проєкту квартальної мережі

Лісовпорядна організація разом з лісокористувачем при проведенні підготовчих робіт:

1. Аналізують внутрішньогосподарську організацію об'єкта лісовпорядкування і визначають доцільність збереження або зміни меж структурних одиниць.

2. Аналізують існуючий поділ лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок відповідно до чинних нормативно-правових документів. Перевіряють

відповідність поділу території об'єкта лісовпорядкування на гірську і рівнинну частини. При необхідності готують обґрунтовані пропозиції щодо змін у вказаних поділах. Аналізують матеріали попереднього лісовпорядкування для виділення особливо цінних для збереження лісів.

3. Натурні роботи з організації території об'єкта лісовпорядкування проводять в обсягах, забезпечених фінансуванням підготовчих робіт.

4. Відновлюють межі з суміжними землекористувачами в місцях, де вони повністю або частково втрачені і є наявні геодезичні дані. З'ясовують обсяг з прорубування нових кварталних просік.

5. Заміну кварталних і вказівних стовпів, які стали непридатними, розчищення зовнішніх меж, кварталних просік, відновлення натурального оформлення об'єктів природно-заповідного фонду та ділянок постійної лісонасінневої бази (ПЛНБ) виконує лісокористувач.

6. Проєкт кварталної мережі для об'єкта лісовпорядкування складають окремо для кожного лісництва на основі планово-картографічних матеріалів попереднього лісовпорядкування, матеріалів ДЗЗ і топографічних карт. Розміри кварталів, що проєктують, повинні відповідати встановленим організаційно-технічним показникам.

7. При складанні проєкту кварталної мережі в якості меж лісових кварталів можуть бути використані штучні або природні межі: автомобільні дороги загального користування, залізниці, постійно діючі лісові автомобільні дороги, протипожежні розриви, траси електромереж та трубопроводів, річки тощо.

Використання цих розмежувальних ліній не повинно призводити до порушення старої нумерації кварталів (якщо її зберігають) і недопустимих відхилень їхньої площі від оптимальної.

Озера (старорічища та інші природні водні об'єкти), залежно від їхнього розміру, форми і розташування в середині лісового масиву, включають до складу одного із суміжних кварталів, який має найбільшу довжину берегової лінії.

8. Під час впорядкування рівнинних лісів проєктують переважно прямокутну кварталну мережу з прокладанням просік в напрямках з півночі на південь і зі сходу на захід відносно географічного меридіана. Дрібні розкидані ділянки лісу, ізольовані від основного масиву, степові переліски об'єднують в збірні квартали.

9. При впорядкуванні гірських лісів кварталну мережу проєктують з максимальним використанням природних розмежувальних ліній (хребти, струмки тощо).

10. Нумерацію кварталів проводять в межах лісництва з північного заходу на південний схід. Допускається наскрізна нумерація кварталів в цілому для об'єкта лісовпорядкування.

11. Квартальна мережа і нумерація кварталів, що встановлені попереднім лісовпорядкуванням, по можливості, має зберігатись. Перегляд їх можливий у таких випадках:

- змін території об'єкта лісовпорядкування або окремих його структурних підрозділів, зокрема у випадках об'єднання лісництв з однаковими номерами кварталів, або передачі до об'єкта лісовпорядкування кварталів іншого лісокористувача;

- розукрупнення всіх кварталів для приведення у відповідність з установленими нормативами;

- застосування наскрізної нумерації кварталів в цілому для об'єкта лісовпорядкування.

12. Якщо до складу об'єкта лісовпорядкування прийняті ділянки лісу, які утворюють нові квартали, або окремі квартали вилучені, зміни в існуючу нумерацію кварталів вносять таким чином, щоб вона була збережена для основної частини

об'єкта лісовпорядкування. При цьому допускається розукрупнення окремих кварталів, або присвоєння новоутвореним кварталам чергових порядкових номерів, незалежно від їхнього місцезнаходження.

13. Крім квартальних просік, під час лісотаксаційних робіт в якості ходових лінії можуть бути використані дороги, стежки, траси ліній зв'язку і електромереж тощо, якщо їх розташування та довжина дозволяють забезпечити проведення лісотаксаційних робіт відповідно до нормативних вимог.

14. Складений проєкт квартальної мережі розглядають і затверджують на першій лісовпорядній нараді.

3. Підбір і обґрунтування нормативно-довідкових матеріалів

1. Підбір лісотаксаційних нормативів для лісів адміністративно-територіальної одиниці здійснюють під час складання Основних положень або під час внесення коректив до цього документа при повторному базовому лісовпорядкуванні.

2. У разі невідповідності затверджених для даного регіону нормативів, особливостям лісорослинних умов, ходу росту і стану насаджень на території конкретного об'єкта, лісовпорядна організація застосовує місцеві нормативи. Підбір і обґрунтування місцевих нормативів здійснюється на основі наукових досліджень, накопиченого досвіду.

3. Підбір схем типів лісу здійснюють з урахуванням наявних матеріалів ґрунтово-лісотипологічного обстеження, лісорослинної зони і географічного місцезнаходження об'єкта лісовпорядкування.

Для лісів, в яких не проводилося ґрунтово-лісотипологічне обстеження, придатність вибраної схеми типів лісу перевіряють під час закладання пробних площ і рекогносцирувальному огляді найбільш поширених насаджень при підготовці об'єктів для колективного тренування.

При цьому перевіряють відповідність основних діагностичних ознак, які визначають тип лісу: форми (наявність 2-х і більше ярусів), складу і класу бонітету деревостанів, визначальних видів надґрунтового рослинного покриву і підліску, характеру відновлення під наметом лісу, рельєфу, місцезнаходження і ґрунтових умов. Крім цього, перевіряють обґрунтованість рекомендацій з проведення основних лісогосподарських заходів в тих чи інших групах типів лісу та їхню відповідність місцевим умовам та набутому досвіду проведення лісогосподарських робіт в об'єкті лісовпорядкування.

4. Усі необхідні корективи вносять у вибрану для певної лісорослинної зони схему типів лісу за погодженням з науковою організацією, яка склала цю схему.

Визначені типи лісу повинні чітко відрізнятися за своїми діагностичними ознаками і, в першу чергу, за основними таксаційними показниками деревостанів (форма, склад, клас бонітету).

5. Для оцінки успішності природного поновлення та лісових культур приймають нормативи, які діють у цьому регіоні та відображені у відповідних нормативних документах.

4. Підготовка об'єктів для колективного тренування

1. Для колективного тренування в об'єкті лісовпорядкування закладають 15-20 тренувальних пробних площ, в тому числі 4-6 на рубки догляду, і залежно від особливостей об'єкта лісовпорядкування 1-2 км таксаційного ходу по просіках і ходових лініях з метою охоплення тренуванням різноманітних насаджень та інших категорій земель.

Для цього також використовують пробні площі, що збереглися від попереднього лісовпорядкування, після повторних переліків та обробки даних.

2. Тренувальні пробні площі та таксаційні ходи повинні бути представлені найбільш поширеними в об'єкті лісовпорядкування насадженнями і, за можливості, в повній мірі відображати їх різноманітність за породним складом, формою, віковою і товарною структурою, продуктивністю, типами лісорослинних умов, походженням. У зв'язку з цим тренувальні об'єкти можуть бути підготовлені в 2-3 різних місцях із зручним транспортним зв'язком.

3. У гірських умовах тренувальні об'єкти закладають на характерних геоморфологічних профілях, які відображають вертикальну зональність та перетинають схили різних експозицій і груп стрімкості, від річкових долин до вододілів з найбільш типовими для них насадженнями.

4. Виділи, які примикають до тренувального таксаційного ходу, в першу чергу складні за формою і складом, розладнані та різновікові деревостани, таксують вибірково-вимірвальним або вибірково-переліковим методами.

5. Підбір об'єктів для колективного тренування проводять на основі вивчення документів попереднього лісовпорядкування і матеріалів ДЗЗ. Заздалегідь визначені об'єкти для колективного тренування і місця їх розміщення уточнюють при рекогносцирувальному огляді лісових масивів у натурі.

Для цього повинні бути враховані такі фактори:

- зручність під'їзду і підходу до об'єктів тренування у весняний період;
- компактність об'єктів тренування;
- наявність приміщень для проживання.

6. При підготовці об'єктів колективного тренування на всіх пробних площах і виділах таксаційного ходу, поряд з таксаційними показниками деревостану, визначають характеристику підросту, природного поновлення, оцінюють санітарний стан насаджень, визначають обсяг недеревних ресурсів лісу та інших показників, які є характерними для лісових насаджень об'єкта лісовпорядкування.

7. Підбір та закладання тренувальних пробних площ, обстеження лісових культур та природного поновлення, оцінка лісопатологічного та санітарного стану насаджень проводять відповідно до вимог розділу VI.

8. Тренувальні пробні площі, межі виділів таксаційного ходу повинні бути відображені на матеріалах ДЗЗ та прив'язані до кварталних просік, візирів, доріг, інших чітких орієнтирів.

Підготовлені в процесі підготовчих робіт матеріали про об'єкти для колективного тренування передають на збереження в технологічну службу лісовпорядної організації і видають керівнику колективного тренування перед початком польових робіт.

9. В районі постійного базування структурних підрозділів лісовпорядної організації для відпрацювання лісовпорядниками навиків застосування таксаційних та геодезичних приладів і технічних прийомів виконання таксаційних та обстежувальних робіт, можуть закладатись постійні тренувальні полігони.

На них готують і періодично поновлюють: кругові реласкопічні і перелікові площадки постійного радіусу; обміряні облікові дерева в кількості, яка дозволяє достовірно визначити індивідуальні помилки виконавців при роботі з вимірвальними приладами; зразки закладання і натурного оформлення пробних площ, обстежувальних робіт; перевірені полігони інструментальної зйомки і еталони проміру ходових ліній на складних елементах рельєфу.

5. Збір основних природно-економічних умов та іншої інформації, необхідної для розробки лісовпорядного проєкту

1. У період підготовчих робіт здійснюють збір інформації про природні та економічні умови району майбутніх лісовпорядних робіт, а саме:

1.1. Площа і територіальне розміщення лісів всіх лісокористувачів та лісів на землях запасу в адміністративних районах, де розташований об'єкт лісовпорядкування.

1.2. Провідні галузі економіки регіону, характеристика підприємств, пов'язаних із заготівлею, переробкою і споживанням деревини, відомості про використання інших видів лісових ресурсів.

1.3. Характеристика екологічного стану району розміщення об'єкта лісовпорядкування, фактори, що впливають на нього, джерела забруднення природного середовища та інших шкідливих чинників.

1.4. Наявність еродованих і деградованих земель у районі розташування об'єкта лісовпорядкування, заходи з лісової меліорації, що планують на цих землях.

1.5. Наявність шляхів транспорту – доріг загального користування, лісових автомобільних доріг, лісових проїздів. Інформацію щодо протяжності лісових автомобільних доріг та лісових проїздів на одиницю загальної площі об'єкта лісовпорядкування.

2. Для планування організаційно-технічних заходів, пов'язаних з проведенням лісовпорядних робіт, здійснюють збір таких відомостей:

- контактні дані лісокористувача, державних органів влади, органів місцевого самоврядування, органів охорони навколишнього природного середовища, земельних органів та інших зацікавлених установ;

- найбільш зручний вид транспорту від місця розташування лісовпорядної організації до місця робіт, розклад руху поїздів та інших видів транспорту, вартість проїзду;

- наявність територій з небезпекою ураження кліщовим енцефалітом та необхідність проведення профілактичних щеплень, визначення оптимальних термінів їхнього проведення;

- особливості клімату (початок осінніх заморозків, встановлення снігового покриву, періоди максимальних опадів тощо);

- наявність територій, забруднених радіонуклідами;

- рельєф і ґрунти, наявність боліт і надмірно зволжених територій;

- інші проєкти, що розроблялись для об'єкта лісовпорядкування.

6. Забезпечення матеріалами ДЗЗ та вимоги до них

1. Матеріали ДЗЗ є технічною основою лісовпорядних робіт.

Вимоги, яким повинні відповідати матеріали ДЗЗ:

- просторове розрізнення – високе або надвисоке;

- проєкція еліпсоїда UTM WGS-84;

- відсутність хмарності;

- період знімання з 15 травня по 15 вересня;

- формат даних Geo TIFF;

- точність прив'язки з опорними точками 0,5 метра;

- тип продукту – кольоровий PSM, чотирьох каналний (R, G, B, NIR);

- давність знімання – 1 рік (допускається використання матеріалів ДЗЗ давністю не більше 2-х років, а в об'єктах з мало інтенсивним лісокористуванням 3-х років).

2. Оцінку якості матеріалів ДЗЗ і визначення можливостей їх використання для потреб лісовпорядкування здійснюють спеціалісти лісовпорядної організації.

3. Безпосередньо на польових лісовпорядних роботах матеріали ДЗЗ використовують для:

- виготовлення фотоабрисів, розпізнавання зовнішніх меж, просік, ходових ліній, топографічної ситуації і впевненого орієнтування в лісі;
- контурного і лісотаксаційного дешифрування;
- складання лісовпорядних планшетів та інших планово-картографічних матеріалів.

4. Наявні ортофотоплани, як геодезична основа планово-картографічних матеріалів лісовпорядкування, використовують незалежно від їх давності, але при цьому мають бути використані інші матеріали ДЗЗ відповідної роздільної здатності та давності.

7. Матеріали, що складають за результатами виконання підготовчих робіт

1. За результатами підготовчих робіт складають:

- звіт про підготовчі роботи;
- проєкт технічного завдання;
- проєкт кошторису на проведення польових лісовпорядних робіт.

2. Звіт про підготовчі роботи складають за програмою, яка наведена в додатку 3 і яка може коригуватись залежно від особливостей об'єкта лісовпорядкування.

3. Проєкт кошторису складають на основі чинних нормативів трудовитрат на різні види лісовпорядних робіт, тарифних ставок спеціалістів і робітників, зайнятих на них, податків, відрахувань тощо.

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ ТА ПІДГОТОВКА ДО ЛІСОТАКСАЦІЙНИХ РОБІТ

1. Знімально-геодезичні роботи

1. Під час лісовпорядкування можуть виконуватись наступні знімально-геодезичні роботи:

- відновлення меж об'єкта лісовпорядкування відповідно до існуючих геодезичних даних;
- знімання координат перетинів кварталних просік геодезичними геопозиційними приладами (далі - GPS) за окремим договором;
- знімання окремих найбільш значущих лінійних елементів внутрішньої ситуації, меж господарсько-цінних ділянок, доріг, стежок та інших лінійних об'єктів, які не розпізнані на матеріалах ДЗЗ і які використовують в якості таксаційного ходу.

2. Вимірювання горизонтальних кутів при відновленні окружних меж проводять з точністю не нижче 1 мінути, а при зніманні внутрішньої ситуації - не нижче 10 мінут. Вимірювання ліній проводять з точністю 0,2 відсотки. Кути нахилу враховують при величині 4° і більше. При розбіжності даних проміру лінії з існуючими геодезичними даними більше ніж 0,2 відсотки, виконують повторний промір у зворотному напрямку.

2. Прорубування, прочищення і промірювання зовнішніх меж, кварталних просік та оформлення території лісовпорядними знаками.

1. Прорубування напрямків нових кварталних просік здійснюють відповідно до проєкту кварталної мережі. Зміни до проєкту кварталної мережі, визначеної під час підготовчих робіт, можуть вноситись за рішенням першої лісовпорядної наради.

Розчищення кварталної мережі і зовнішніх меж з іншими землекористувачами, заміну кварталних та інших стовпів проводять лісокористувачі під час підготовки об'єкта до лісовпорядкування. Обсяги робіт визначають під час проведення підготовчих робіт.

Лісовпорядна організація до кінця польових лісовпорядних робіт організовує нумерацію лісовпорядних знаків.

2. Форми, розміри, правила встановлення та оформлення лісовпорядних знаків, матеріали для їхнього виготовлення визначені ДСТУ 3534-97 "Знаки натурні лісовпорядні і лісогосподарські. Загальні вимоги".

3. Колективне та індивідуальне технічне тренування

1. Технічне тренування проводять перед початком польових робіт з базового лісовпорядкування з метою:

- підготовки і перевірки готовності спеціалістів лісовпорядної організації до проведення лісотаксаційних робіт в умовах конкретного об'єкта лісовпорядкування з регламентованою точністю;
- оцінки кваліфікаційного рівня кожного виконавця і вирішення питання про допущення його до виробничих лісотаксаційних робіт;
- загального технічного інструктажу виконавців з питань проведення польових робіт.

Технічне тренування розділяється на колективне та індивідуальне.

2. Колективне тренування проходять керівники та інженерно-технічні працівники лісовпорядної організації, а також спеціалісти лісокористувача, відповідальні за проведення та контроль лісовпорядних робіт.

3. Залежно від величини, розташування і схожості об'єктів лісовпорядкування, колективне тренування може проводитись кількома лісовпорядними партіями зі спеціалістами різних об'єктів лісовпорядкування.

4. Індивідуальне тренування виконавців польових лісовпорядних робіт призначають для закріплення навиків з лісотаксаційних робіт, набутих на колективному тренуванні, зокрема для молодих спеціалістів, урахування особливостей насаджень, які не були представлені на колективному тренуванні.

Обсяг індивідуального тренування для кожного виконавця визначає керівник колективного тренування.

5. Зміст, порядок і техніка проведення колективного та індивідуального тренування інженерно-технічного персоналу лісовпорядної організації, оформлення їхніх результатів визначається технічними вказівками, наведеними в додатку 4.

4. Підготовка матеріалів ДЗЗ, виготовлення фотоабрисів і абрисів

1. На матеріалах ДЗЗ перед виїздом на польові роботи або перед виходом в ліс проводять дешифрування окружних меж, просік, інших видимих ходових ліній і опорних орієнтирів, меж виділів. Межі виділів, встановлені в результаті контурного дешифрування, наносять на матеріали ДЗЗ штриховими лініями, межі виділів, які встановлені в результаті інструментальної зйомки, наносять суцільними лініями.

2. Після виконання контурного дешифрування матеріалів ДЗЗ виготовляють фотоабрис для об'єкта лісовпорядкування. На фотоабрисі вказують назва лісокористувача, його структурного підрозділу, координати рамки абрису, прізвища і підписи виконавців. На фотоабрис безпосередньо під час виконання польових робіт наносять контури лісосік, відведених у рубку або зрубаних після проведення зйомки.

3. Перевірку і уточнення меж виділів, попередньо визначених камеральним шляхом і нанесених на фотоабрис, здійснюють під час натурних лісотаксаційних робіт.

4. Проведення натурних лісотаксаційних робіт без попереднього контурного дешифрування матеріалів ДЗЗ не допускається.

5. На підготовленому фотоабрисі повинні бути нанесені:

- просіки та інші ходові лінії;
- природні межі кварталів;
- номери кварталів і номери кварталів, суміжних з ними;
- межі чітко окреслених виділів;
- струмки, ріки, дороги, стежки і меліоративні канали тощо.

6. За наявності використовують топографічні карти масштабу 1:10000 для уточнення топографічної ситуації.

5. Геодезична основа лісовпорядних планшетів

1. Геодезичною основою лісовпорядних планшетів можуть бути документи, що посвідчують право на земельну ділянку, матеріали ДЗЗ, дані земельних органів, планшети попереднього лісовпорядкування.

2. Масштаб лісовпорядних планшетів становить 1:10000. Для окремих об'єктів за домовленістю із замовником масштаб планшетів може встановлюватись індивідуально.

6. Підготовка нормативно-довідкової інформації

1. Нормативно-довідкова інформація (далі - НДІ) є складовою частиною інформаційної бази даних лісового фонду. Вона складається зі збірника класифікаторів, довідників, таблиць, які характеризують організаційну, лісотаксаційну, лісогосподарську діяльність, особливості проведення лісовпорядкування. Підготовку НДІ або уточнення існуючої здійснюють до початку польових робіт за технологічними інструкціями, що входять до складу технічної та робочої документації комплексу програмного забезпечення з оброблення лісовпорядної інформації.

2. Для складання НДІ для об'єкта або регіону лісовпорядкування використовують загальнодержавні класифікатори, галузевий "Збірник класифікаторів техніко-економічних показників підсистеми управління лісовими ресурсами", дані протоколу першої лісовпорядної наради та лісотаксаційні таблиці.

3. Підготовка таблиць і довідників, їхній контроль здійснюють спеціалісти технологічної служби лісовпорядної організації.

4. Порядок підготовки і контролю нормативно-довідкової інформації, лісотаксаційних та довідкових таблиць викладено у другій частині цих Інструктивно-методичних вказівок.

V. ЛІСОТАКСАЦІЙНІ РОБОТИ

1. Поділ лісового кварталу (урочища) на виділи

1. Під час лісотаксаційних робіт територія кожного лісового кварталу (урочища) розділяється на виділи.

Суміжні ділянки з різними характеристиками можуть об'єднуватись в один виділ, якщо площа одного з них менша від установленого для даної категорії земель мінімуму (таблиця 1, пункт 2, розділ 1, глава I). Такі ділянки приєднують до ділянок найбільш близьких за таксаційною характеристикою, типом лісорослинних умов, або до найбільшого за площею прилеглого виділу. При цьому розбіжність у величинах запасу на 1 га, відносної повноти, коефіцієнту складу деревостану, панівної породи основного і приєданого виділу не повинні виходити за межі допустимих помилок їхнього визначення (таблиця 3, пункт 3, розділ 2, глава V) і змінювати запроєктований господарський захід.

Для кожного виділу заповнюють картку таксації в паперовому (додаток 5) або в електронному виді.

Характеристику виділів наводить в таксаційному описі, а їх межі та номери відображують на лісовпорядних планшетах та інших планово-картографічних матеріалах.

Поділ кварталу (урочища) на виділи проводять в першу чергу за їхньою приналежністю до різних видів угідь – категорій земельних ділянок, основними з яких є лісові ділянки і нелісові землі.

Таблиця 2. Види угідь – категорії лісових ділянок і нелісових земель

Лісові ділянки	Нелісові землі
Вкриті лісовою рослинністю, із них: - лісові культури Не вкриті лісовою рослинністю: - незімкнуті лісові культури - лісові розсадники, плантації - рідколісся - згарища, загиблі насадження - зруби - галявини, рекультивовані землі - біогалявини, ландшафтні галявини - лісові автомобільні дороги, лісові проїзди, просіки, протипожежні розриви, лісові осушувальні канали, дренажні системи	Сільськогосподарські угіддя, із них: - рілля - сіножаті - пасовища - багаторічні насадження Води Болота Садоби, споруди Траси Піски Інші нелісові землі

2. До лісових ділянок відносять ділянки призначені та придатні для вирощування лісу, які можуть бути вкриті лісовою рослинністю, та тимчасово або постійно не вкриті лісовою рослинністю.

2.1. До вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок відносять ділянки, зайняті молодняками з повнотою 0,4 і більше і деревостанами інших вікових груп з повнотою 0,3 і більше, а також ділянки, зайняті чагарниками, на яких не можуть бути створені продуктивні насадження деревних порід без проведення спеціальних меліоративних робіт чи лісогосподарських заходів (реконструкції).

Лісосіки, відведені в рубку головного користування на наступні після польових робіт роки, враховують і таксують як окремі виділи, вкриті лісовою рослинністю.

2.2. До не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок відносять ділянки, зайняті:

- незімкнутими лісовими культурами – ділянки, на яких створені лісові культури, таксаційні показники яких не відповідають нормативним вимогам для їх переведення у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки;
- лісовими розсадниками і плантаціями – ділянки для вирощування садивного матеріалу, лісонасінні та господарські плантації;
- рідколіссями – ділянки з наявністю деревної рослинності з повнотою 0,1-0,2 (крім молодняків), що зростають на землях, придатних для вирощування лісу;
- згарищами – ділянки, що пошкоджені пожежами до ступеня припинення росту;
- загиблими насадженнями – ділянки із засохлими на пні деревами в результаті дії шкідників і хвороб, промислових викидів, вимокання та інших причин, а також ділянки суцільних вітровалів, сніголамів, буреломів тощо;
- зрубамі – лісосіки суцільних та кінцевого прийому поступових рубок останнього десятиріччя, що не відновилися;
- галявинами та пустирями – ділянки з повною відсутністю або поодинокими екземплярами дерев та природного поновлення, які проєктують для лісорозведення;
- рекультивованими землями – ділянки, на яких здійснена рекультивація і проєктують для лісорозведення;
- біогалявинами - ділянки з повною відсутністю або поодинокими екземплярами дерев та природного поновлення, які не підлягають залісенню і використовують для потреб мисливського господарства;
- ландшафтними галявинами - ділянки з повною відсутністю або поодинокими екземплярами дерев та природного поновлення, які не підлягають залісенню і використовують для рекреаційних потреб;
- лісовими автомобільними дорогами та лісовими проїздами, просіками, лісовими протипожежними розривами, лісовими осушувальними канавами і дренажними системами - лінійні ділянки, що перетинають лісові масиви.

Значні за площею згарища і загиблі насадження поділяють на окремі виділи за відсутністю або наявністю на них дерев, придатних для промислової заготівлі деревини, а також за різницею в типах лісорослинних умов, що визначають характер та успішність лісовідновлення на них.

Переведення ділянок, які відповідно до чинних матеріалів лісовпорядкування є лісовими ділянками, до нелісових земель здійснюється з урахуванням вимог, визначених статтею 59 Лісового кодексу України, та Порядком видачі дозволу на переведення земельних лісових ділянок до нелісових земель у цілях, пов'язаних із веденням лісового господарства, без їх вилучення у постійного лісокористувача або відмови в його видачі, переоформлення, видачі дубліката зазначеного дозволу, затвердження постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2013 № 982.

Ділянки, зайняті молодняками, що мають повноту 0,1-0,3, відносять до тієї категорії лісових ділянок, на яких вони виникли.

Загиблі лісові культури, залежно від їхнього віку, відносять до загиблих насаджень або до тієї категорії лісових ділянок, на якій вони були створені.

3. До нелісових земель відносять земельні ділянки, які не призначені або непридатні для вирощування лісу без попередньої меліорації або робіт з їх рекультивації, а також землі, що мають спеціальне призначення.

Ділянки нелісових земель розділяють на виділи відповідно до категорій, зазначених в таблиці 2.

4. Ділянки екзотичних і особливо цінних порід, архіви клонів, колекційно-маточні і дослідні ділянки, постійні пробні площі, ділянки для перевірки спадкових властивостей виділяють з площі 0,1 га.

5. Поділ вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок на виділи здійснюють при різниці таких таксаційних ознак насаджень: походженні, формі, складі, віці, повноті, класі бонітету, діаметрі, висоті, відсотку ділових дерев, типі лісу, наявності підросту, який забезпечує лісовідновлення головними породами.

Під час впорядкування гірських лісів, лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, рекреаційно-оздоровчих лісів перша лісовпорядна нарада може встановлювати додаткові ознаки поділу вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок на виділи.

6. За походженням деревостани розділяють на природні (насінневого і вегетативного походження) та штучні (лісові культури, переведені в установленому порядку у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки).

Природні деревостани змішаного походження відносять до категорії насінневого походження, якщо частина деревостану насінневого походження становить 40 відсотків і більше.

7. За формою деревостани розділяють на прості – однарусні та складні – багаторусні і різновікові.

8. За породним складом деревостани розділяють при різниці в коефіцієнтах складу на 2 одиниці і більше.

В окремі виділи виділяють деревостани, які мають у своєму складі не менше 10 відсотків (однієї одиниці складу):

- особливо цінних деревних порід і екзотів (крім інвазійних порід);
- дикоплодових деревних порід в районах, де проводиться або проєктується заготівля із них плодів, або ягід.

За складом деревостани поділяють на чисті (деревостан певної породи з поодинокими деревами інших порід) та мішані (деревостан, складниками якого є дві чи більше деревних порід). Якщо нормативно-правовими документами передбачений диференційний підхід до проведення окремих лісгосподарських заходів в чистих та мішаних деревостанах, то для деревостанів, які в складі мають до 20 відсотків за запасом інших деревних порід, застосовують нормативи як до чистих деревостанів.

9. За віком деревостани розділяють, якщо вони відносяться до різних вікових груп (молодняки, середньовікові, пристиглі, стиглі, перестійні), а в межах групи віку при різниці їхнього віку на період, який перевищує тривалість класу віку.

За вік деревостану приймають середній вік головної деревної породи основного ярусу.

Тривалість класу віку для хвойних і листяних порід з віком стиглості більше 50 років та осики встановлюється 10 років, для інших листяних порід (окрім насаджень осики) з віком стиглості менше 50 років, швидкоростучих порід, чагарників (окрім верб чагарникових) – 5 років, для верб чагарникових – 1 рік.

10. Для середньовікових, пристиглих, стиглих і перестійних деревостанів визначають відсоток ділових стовбурів.

Стиглі і перестійні деревостани за відсотком ділових стовбурів розділяють на окремі виділи при різниці на 10 відсотків для хвойних і 20 відсотків для листяних порід.

Окремо виділяють ділянки лісу, уражені шкідниками і хворобами, з виходом ділової деревини 20 відсотків і менше.

11. За рештою таксаційних показників деревостани розділяють на окремі виділи при різниці за:

- середньої висоти головної породи – на 10 відсотків і більше;
- повнотою – на 0,2 і більше;
- середнім діаметром головної породи – на 4 см і більше.

12. В окремі виділи виділяють деревостани, які мають під наметом лісу лісові культури або життєздатний підріст господарсько-цінних порід, а також ділянки, які мають схожі таксаційні характеристики, але вимагають різних господарських заходів або черговості їх проведення.

13. При суцільній і поступовій системах рубок пристиглі, стиглі і перестійні насадження, в яких дозволяється проведення рубок головного користування, поділяють на окремі виділи, якщо їхня площа перевищує максимальну площу лісосіки, яка регламентується чинними Правилами рубок головного користування. При цьому виділи витягнутої складної конфігурації, площа яких перевищує максимальну площу лісосіки, ділять на приблизно рівні частини.

2. Нормативи точності та методи лісотаксаційних робіт

1. Точність лісотаксаційних робіт визначається нормативами допустимих систематичних і випадкових помилок визначення таксаційних показників насадження на виділі.

В основі точності визначення таксаційних показників є навички їхньої окомірної оцінки таксатором, набуті під час технічного тренування і виробничого досвіду.

2. Нормативну точність лісотаксаційних робіт забезпечують, у першу чергу, необхідною кількістю окомірних описів виділу з різних точок (пунктів таксації), вимірювання висот, діаметрів і віку у дерев, близьких до середніх, або наперед заданою кількістю і системою розміщення пунктів вибірково-вимірювальної або перелікової таксації: кругових реласкопічних площадок або кругових площадок постійного радіуса.

Кількість описів (вимірювань), що забезпечують нормативну точність, необхідно збільшувати із збільшенням неоднорідності насадження (виділу).

3. Залежно від господарського значення і цінності насаджень встановлюються нормативи точності визначення таксаційних показників насаджень.

Таблиця 3. Нормативи точності визначення таксаційних показників насаджень

Категорія насаджень	Допустимі помилки визначення таксаційних показників виділу, $\pm$						
	середніх для ярусу		середніх для головної породи				кількість підросту на 1 га., %
	запасу на 1 га, %	відносної повноти, одиниць	коєф. складу, одиниць	висоти, %	діаметра, %	% ділових дерев	
1. Усі насадження, які проєктують в найближчі 10 років в рубки головного користування	10	0,10	1	8	10	10	20

Категорія насаджень	Допустимі помилки визначення таксаційних показників виділу, $\pm$						
	середніх для ярусу		середніх для головної породи				кількість підросту на 1 га., %
	запасу на 1 га, %	відносної повноти, одиниць	коєф. складу, одиниць	висоти, %	діаметра, %	% ділових дерев	
2. Насадження, запроєктовані в найближчі 10 років під проріджування та прохідні рубки, рубки переформування, лісовідновні рубки, та насадження 3 і вищих класів бонітету, які не потребують господарських заходів	15	0,10	1	9	10	15	25
3. Молодняки у віці рубок освітлень і почищень. Насадження 4 і нижчих класів бонітету, які не потребують господарських заходів, решта насаджень	20	0,10	2	12	12	15	-

Примітки: 1. У насадженнях, де висота менше 15 м, або діаметр менше 20 см, або середній запас на 1 га менше 70 м³, допустимими за відповідними показниками вважаються помилки, які не перевищують відповідно: ± 1 м, ± 2 см, ± 10 м³.

2. Допустимими помилками визначення віку основного елементу лісу вважаються у віці: до 40 років ± 5 років, від 41 до 100 років - ± 10 років, старше 100 років - ± 20 років.

Особлива увага має бути приділена правильній оцінці деревостанів, які знаходяться на межі пристиглої і стиглої вікових груп для обґрунтованого їх віднесення до зазначених груп.

3. Гранично допустимою величиною систематичної помилки визначення будь-якого таксаційного показника приймається ± 5 відсотків.

4. Відповідно до встановлених нормативів точності застосовують такі методи лісотаксаційних робіт: окомірно-вимірювальний і окомірний, дешифрувальний та раціонального поєднання окомірно-вимірювального з камеральним дешифруванням матеріалів ДЗЗ.

5. Насадження, в яких запроєктовані на проєктний період рубки головного користування, лісовідновні рубки, рубки переформування, проріджування і прохідні рубки таксують окомірно-вимірювальним методом.

Інші насадження таксують окомірним методом із застосуванням інструментального вимірювання окремих таксаційних показників.

6. Дешифрувальний метод або метод раціонального поєднання натурного окомірно-вимірювального методу з камеральним дешифруванням матеріалів ДЗЗ застосовують при впорядкуванні лісів, які зазнали радіоактивного забруднення

(більше 15 Кі/км²) в результаті аварії на Чорнобильській АЕС, чи є недоступними через інші чинники, зокрема ліси не перевірені на наявність мін.

7. Окомірно-вимірювальний метод базується на поєднанні окомірної таксації з вибірково-вимірювальною і вибірково-переліковою таксацією, дані якої є основою для таксаційної характеристики насадження. При цьому для визначення суми площ перетинів на 1 га закладають реласкопічні пробні площадки (далі - РПП) або кругові перелікові площадки постійного радіуса (далі - КПП). В насадженнях, де через густий підріст або підлісок важко вести облік дерев повнотоміром закладають переважно КПП.

Для визначення висоти головної породи і найбільш представлених складових порід на виділі роблять інструментальні заміри висот у 3-5 облікових дерев, близьких до середніх, і, при необхідності, віковим буравом відбирають зразки (керни) для визначення віку.

8. Кількість РПП або КПП, що закладають у конкретному виділі, залежить від вимог до точності лісотаксаційних робіт, величини виділу, категорії однорідності деревостану і визначається відповідно до показників таблиць 4 і 5.

Таблиця 4. Категорії однорідності деревостанів

Форма і склад деревостану	Категорія однорідності за повнотою						
	1	2	3	4	5	6	7
Одноярусні, чисті або з наявністю у складі 8-9 одиниць панівної породи, одновікові деревостани	1,0	0,9-0,8	0,7	0,6-0,5	-	0,4-0,3	-
Одноярусні змішані деревостани з відносно рівномірним розміщенням дерев	-	-	1,0-0,9	0,8-0,7	0,6-0,5	0,4-0,3	-
Складні за формою багаторярусні, а також різновікові деревостани	-	-	-	1,0-0,9	0,8-0,7	0,6-0,5	0,4-0,3

Таблиця 5. Кількість РПП і КПП залежно від категорій однорідності і площі виділу для визначення запасу з точністю $\pm 10\%$ при ймовірності 0,68

Площа виділу, га	Категорія однорідності						
	1	2	3	4	5	6	7
3	7	6	6	8	11	12	13
4	7	6	7	9	12	13	14
5	7	6	7	9	12	14	16
6	7	6	7	9	13	17	18
7	7	6	7	9	13	17	20
8	7	6	8	9	13	17	22
9	7	6	8	10	13	18	22
10	8	7	8	10	14	19	23
15	8	7	9	11	16	22	28
20	9	8	10	12	18	25	33
30	10	9	12	16	22	32	40
Площа КПП, га	0,03	0,04	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05
Радіус КПП, м	9,78	11,28	11,28	12,62	12,62	12,62	12,62

Примітка: Всі деревостани площею до 2 га під час виконання перелікової таксації підлягають суцільному переліку (СП).

Загальна довжина стрічкового переліку у виділі визначається за формулою:

$$L = SKП/B, \text{ де:}$$

L – загальна довжина стрічкового переліку в метрах;

SKП – сумарна площа кругових площадок в м², необхідна для досягнення необхідної точності лісотаксаційних робіт (отримують за даними таблиці 5 шляхом множення кількості КПП на їх площу у м²);

B – ширина стрічкового переліку в метрах (як правило, приймається 10 м).

9. РПП і КПП розміщують у виділі рівномірно–статистично за наперед складеною схемою, яку наносять на абрис або фотоабрис.

Відстань між площадками у виділі визначають за формулою:

$$L = K \sqrt{\frac{S}{n}}, \text{ де:}$$

L - відстань між центрами площадок в метрах;

S - площа виділу в м²;

n - кількість КПП або РПП, які потрібно розмістити;

K - коефіцієнт, що враховує реальну форму виділу.

Коефіцієнт K коливається від 0,7 до 1,0, а саме: для виділів близьких до квадратної форми – 1,0; для виділів близьких до прямокутної форми – 0,9; для виділів близьких до овальної форми (але відносно правильної форми) – 0,8; для виділів неправильної витягнутої форми з дуже покрученими межами – 0,7.

Центри площадок закріплюють в натурі кілками із зазначенням номера площадки. Щоб запобігти виходу кругових площадок за межі виділу, перенесення їхніх центрів у натуру починають від чітко розпізнаної на фотоабрисі (абрисі) точки з допомогою компаса, рулетки або мірної стрічки. Не допускається довільне перенесення центра площадки від наміченої точки незалежно від точності дотримання напрямку і визначення відстані до неї від вихідного пункту або попередньої площадки. Напрямок переходу між площадками закріплюють легким насічками кори дерев, що знаходяться поблизу.

10. На РПП визначення сум площ перетину дерев проводять перевіреними приладами (кутовий шаблон (повнотомір), дзеркальний реласкоп, клиновидна призма Анучина тощо) для кожного ярусу окремо.

Облік дерев здійснюють за породами. Облік сухостійних дерев проводять окремо.

11. Дані вимірювань заносять в картки вибірково-перелікової або вибірково-вимірювальної таксації (відповідно додатки 6 і 7), а визначення сум площ поперечного перерізу на кругових площадках під час таксації записують в картку таксації.

Первинну обробку результатів вимірювальної таксації виконують в лісі. Підсумовують дані вимірювань кожного таксаційного показника за складовими породами і вираховують їхнє середньоарифметичне значення.

Запас деревостану або ярусу на 1 га визначають як сума запасів складових порід, які вираховують за стандартними таблицями залежно від висоти і повноти кожної складової породи.

12. Закладання КПП постійного радіуса починають з визначення за допомогою таблиць 4 і 5 необхідної їх кількості та радіуса. Відмежовують КПП за допомогою рулетки або мірного троса з позначенням межі площадки крейдою або легким натісуванням кори ближніх до межі дерев.

Дерева, які розташовані на лінії межі, відмічають з обох боків. Їх враховують в половинній кількості.

13. Перелік дерев, замір висот для побудови графіку висот, визначення віку і обробки даних при вибірково-переліковій таксації (в тому числі при стрічкових і суцільних переліках) виконують відповідно до вимог СОУ 02.02-37-476:2006 “Площі пробні лісовпорядні. Метод закладання”.

Дані переліку на КПП (стрічках) і вимірювання висот дерев заносять в картку перелікової таксації шляхом послідовного їх накопичення за ступенями товщини.

Запас деревостану, в тому числі ділової деревини, визначають за сортиментними таблицями для таксації лісу на корені за встановленими розрядами висот деревних порід.

14. За результатами отриманих даних вибірково-вимірювальної або вибірково-перелікової таксації вносять необхідні корективи в таксаційну характеристику виділу в картці таксації.

15. При окомірному методі лісотаксаційних робіт всі таксаційні показники виділу визначають окомірно на основі навиків, набутих у процесі колективного та індивідуального тренування, і особистого виробничого досвіду таксатора, з використанням інструментальних вимірювань в цілях коригування значень окремих показників (у першу чергу висоти і повноти).

Окомірну таксаційну характеристику виділу складають на основі його натурального огляду з просік, візирів, доріг та інших ходових ліній, до яких він примикає, або безпосереднього заходу в нього.

При цьому залежно від розміру виділу встановлюється мінімальна кількість описів (пунктів таксації) насадження.

Таблиця 6. Мінімальна кількість описів (пунктів таксації) насадження

Мінімальна кількість описів (пунктів таксації) насадження	Площа виділу, га
1	до 3
2	3-10
3	понад 10

16. Кожен новий опис насадження здійснюють при стійкій зміні одного або кількох таксаційних показників у порівнянні з попереднім пунктом таксації не менше ніж на одну градацію, встановлену для визначення цих показників.

17. Загальну таксаційну характеристику насадження за даними двох і більше пунктів таксації складають в лісі, відразу після завершення його повного огляду, з урахуванням величини частин виділу, які характеризують кожним описом. Питання про поділ попередньо оконтуреного на матеріалах ДЗЗ виділу на два чи більше, або об'єднання суміжних виділів з близькими характеристиками вирішують також у лісі, відразу після завершення лісотаксаційних робіт в цих виділах або всього кварталу.

18. Порядок і технологія методу раціонального поєднання натурної таксації з камеральним дешифруванням матеріалів ДЗЗ та інших методів, що базуються на поєднанні натурної таксації з використанням дешифрування матеріалів ДЗЗ і матеріалів попереднього лісовпорядкування, установлює лісовпорядна організація з урахуванням цих Інструктивно-методичних вказівок.

19. Усі дані лісотаксаційних робіт записують в картки таксації, які нарівні з фотоабрисом (абрисом), є основними польовими лісовпорядними документами.

Картку таксації заповнюють на кожний виділ у кварталі. В картку таксації записують всі таксаційні показники і характеристики, визначення яких обов'язкове для певної категорії земель або насадження.

20. При виконанні польових лісовпорядних робіт на основі геоінформаційних технологій (далі – польова ГІС) основними даними є електронні файли, отримані на

фізичних носіях або шляхом синхронізації польової ГІС з єдиною електронною таксаційною та картографічною базою даних про ліси.

3. Основні вимоги щодо таксації насаджень та інших категорій земель

1. Таксацію деревостанів здійснюють з виділенням ярусів, якщо вони виражені, а в різновікових насадженнях – за поколіннями. Для кожної деревної породи, яка займає в запасі насадження 10 відсотків і більше, визначають питому вагу в загальному запасі деревостану (коефіцієнт складу), середній вік, висоту і діаметр, походження, а в середньовікових, пристиглих, стиглих і перестійних деревостанах – відсоток ділових дерев.

Таблиця 7. Градації визначення значень таксаційних показників

Таксаційні показники	Одиниці вимірювання	Градації визначення	
		під час виробничих лісотаксаційних робіт	під час дослідних і обстежувальних роботах
1. Середня висота деревостану (ярусу):			
1.1. При середній висоті до 5 м	м	0,5	0,1
1.2. При середній висоті більше 5 м	м	1,0	0,1
2. Середній діаметр:			
2.1. При середньому діаметрі до 6 см	см	1	0,1
2.2. При середньому діаметрі до 32 см	см	2	0,1
2.3. При середньому діаметрі більше 32 см	см	4	0,1
3. Запас деревостану (ярусу):			
3.1. При запасі на 1 га до 50 м ³	м ³	5	1
3.2. При запасі на 1 га більше 50 м ³	м ³	10	1
3.3. Для чагарників	м ³	1	1
4. Запас поодиноких дерев, сухостою і захащеності	м ³	5	1
5. Повнота деревостану (ярусу)	од.	0,05	0,01
6. Сума площ перетину дерев на висоті стовбура 1,3 м на 1 га	м ²	0,5	0,1
7. Коефіцієнт породного складу деревостану, ярусу і підросту	од.	1	0,1
8. Вік деревної, чагарникової породи:			
8.1. У хвойних молодняках до 10 років, листяних молодняках до 5 років і лісових культурах будь-якого віку, рік створення яких відомий	рік	1	1
8.2. У насадженнях до 100 років	рік	5	1
8.3. У насадженнях більше 100 років	рік	10	1
9. Бонітет	клас	1	1
10. Відсоток ділових дерев	%	5	1
11. Середня висота підросту			
11.1. При висоті підросту до 0,5 м	м	0,1	0,1
11.2. При висоті підросту більше 0,5 м	м	0,5	0,1
12. Середній вік підросту	рік	5	1
13. Кількість підросту на 1 га	тис. шт.	0,5	0,1
14. Кількість пнів на 1 га	шт.	100	1

2. Яруси в деревостані виділяють за таких умов:

- повнота кожного ярусу повинна бути не нижче 0,3;
- різниця в середніх висотах повинна становити не менше 20 відсотків.

При висоті нижнього ярусу від 4 до 8 м ярус виділяють, якщо середня його висота становить не менше $1/4$ висоти верхнього ярусу. В усіх інших випадках нижній ярус насадження таксують підростом.

Основним вважають ярус, який має більший запас на 1 га, а при рівності запасів – більше господарське значення.

3. Різновікові деревостани, що утворюють один вертикально зімкнутий намет, в якому неможливо установити межі ярусів, таксують за поколіннями.

Поділ деревостану однієї породи за поколіннями здійснюють за групами віку. Обов'язково виділяють покоління дерев, які відносяться до стиглої і перестійної частини різновікового деревостану, якщо доля його в загальному запасі не менше 20 відсотків. Покоління, що відноситься до інших груп віку, виділяють за умови участі їх у складі не менше двох одиниць та при різниці в середніх діаметрах не менше 4 см. Панівне за запасом покоління вважають основним елементом лісу.

4. Породний склад простого деревостану або ярусу, покоління в складному деревостані визначають за процентним співвідношенням запасів деревних порід і записують формулою, яка складається із символічних (буквених) позначень деревних порід відповідно до класифікатора і частки кожної деревної породи в запасі деревостану, яку вказують у вигляді коефіцієнта (цілої цифри), одиниця якого відображає 10 відсотків запасу деревостану. Сума всіх коефіцієнтів складу деревостану дорівнює 10.

Деревні породи, запас яких становить до 5 відсотків від загального запасу деревостану (ярусу), записують у формулу породного складу без коефіцієнту.

На першому місці у формулі складу деревостану зазначають головну породу.

У молодняках до 10 років породний склад визначають за співвідношенням кількості стовбурів. Якщо в молодняку є підліскові породи, їх до формули породного складу не включають, але враховують при визначенні повноти і запасу.

5. Важливим завданням таксації деревостанів є правильне визначення панівної і головної породи та віднесення його до хвойного, твердолистяного, м'яколистяного, інших деревних порід та чагарникового господарств.

Порода є панівною, якщо вона становить найбільший відсоток у загальному запасі деревостану (ярусу).

Головною породою в деревостані приймають породу, яка найбільше відповідає цілям господарства.

Головна порода є панівною, якщо частка її запасу в середньовікових, пристиглих, стиглих і перестійних деревостанах становить не менше $5/10$, а для сосни, ялини, дуба, бука, ясеня, явора, ялиці, псевдотсуги, горіхів, кедра, ялівцю деревовидного – $4/10$ загального запасу деревостану (ярусу). У молодняках другої вікової групи, а також середньовікових деревостанах, в яких запроєктовані рубки догляду, панівними породами є головні породи, якщо частка їхньої участі в загальному запасі деревостану на $1/10$ менше ніж зазначено вище, а в молодняках першої вікової групи – на $2/10$ менше.

За наявності в складі простого деревостану або ярусу в складному деревостані кількох хвойних або твердолистяних порід, деревостан відносять, відповідно, до хвойного або твердолистяного господарства, якщо сумарний запас хвойних або твердолистяних порід має не менше $5/10$ загального запасу деревостану або ярусу. Головною породою в такому деревостані (ярусі) є хвойна або твердолистяна порода, яка має найбільший запас, а при рівновеликих запасах – більшу господарську цінність.

Господарську цінність деревних порід на об'єкті визначає перша лісовпорядна нарада.

6. Вік визначають для кожної складової породи деревостану. Середній вік визначається як середньоарифметична величина з кількох вимірювань віку у дерев, близьких за розмірами до середнього. Вимірювання віку дерев здійснюють за допомогою вікового бурава або шляхом підрахунку кілець на пнях зрубаних модельних дерев.

При окомірному методі таксації вік деревних порід визначається візуально за зовнішніми ознаками дерев: висотою і діаметром, з урахуванням залежності від лісорослинних умов, кольором хвої, формою крони, аналогічних параметрів дерев, вік яких встановлено інструментальним вимірюванням.

Під час лісотаксаційних робіт вік дерев/чагарників визначають відповідно до встановленої градації його визначення для різних вікових періодів (таблиця 7). Якщо лісовпорядкування здійснюється з використанням актуальної на рік таксації повидільної таксаційної бази даних вік деревостану приймається у відповідності до зазначеного у базі даних без урахування градації.

7. Клас бонітету визначають за середнім віком і середньою висотою основного елементу лісу з допомогою бонітетних шкал відповідно для насінних, вегетативних і швидкоростучих деревостанів. У молодняках хвойних порід, дуба, бука, ясена – до 20 років, всіх інших порід – до 10 років, клас бонітету встановлюють за лісорослинними умовами або типом лісу.

Під час лісотаксаційних робіт повинна забезпечуватися ув'язка класу бонітету з типом лісу або лісорослинними умовами. У випадках, коли клас бонітету, визначений за середньою висотою і віком, не відповідає встановленому для цього насадження типу лісу, причини невідповідності (заболочення, осушення, пригнічення, пожежі, шкідники лісу тощо) зазначають в картці таксації.

8. Типи лісу і типи лісорослинних умов встановлюють візуально за їхніми діагностичними ознаками в типологічних схемах, розроблених для природної лісорослинної зони чи регіону. У об'єктах, де проведено ґрунтово-лісотипологічне обстеження, типи лісу приймають за його матеріалами.

9. Відносну повноту визначають окремо для кожного ярусу деревостану окомірно або за даними визначення сум площ поперечного перетину за допомогою повнотоміра. При цьому в змішаному деревостані відносну повноту ярусу визначається як сума відносних повнот складових порід.

Відносна повнота кожної складової породи визначається як відношення суми площ перетину даної породи до суми площ перетину на 1 га нормального деревостану цієї ж породи, того ж віку і класу бонітету, згідно з прийнятими для цього регіону таблицями ходу росту, або складеними на їх основі стандартними таблицями сум площ перетинів і запасів при повноті 1,0.

Візуальне визначення відносної повноти здійснюють шляхом зорового сприйняття і порівняльної оцінки даних деревостану, що таксують, з виробленим стереотипом нормального деревостану: за зімкнутістю крон, щільністю стояння дерев з урахуванням їхніх діаметрів, співвідношенням діаметрів і висот та іншими показниками. При цьому нормально повним (що має повноту 1,0) вважається деревостан, в якому немає ні одного відсутнього і ні одного зайвого дерева. У молодняках висотою до 3 м повноту визначають за ступенем зімкнутості намету.

10. Запас деревостану визначається як сума запасів його складових деревних порід, а запас складових порід як сума об'ємів стовбурів дерев.

Окомірне визначення запасу здійснюють так само, як і відносної повноти, шляхом зорового сприйняття і уявного порівняння таксаційної характеристики деревостану з даними, отриманими під час тренувань на пробних площах в

аналогічних деревостанах, з урахуванням факторів, що впливають на запас та, за необхідності, коригують за допомогою нормативних даних – таблиць ходу росту, стандартних таблиць запасів тощо.

У виділах, де проведена вибірково-вимірювальна або вибірково-перелікова таксація, запас деревостану (ярусу) на 1 га вказують за їх даними.

11. Окремі дерева в молодняках і середньовікових насадженнях, які різко відрізняються розміром та віком від основного деревостану і які за встановленими у пункті 3 цього підрозділу нормативами неможливо виділити в ярус, а також окремі дерева, які ростуть на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках і нелісових землях, таксують як поодинокі дерева. Для них вказують: деревну породу, вік, середні висоту і діаметр, відсоток ділових дерев та запас деревини на 1 га.

Точність визначення запасу поодиноких дерев, сухостою і захаращеності зазначена в таблиці 7. Мінімальний запас на 1 га дерев кожної з цих категорій, що підлягає рубці (прибиранню), установлює перша лісовпорядна нарада.

12. Під час опису пошкоджених насаджень вказують: рік і вид (тип) пошкодження, відсоток пошкоджених дерев, ступінь пошкодження, види шкідників, хвороб, які викликали пошкодження.

Пошкоджені середньовікові та старшого віку насадження, у яких життєздатна частина має повноту 0,1-0,2 (крім молодняків), відносять до рідколісся, а при повноті менше 0,1 та молодняків з повнотою менше 0,4 – до інших відповідних категорій не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок (галявина, згарище, загибле насадження). При описі таких виділів в них окремо зазначають таксаційну характеристику життєздатної і загиблої частини деревостану. При цьому для загиблої частини деревостану, яка зберегла товарні якості деревини, зазначають: склад, вік, середню висоту, запас ліквідної деревини на 1 га, а також для кожної породи середній діаметр і відсоток ділових дерев.

13. Під час таксації зімкнутих лісових культур визначають ті ж таксаційні показники, що і для насаджень природного походження.

Для лісових культур до 20 років зазначають рік створення, способи підготовки ґрунту і створення, схеми розміщення, оцінка їхньої якості, причини незадовільного стану або загибелі.

14. У польовий період складають відомість польового обліку лісових культур віком до 20 років (додаток 8), яку засвідчує лісокористувач.

15. При наявності лісових культур, створених під наметом лісу (попередні лісові культури), а також культур, заглушених другорядними породами, при їхній різниці в середніх висотах більше 6 м, насадження таксують за верхнім ярусом, а лісові культури описують окремо.

У відомості польового обліку лісових культур їх враховують окремим розділом. Після рубки верхнього ярусу їх відносять, залежно від їхнього стану, до лісових культур переведених у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки або незімкнутих лісових культур.

16. Лісові культури, створені в порядку реконструкції насаджень природного походження, якщо вони не зімкнулися в рядах, відносять до категорії незімкнутих лісових культур. У цьому випадку опис лісових культур в картці таксації ставиться на перше місце, а насадження, що реконструюється, – на друге, з віднесенням виділу до категорії незімкнутих лісових культур.

Лісові культури, створені в порядку реконструкції насаджень, які значно відрізняються за висотою від деревних порід природного походження, описують як 2-х ярусне насадження. На перше місце ставлять опис ярусу лісових культур, на друге – насадження природного походження з віднесенням виділу до категорії лісових культур.

Лісові культури, створені в порядку реконструкції насаджень, однакові за висотою з деревними породами природного походження, такують як однаюрсне насадження.

17. Під час опису підросту під наметом лісу і природного поновлення на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках визначають такі показники: породний склад за співвідношенням кількості життєздатних екземплярів, для кожної складової породи середній вік, середня висота, кількість в тис. шт. на 1 га та походження.

18. Під час опису підліску вказують: породний склад і його зімкнутість (ступінь густоти). Градації густоти устанавлюються окремими нормативами в межах груп чагарникових порід. При відсутності нормативів для оцінки густоти (зімкнутості) підліску приймають такі градації: зімкнутість 0,8-1,0 (більше 5 тис. кущів на 1 га); 0,5-0,7 (5-2 тис. кущів на 1 га); 0,1-0,4 (до 2 тис. кущів на 1 га).

19. Грунт і надгрунтовий трав'яний покрив, при наявності матеріалів ґрунтово-лісотипологічного обстеження або випробуваних типологічних схем може не описуватись, за винятком надгрунтового трав'яного покриву ягідників, лікарських та інших цінних трав'яних рослин, наявність яких дозволяє організувати їхню промислову заготівлю і є відповідне рішення, яке прийняла перша лісовпорядна нарада.

У картці таксації описують найбільш поширені види ягідників, лікарських, технічних і кормових трав, із зазначенням: коду відповідно до класифікатора облікової категорії (виду сировини), виду рослин, проєктивного покриття, характеру розміщення.

При наявності ерозії ґрунту вказують її вид і ступінь розвитку. У гірських умовах зазначають стійкість ґрунту до ерозії і вихід корінних гірських порід на поверхню.

20. Місцезнаходження виділу характеризують розміщенням його відносно елементів рельєфу місцевості (заплава, вододіл, плато, улоговина, схил тощо) і формами рельєфу (рівнинний, слабо хвилястий, горбкуватий). У гірських умовах, а також на ярах, балках, крутосхилах вказують експозицію і стрімкість схилу.

21. Для кожного виділу вкритих лісовою рослинністю, у якому панівна порода не відповідає цілям ведення лісового господарства або типу лісу, зазначають цільову лісотвірну породу на період обороту рубки.

22. Додаткові відомості, що відмічають під час таксації насаджень:

- придатність насаджень для організації генетичних резерватів, плюсових насаджень, постійних і тимчасових лісонасінних ділянок і включення їх до ПЛНБ;
- відмітка про наявність генетичних резерватів, плюсових насаджень і дерев, постійних і тимчасових лісонасінних ділянок, архівно-маточних і лісонасінних плантацій та інших об'єктів ПЛНБ;
- нахождение соснових насаджень у підсочці, термін нахождение, їх санітарний стан;
- селекційна оцінка насаджень та інша інформація.

23. Під час опису плантацій, деревних шкіл зазначають вид плантації (відповідно до прийнятого класифікатора), порода, вік, рік закладання, схема розміщення, фактична кількість дерев або кущів на 1 га.

24. Для не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок під час лісотаксаційних робіт зазначають: цільову породу, клас бонітету, які визначають за типом лісорослинних умов або прилеглими насадженнями, тип лісу, а також описують природне поновлення.

25. Для зрубів, згарищ і загиблих насаджень вказують: рік рубки, пожежі, вітровалу, бурелому та причин пошкодження (загибелі), вид пожежі. На зрубках зазначають кількість пнів на 1 га, у тому числі соснових, їх середній діаметр для

визначення можливості і способів механізації лісовідновних робіт. На згарищах і в загнблх насадженнях зазначають таксаційну характеристику загнблої і окремо життєздатної частини насадження.

Для рідколісся визначають ті ж таксаційні показники, що і для насаджень.

26. Лісосіки, передані за лісорубними квитками в суцільну рубку чи кінцевий прийом поступової рубки у рік проведення польових лісовпорядних робіт, але не зрубані до часу проведення лісотаксаційних робіт, описують окремими виділами як насадження (з визначенням усіх таксаційних показників, окрім запасу насадження) з категорією лісової ділянки - лісосіка поточного року.

27. Під час таксації не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок відмічають такі особливості: причини загнбелі насаджень, доступність для господарської діяльності, можливість застосування механізмів при лісовідновних роботах. Для зрубів зазначають також порубкові залишки, недоруби і невивезена деревина із визначенням породного складу.

28. Сіножаті і пасовища описують із зазначенням їхнього типу (заплавна, суходільна, заболочена), стану (чиста, заросла, вкрита купинами, поліпшена) і якості травостою сіножаті (добра, середня, низька), а також із зазначенням користувача, урожайності сіножаті з 1 га (сухої маси), ступеня заростання деревною і чагарниковою рослинністю.

До чистих сіножатей відносять ділянки, на яких немає чагарників, дрібнолісся, купин або вони рівномірно покривають не більше 20 відсотків площі ділянки.

До зарослих відносять ділянки, які вкриті деревною і чагарниковою рослинністю більш ніж на 20 відсотків.

До купинястих (вкритих купинами) - ділянки, на яких понад 20 відсотків площі зайнята купинами.

До поліпшених сіножатей відносять ділянки, зайняті природними або штучно створеними травостоєм, на яких виконані (виконуються) необхідні заходи з підвищення урожайності.

Якість сіножатей і пасовищ визначають залежно від характеристики травостою, стану і врожайності. Нормативи для оцінки якості встановлюють з урахуванням місцевих умов територіальні органи Держлісагентства і зазначають в протоколі першої лісовпорядної наради.

Якщо в результаті надмірного випасання худоби або з інших причин спостерігається виникнення ерозійних процесів, в картці таксації роблять відмітку і проєктують необхідні господарські заходи.

29. Під час опису ріллі зазначають її якість (добра, середня, низька) залежно від родючості ґрунту.

30. Під час опису садів, виноградників визначають такі елементи їхньої характеристики: плодоносні чи неплдоносні; поливний чи богарний тип; схема розміщення дерев (кущів); рік закладання; кількість дерев (кущів) на 1 га, в тому числі кількість дерев, що плодоносять; середня врожайність з 1 га саду, ягідника.

31. Для боліт зазначають тип боліт (верхове, перехідне, низинне), тип рослинності (осокове, осоково-сфагнове, очеретяне тощо), прохідність, товщина торф'яного шару, наявність і характеристика деревно-чагарникової рослинності.

32. Для земель непридатних для ведення лісового господарства і земельних ділянок, що не використовують, визначають їхню категорію (піски, крутосхили, кам'яністі розсипи, відвали, солонці тощо) і можливість їхнього використання для лісорозведення (наприклад, рекультивація відвалів, кар'єрів тощо).

Непридатність земель для лісорозведення встановлюють за матеріалами ґрунтового-лісотипологічного обстеження.

В окремі виділи виділяють рекультивовані землі, під час опису яких визначають їхній стан і придатність для використання в лісовому господарстві як земель фонду лісорозведення або сільськогосподарських угідь.

33. Під час лісотаксаційних робіт описують лісові автомобільні дороги та лісові проїзди, що проходять через квартал (урочище), та інші категорії лінійних об'єктів (квартальні і межові просіки, протипожежні розриви, траси ліній електромереж, продуктопроводів тощо).

Для лісових автомобільних доріг вказують ширину, довжину в межах кварталу, стан і тип.

Для мостів та інших дорожніх споруд – їх стан.

Для всіх інших лінійних виділів зазначають категорію земель, ширину, довжину і стан.

34. Під час лісовпорядкування виявляють і описують особливості окремих виділів: наявність споруд (будівлі, в тому числі мисливські, лісові пожежні станції, шишкосушарки тощо), а також тимчасові місця складування і навантажування деревини, траси підземних комунікацій та інші об'єкти, які в зв'язку з незначними розмірами земельних ділянок, де вони знаходяться, не можуть виділятися в самостійні виділи.

35. Після завершення лісотаксаційних робіт в лісовому кварталі безпосередньо в лісі або при додатковому аналізі матеріалів ДЗЗ, вирішують питання про об'єднання виділів із схожими таксаційними характеристиками, або роз'єднання виділу при розходженні характеристики в різних пунктах таксації більше допустимих градацій і здійснюють послідовну нумерацію виділів.

36. Нумерація виділів на польових фотоабрисах (абрисах) і картках таксації здійснюють в цілому для кварталу. Виділи послідовно нумерують арабськими цифрами з північно-західного кута кварталу до південно-східного.

37. Комплект карток таксації з характеристиками всіх виділів кварталу брошурують за категоріями лісів і вкладають в обкладинку, яку заповнюють окремо для кожної категорії лісів. На обкладинці карток таксації в розділі “Загальна характеристика кварталу” зазначають: номер кварталу, категорію лісів, адміністративний район, рельєф, площу, джерело пожежної небезпеки і відстань до нього або щільність радіоактивного забруднення ґрунту.

4. Проектування лісогосподарських та інших заходів під час лісотаксаційних робіт

1. Лісогосподарські заходи проектують під час лісотаксаційних робіт у виділах, де їхнє проведення необхідне з лісівничих міркувань, або в цілях користування лісовими ресурсами в рамках чинних правил та інших нормативно-технічних документів.

2. Підставою для проектування конкретного лісогосподарського заходу у виділі є відповідність його якісним і кількісним характеристикам певним нормам і умовам, при яких допустиме, або необхідне проведення цього заходу відповідно до діючих правил і рекомендацій.

3. Безпосередньо під час лісотаксаційних робіт проектують такі лісогосподарські заходи: рубки головного користування за станом; рубки формування і оздоровлення лісів; ліквідація захаращеності; створення лісових культур і заходи щодо сприяння природному відновленню; агротехнічний догляд за незімкнутими лісовими культурами; освітлення в незімкнутих лісових культурах; рубки, пов'язані з реконструкцією; ландшафтні рубки; інші заходи з формування і оздоровлення лісів; інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства; заходи щодо захисту

лісів; протипожежні заходи; ремонт доріг та мостів; благоустрій рекреаційних лісів; заходи спрямовані на покращення сіножатей і пасовищ; біотехнічні заходи тощо.

Під час лісотаксаційних робіт визначають також ділянки не вкриті лісовою рослинністю, які залишаються під природне відновлення лісів.

В одному виділі може бути запроєктовано кілька господарських заходів, які проводяться одночасно, або послідовно залежно від фактичного стану лісової ділянки або насадження, закономірностей його росту і розвитку в конкретному типі лісорослинних умов або типі лісу, лісовідновних процесів.

4. Запроєктовані господарські заходи записують у відповідний макет картки таксації, вказують вид (код) заходу і номер розрахунково-технологічної карти (РТК) або технологічної схеми (ТС) виконання робіт, розроблені для даного виду заходу в регіоні проведення лісовпорядних робіт.

Запис про запроєктовані рубки головного користування вказують тільки для насаджень, що потребують термінової рубки за станом. До них належать пошкоджені, всихаючи і низькоповнотні (повнотою 0,3-0,4) пристиглі, стиглі та перестійні деревостани.

Для рубок догляду за лісом, рубок, пов'язаних з реконструкцією малоцінних молодняків і похідних деревостанів, рубок переформування, а також лісовідновних (поступові та вибіркові) і вибіркового санітарних рубок визначають відсоток вибірки деревної маси від загального ростучого запасу.

5. Заходи з догляду за молодняками проєктують незалежно від наявності шляхів транспорту, якщо їхнє проведення необхідне за лісівничими вимогами, окрім ділянок недоступних за умов гірського рельєфу, що обумовлені в протоколі технічної наради.

У лісових культурах хвойних і твердолистяних порід, які не зімкнулися та існує загроза їхнього заглушення порослю, або самосівом інших деревних порід, чагарниками проєктують освітлення в незімкнутих лісових культурах, а за відпаду лісових культур більше 15 відсотків - доповнення.

6. Лісовідновні заходи, включаючи природне відновлення лісів, проєктують на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках, а також у виділах, що складають лісосічний фонд проєктного періоду, з наведенням способу відновлення і цільової породи.

На зрубках, згарищах та інших не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках, залишених під природне поновлення, за необхідності проєктують заходи із сприяння природному відновленню.

7. Під час проєктування лісгосподарських заходів керуються чинними правилами, інструкціями та іншими нормативно-технічними документами з лісового господарства, затвердженими в установленому порядку. При відсутності РТК і ТС на регіон проведення лісовпорядних робіт визначають також основні технічні і технологічні особливості їхнього проведення, засоби механізації проведення лісгосподарських робіт, спосіб підготовки лісокультурної площі, схема змішування порід, кількість садивних місць на 1 га тощо, які записують у відповідний макет картки таксації.

VI. ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОСТУ І СТАНУ НАСАДЖЕНЬ

1. Закладання лісовпорядних пробних площ

1. Лісовпорядні пробні площі закладають з метою:

- тренування спеціалістів лісовпорядної організації з окомірної оцінки таксаційних показників насаджень;
- вивчення особливостей росту насаджень;

- встановлення придатності існуючих таблиць для використання в даних лісорослинних умовах;
- вивчення товарної і сортиментної структури деревостанів, уточнення товарності деревостанів в об'єкті, що впорядковується;
- вивчення санітарного стану і біологічної стійкості деревостанів;
- обґрунтування віків стиглості лісу;
- вивчення лісівничої ефективності рубок догляду за лісом, рубок переформування, вибіркового і поступового рубок головного користування, визначення оптимальних способів та інтенсивності цих рубок для правильного їх проєктування і проведення;

- вивчення лісівничої ефективності лісомеліоративних та інших заходів з підвищення продуктивності і стійкості насаджень (введення під намет насаджень ґрунтополіпшуючих рослин, добрив, зниження рекреаційних навантажень тощо).

Пробні площі, незалежно від їхнього основного призначення, закладають з урахуванням можливості більш широкого їх використання для інших цілей.

2. Необхідна кількість і види пробних площ визначається залежно від ступеня вивченості лісів об'єкта лісовпорядкування з урахуванням наявності пробних площ попереднього лісовпорядкування та їхньої збереженості.

3. Для вивчення ефективності рубок догляду за лісом та рубок переформування насаджень можуть закладатись постійні пробні площі, на яких вимірювання періодично повторюють під час кожного повторного базового лісовпорядкування для оцінки змін, які відбулися.

Пробні площі для вивчення ефективності вибіркового і поступового рубок головного користування можуть бути тимчасовими або постійними, залежно від їхнього цільового призначення і ступеня вивченості стану насаджень об'єкта лісовпорядкування.

Пробні площі для вивчення товарної і сортиментної структури є тимчасовими. На них заміри проводять один раз.

4. Вибір місця закладання пробних площ, їхнє натурне оформлення, методи закладання, обробка результатів вимірювань регламентуються чинними галузевими стандартами і розробленим на їх основі лісовпорядною організацією практичним посібником щодо закладання пробних площ.

Польові записи і подальша обробка даних проводять на спеціальних бланках "Картка пробної площі" (додатки 9, 10, 11) і "Картка модельного дерева" (додаток 12).

5. Постійні пробні площі після закінчення польових робіт передають лісокористувачу згідно з актом і підлягають постійному зберіганню.

У насадженнях 30-метрової смуги навколо постійних пробних площ забороняється проведення всіх видів рубок, за винятком прибирання окремих дерев, уражених небезпечними шкідниками і хворобами, наслідком розповсюдження яких можуть виникнути осередки масового усихання насаджень.

6. Лісовпорядна організація формує базу даних пробних площ, які використовують для уточнення нормативної бази і лісовпорядного проєктування.

2. Обстеження природного поновлення

1. Обстеження природного поновлення проводять з метою отримання об'єктивних даних про:

- динаміку природного поновлення та його успішність у різних типах лісу залежно від категорії не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, особливостей

материнського насадження, ширини лісосік, способів рубок і термінів примикання лісосік, технології лісозаготівель, наявності й збереження підросту та давності рубки;

- наявність підросту цінних порід під наметом стиглих деревостанів, його стан і життєздатність;

- вплив на хід лісовідновлення способів очищення лісосік, що застосовувались, залишених насінників, заходів сприяння природному поновленню, випасання худоби, лісових пожеж та інших факторів;

- вплив на хід природного поновлення техніки і технології, що застосовують при розробці лісосік, способів заготівлі й трелювання деревини;

- ефективність заходів із збереження підросту при розробці лісосік.

2. Дані обстеження природного поновлення використовують для тренування окоміру з визначення кількості підросту, самосіву, а також для обґрунтування лісовідновних заходів, що проєктують під час лісовпорядкування.

3. Обстеження природного поновлення здійснюють вибірково-переліковим методом шляхом закладання кругових або прямокутних пробних площадок.

4. Обстежують переважно ділянки, де виникають труднощі в окомірній оцінці кількості і стану самосіву чи підросту, а також ділянки з проведеними заходами із сприяння природному поновленню, в яких з моменту проведення цих робіт пройшло 5 і більше років.

Обсяг обстеження залежить від густоти підросту або самосіву: густий – 0,5 відсотка, середній – 1 відсоток, рідкий – 2 відсотки площі виділу.

У лісах, де основним способом лісовідновлення є створення лісових культур, обсяг робіт з обстеження природного поновлення зменшується рішенням першої лісовпорядної наради. Він може бути обмежений лише проведенням обстеження ділянок, з виконаними заходами сприяння природному поновленню лісів.

5. Обстеження ходу природного поновлення вибірково-переліковим методом, в тому числі на ділянках з проведеними заходами сприяння природному поновленню лісів, регламентується Інструкцією з проєктування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів, затвердженій наказом Державного комітету лісового господарства України від 19.08.2010 №260 та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 5 листопада 2010 р. за №1046/18341, а також розробленими на її основі робочими правилами щодо проведення обстежувальних робіт під час лісовпорядкування.

Дані переліку і вимірювань заносять в картку обстеження природного поновлення (додатки 13 і 14).

3. Обстеження стану лісових культур

1. Обстеження лісових культур проводять з метою:

- визначення їхнього збереження і якісного стану;
- проєктування заходів для покращення їх стану;
- оцінки ефективності методів і технологій створення;
- обґрунтування способів лісовідновлення, що проєктують;
- тренування окоміру для правильної візуальної оцінки стану лісових культур в процесі лісотаксаційних робіт;
- контролю за правильністю їхнього обліку і оцінки стану в об'єкті лісовпорядкування.

2. Обстеження стану лісових культур проводять переліковим методом не менше як на 5 відсотках площі лісових культур, створених за минулий проєктний період. У першу чергу обстежують лісові культури, стан яких викликає сумнів щодо їхньої успішності.

Характеристика лісових культур останніх 3-х років встановлюють, в основному, за даними їх інвентаризації, проведеної лісокористувачем, а також за окомірною оцінкою. Обстежують лише ті ділянки, під час огляду яких виник сумнів щодо достовірності даних інвентаризації.

3. Детальне обстеження проводять шляхом натурного огляду, обліку та обмірювань на пробних площах, закладених у місцях, які найбільше характеризують стан лісових культур.

Під час візуального огляду відповідно до розробленого проєкту створення лісових культур перевіряють: правильність відведення і оформлення ділянок; їхню площу на підставі креслень (планів); технологію створення лісових культур, головну та супутні породи, їхнє розміщення та густота; відповідність садивного (посівного) матеріалу діючим стандартам; якість виконаних робіт.

При значних розбіжностях між проєктними і польовими матеріалами проводять повторну інструментальну зйомку ділянки та детальне обстеження стану лісових культур.

4. Обстеження лісових культур регламентується Інструкцією з проєктування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів, затвердженої наказом Державного комітету лісового господарства України від 19.08.2010 № 260, а також розробленими на її основі робочими правилами щодо проведення обстежувальних робіт під час лісовпорядкування.

Результати детального обстеження лісових культур заносять у відповідну картку (додаток 15).

5. Лісові культури, які не відповідають вимогам 3-го класу якості, вважають не атестованими. Для них проєктують проведення заходів, які дозволять підвищити їхню якість до рівня стандартних, або списують у встановленому порядку.

6. Якщо якість лісових культур нерівномірна, то ділянку лісових культур поділяють на окремі виділи. При цьому частини ділянок, на яких загинули лісові культури, виділяють в окремий виділ, якщо їхня площа 0,3 га і більше. Поділ ділянки лісових культур на окремі виділи різних класів якості проводять при їхній площі 1,0 га і більше.

7. Результати обстеження і окомірної оцінки лісових культур минулого проєктного періоду та їхня площа, визначена лісовпорядкуванням, вносять в картку таксації і у відомість польового обліку лісових культур. Розбіжності в площах лісових культур, встановлені лісовпорядкуванням, надають лісокористувачу. Визначають причини розбіжностей.

4. Оцінка лісопатологічного і санітарного стану насаджень

1. Під час лісотаксаційних робіт виявляють пошкодження насаджень шкідниками та хворобами лісу, а також ділянки лісу, які пошкоджені промисловими викидами та іншими шкідливими факторами. Визначають ступінь пошкодження насаджень. Основним методом є окомірна оцінка лісопатологічного стану насаджень, що проводять у виділах, де є шкідники і хвороби лісу.

В об'єктах лісовпорядкування, де виявлені осередки масового розмноження шкідників або пошкодження хворобами, може проводитись спеціальне лісопатологічне обстеження. Воно планується і фінансується окремо від лісовпорядкування і виконується відповідно до вимог з експедиційного лісопатологічного обстеження лісів.

Методи і обсяг лісопатологічного обстеження визначають в період підготовчих робіт до проведення лісовпорядкування.

2. Під час таксації насаджень, пошкоджених шкідниками і хворобами лісу, у картках таксації вказують:

- види шкідників або хвороб;
- ступінь ураження;
- характер розміщення пошкоджених дерев на площі (поодинокі – 1-2 дерева, групові – 3-10 дерев, куртинні – більше 10 дерев);
- запроєктований захід.

3. Під час лісотаксаційних робіт відмічають:

- ділянки з наявністю шовкопрядів (соснового, непарного та інших), соснової совки, соснового і ялицевого п'ядунів, соснового пильщика, золотогузки;
- лісові культури, вражені травневим хрущем і хворобою Шютте;
- осередки розповсюдження грибних хвороб (опенька, кореневої губки), а також ділянки, в яких не визначений вид шкідника або хвороби лісу.

4. Оцінка санітарного стану насаджень і не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок під час лісотаксаційних робіт полягає у визначенні наявності сухостою, вітровалу, бурелому, захаращення (в тому числі ліквідного), а також об'єму і стану невивезеної в установлені терміни деревини. Облік такої деревини проводять з розрахунку на 1 га.

5. У об'єктах лісовпорядкування, де є значний обсяг сухостою, вітровалу, бурелому, а також умови для його збуту або переробки, можуть проводитись спеціальні детальні обстеження санітарного стану насаджень.

При детальному обстеженні облік вказаної деревини проводять шляхом закладання у виділі (площею більше 1 га) реласкопічних або кругових площадок постійного радіуса. По кожній панівній породі повинно бути обстежено не менше 50 виділів. Дані обстеження санітарного стану насаджень вибірково-перліковим методом заносять в картку згідно з додатком 16, а вибірково-вимірювальним методом в картку згідно з додатком 17.

6. На реласкопічних або кругових площадках під час переліку ведеться облік дерев за категоріями їхнього стану згідно з додатком 2 до Санітарних правил в лісах України.

7. З метою тренування окоміру полекамеральну обробку пробних площ здійснюють відразу ж після її закладання. Запас за категоріями санітарного стану дерев визначають загальноприйнятими методами. Запас дерев з I по IV категорії стану становить загальний ростучий запас деревостану, з якого запас дерев III і IV категорій стану (дуже ослаблені та відмираючі) становить частину, що підлягає вирубуванню санітарними рубками.

8. У насадженнях незадовільного санітарного стану проєктують заходи з їхнього оздоровлення відповідно до Санітарних правил в лісах України.

VII. НАБЛИЖЕНЕ ДО ПРИРОДИ ЛІСІВНИЦТВО ТА ДІЛЯНКОВИЙ МЕТОД ВПОРЯДКУВАННЯ ЛІСІВ

1. Впровадження засад наближеного до природи лісівництва

1. Наближене до природи лісівництво – система організації та ведення лісового господарства, за якої досягається безперервне відновлення і формування максимально подібних за структурою і розвитком деревостанів, близьких до потенційних природних. Воно базується на сприйнятті лісу як цілісної та самовідновлюваної екосистеми та направлене на забезпечення екологічно орієнтованого ведення лісового господарства, збереження біорізноманіття та безперервне, невиснажливе і раціональне використання лісових ресурсів.

Ведення лісового господарства на засадах наближеного до природи лісівництва поєднує наступні принципи: безперервне в часі існування лісового покриву; збереження біорізноманіття; відтворення структури природних різновікових лісів; підтримання стійкості деревостанів, стабільності водоохоронних, захисних, кліматорегулюючих, санітарно-оздоровчих та інших корисних властивостей лісів; збереження стійкості ґрунтів; вирубування деревини в обсязі річного приросту; застосування природоохоронних технологій заготівлі деревини.

Стратегічним завданням наближеного до природи лісівництва є відтворення природних деревостанів залежно від лісорослинних умов, управління лісами та використання лісових ресурсів, які забезпечують природне біорізноманіття лісів, їх життєздатність і продуктивність, можливість найбільш повно виконувати лісами екологічних, соціальних та економічних функцій на місцевому, національному та глобальному рівнях.

Наведені принципи повинні бути враховані під час проєктування лісогосподарських заходів на близьку (10 років) та далеку перспективу (до 50 років).

Важливою складовою цього процесу є поступовий і планомірний перехід від переважного застосування суцільної системи рубок до вибіркового методу ведення лісового господарства та екологічно безпечних технологій здійснення лісозаготівельних робіт, зокрема в гірських лісах.

2. Принципи наближеного до природи лісівництва можуть застосовуватись як в гірських (переважно), так в і рівнинних лісах всіх категорій, за винятком природних заповідників та інших природно-заповідних територій, які за режимом прирівняні до природних заповідників.

3. Засади наближеного до природи лісівництва ґрунтуються на встановленні цільових (оптимальних) параметрів деревостанів залежно від лісорослинних умов (природна зона, тип лісу), функціонального призначення лісів (категорія лісів), режиму ведення лісового господарства (заборона чи дозвіл на проведення рубок головного користування), системи рубок головного користування (вибіркова, поступова, комбінована, суцільна).

Основними цільовими показниками, які встановлюють для оптимальних (цільових) деревостанів, є: породний склад, вікова, вертикальна та горизонтальна структура, стійкість (остійність) дерев, категорії стану дерев, природне поновлення, проєкційне покриття трав'янистою рослинністю, кількість мертвих дерев.

Оптимальні деревостани залежно від вищенаведених умов визначають під час лісовпорядкування на основі наукових даних, накопиченого досвіду ведення лісового господарства, сучасних економічних і соціальних умов. Вони визначаються для адміністративної області або природно-економічного регіону і є обов'язковою складовою частиною Основних положень організації і розвитку лісового господарства (підрозділ 4 розділу II).

Досягнення оптимальних показників деревостанів є стратегією планування та метою ведення лісового господарства.

4. Під час лісотаксаційних робіт оцінюють показники сучасного деревостану в порівнянні з оптимальним. На підставі проведеної оцінки залежно від наближеності або віддаленості показників сучасного деревостану від встановлених показників оптимального, перший відносять до відповідного типу деревостану, інформація про який наводять в таксаційному описі.

4.1. Цільовий (наближений до цільового) тип деревостану – показники сучасного деревостану відповідають встановленим показникам для оптимального деревостану, або відхиляються від них в межах до 10 відсотків, або на 1 одиницю за відповідними показниками.

4.2. Перехідний тип деревостану – головна порода деревостану відповідає лісорослинним умовам, решта показників деревостану відхиляються від встановлених показників для оптимальних деревостанів в межах 11-20 відсотків, або на 2 одиниці за відповідними показниками.

4.3. Віддалений тип деревостану – головна порода деревостану відповідає лісорослинним умовам або господарським цілям (захисним, рекреаційним, соціальним, експлуатаційним тощо), відхилення інших показників деревостану від встановлених показників для оптимальних деревостанів перевищує відхилення для перехідного типу деревостану. До цього типу деревостану відносять також деревостани, ослаблені внаслідок дії антропогенних або природних факторів середнього і сильного ступеня.

4.4. Похідний деревостан – головна порода деревостану не відповідає лісорослинним умовам (типу лісу) та визначеним цілям, або зростає за межами свого природного ареалу.

5. Під час проєктування лісовідновлення перевагу надають (там, де це можливо) природному відновленню лісів. Для створення лісових культур проєктують місцеві види деревних порід. Уведення інших видів і форм деревних порід можливе настільки, наскільки це не матиме негативного впливу на екосистему.

6. Під час лісотаксаційних робіт визначають лісові ділянки або масиви лісу, для яких перехід на вибіркову систему господарювання і ведення лісового господарства на засадах наближеного до природи лісівництва є визначальним. Це, в першу чергу, гірські ліси, ліси, в яких не дозволяється проведення рубок головного користування та інші ліси, які мають важливе екологічне значення, де лісові насадження повинні безперервно існувати в часі та виконувати свої корисні функції.

7. Проєктування лісогосподарських заходів на засадах наближеного до природи лісівництва має бути гнучким, направленим на формування складної різновікової структури насаджень, стійких до несприятливих факторів, а в насадженнях близьких до цільових – підтримання в такому стані.

8. Для тренування спеціалістів закладають мережу дослідних ділянок з рубок формування цільових деревостанів в характерних для об'єкта лісорослинних умовах, різних типах деревостанів і лісах різного функціонального призначення. На цих ділянках під час повторного базового лісовпорядкування і в процесі лісотаксаційних робіт, пов'язаних з актуалізацією матеріалів лісовпорядкування, здійснюють моніторинг з метою оцінки отриманих результатів та обґрунтування лісогосподарських заходів, які необхідно здійснити.

2. Впорядкування лісів за ділянковим методом

1. Метод ділянкового впорядкування лісів, або ділянковий метод, ґрунтується на матеріалах детального ґрунтово-лісотипологічного обстеження, за результатами якого утворюють ґрунтово-лісотипологічні виділи (господарські ділянки).

2. Ділянковий метод застосовується в об'єктах, в яких впроваджені засади наближеного до природи лісівництва, та в лісах, що мають багатий видовий склад, сформовану (або в стадії формування) різновікову структуру, сприятливі умови для природного відновлення лісів, збережене біотичне різноманіття.

Проєктування ведення лісового господарства має бути направлене на поступове перетворення різних деревостанів, які зростають у межах однієї господарської ділянки, в один різновіковий мішаний багаторусний деревостан, показники якого відповідають показникам цільового деревостану, встановленим для цієї ділянки.

При використанні деревних лісових ресурсів проєктують виключно вибіркові системи рубок (рубки догляду, вибіркові рубки головного користування, рубки

перереформування, лісовідновні рубки тощо), а суцільна або поступова системи рубок як виняток за об'єктивної необхідності - пошкоджені та загиблі деревостани, малоцінні деревостани тощо.

3. Грунтово-лісотипологічне обстеження і картування виконується спеціалізованим підрозділом лісовпорядної організації, або іншою спеціалізованою організацією, за можливості, у рік підготовчих робіт до лісовпорядкування. Картування ґрунтів та типів лісу проводять у тому ж масштабі, що і планово-картографічні матеріали лісовпорядкування.

4. Під час проведення ґрунтово-лісотипологічного обстеження виконують такі роботи:

- виявляють закономірності і особливості формування типів лісорослинних умов і типів лісу залежно від рельєфу, ґрунтів, клімату і рослинності;
- визначають лісорослинні властивості ґрунтів, що впливають на ефективність вирощування на них насаджень різних деревних порід;
- визначають таксаційні параметри найбільш продуктивних цільових насаджень різних деревних порід в межах ґрунтово-лісотипологічних груп;
- здійснюють підбір цільових деревних порід для ґрунтово-лісотипологічних груп з урахуванням функціонального призначення лісів;
- визначають оптимальну породну структуру лісів і розробляють система заходів, що забезпечує її досягнення.

5. Матеріали ґрунтово-лісотипологічного обстеження використовують під час проведення лісовпорядних робіт. Складається робочий список ґрунтів і типів лісу, а також систематизована таблиця рекомендованих лісогосподарських заходів за групами типів лісу, які передають виконавцю лісовпорядних робіт.

На фотоабрис (абрис) наносять межі ґрунтових виділів синьою тушшю і межі лісотипологічних виділів червоною тушшю із зазначенням у північно-західній частині відповідного виділу шифрів ґрунтів і типів лісу (відповідно синьою і червоною тушшю). Господарські ділянки в межах лісового кварталу формують в повній відповідності з межами лісотипологічних виділів.

6. Лісовпорядкування за ділянковим методом проводить на основі матеріалів ДЗЗ високої роздільної здатності. Для виконання цих робіт залучають досвідчених спеціалістів після тренування на достатній кількості пробних площ і таксаційних маршрутах, що охоплюють усю різноманітність типів лісу, форми і складу насаджень у даному лісовому масиві.

7. Лісовпорядкування за ділянковим методом повинно базуватися на ретельно проведеній таксації лісових насаджень. Тому для встановлення основних таксаційних показників і визначення поточного приросту за запасом в усіх типових насадженнях закладають пробні площі.

На кожній пробній площі, одночасно із заміром висот для побудови графіка висот, встановлюють і окремо відмічають дерева, які будуть зрубані при вибірковій рубці.

Поряд з пробною площею рубають модельні дерева, з яких 10-15 дерев для характеристики частини деревостану, що залишається на пні у верхньому наметі, і 5-10 дерев для характеристики частини деревостану, які мають бути вирубані при вибірковій рубці. Підбір модельних дерев для вирубки проводять за принципом пропорційного представництва.

Обмір модельних дерев на 2-ох метрових відрізках проводять з метою аналізу форми стовбура та визначення приросту окремо за два минулі п'ятиріччя.

З особливою точністю визначають прирости за діаметром на всіх 2-метрових зрізах і за висотою, бо ці вимірювання в подальшому будуть основою для обчислення поточного приросту за об'ємом.

8. Таксаційно-лісівничий опис виділів і проектування лісогосподарських заходів здійснюють безпосередньо під час натурних лісотаксаційних робіт, а за необхідності – в результаті проведених рекогносцирувальних обстежень і вимірювань.

Лісотаксаційні роботи із застосуванням вибіркового вимірювального методу є обов'язковою для пристиглих і стиглих деревостанів головних порід. У цих же ділянках визначається абсолютний поточний приріст за діаметром за допомогою приростного бурава у 5-10 кращих дерев верхнього ярусу.

9. Після завершення лісотаксаційних робіт в лісовому кварталі, складають початковий варіант об'єднання виділів у постійні господарські ділянки на основі ґрунтово-лісотипологічних виділів.

Основною для утворення постійних господарських ділянок є тип лісорослинних умов – ділянки мають бути більш-менш однорідні за типом лісорослинних умов. Різниця за віком та іншими таксаційними показниками не має суттєвого значення, оскільки проектування в рубку здійснюють окремими деревами (групами дерев), бо в процесі застосування вибіркової системи рубки початкова різниця між окремими ділянками буде поступово вирівнюватися. До складу господарської ділянки можуть бути віднесені також не вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки (зруби, галявини тощо). На цих ділянках здійснюється проектування заходів з лісовідновлення з метою вирощування деревостанів, які відповідають цільовим для господарської ділянки, до складу якої вони належать.

Намічені межі постійних господарських ділянок та їхню початкову нумерацію відмічають на абрисі (фотоабрисі). Цей початковий варіант уточнюють в камеральний період з ув'язкою між суміжними кварталами і з остаточною нумерацією ділянок.

VIII. ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РЕГІОНАЛЬНИХ УМОВ ТА ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЛІСІВ

1. В гірських лісах

1. До гірських відносять всі ліси розташовані в межах гірських систем і окремих гірських масивів з коливанням відносних висот місцевості більше 100 м і середнім нахилом поверхні від підніжжя до вершини гірських хребтів або до межі безлісних просторів більше 5° (незалежно від того, що окремі ділянки схилу можуть мати стрімкість менше 5°), а також на гірських плато і плоскогір'ях, незалежно від величини нахилу місцевості.

Ліси на горбкуватих підвищеннях, які не входять у гірські географічні системи, до гірських лісів не відносяться.

2. Основними цілями ведення лісового господарства в гірських лісах є:

- раціональне і невиснажливе лісокористування способами, що забезпечують збереження і підсилення їхніх захисних, водоохоронних та інших екологічних функцій;

- швидке і надійне заліснення не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок і відновлення розладнаних насаджень з метою запобігання розвитку ерозійних процесів, збільшення площ насаджень особливо цінних порід (бука, дуба, ялини, ялиці), збереження реліктових порід дерев і чагарників;

- постійне збереження лісового середовища на стрімких схилах та малопотужних кам'янистих ґрунтах.

3. Під час лісотаксаційних робіт особливу увагу звертають на оцінку різновікових деревостанів, обстеження стану природного поновлення і лісових культур, вивчення досвіду ведення лісового господарства, зокрема щодо проведення рубок головного користування, систем і способів рубок, технології лісозаготівлі і

техніки, що застосовується, та їхнього впливу на лісовідновні та ерозійні процеси, водний режим, виявлення особливо захисних лісових ділянок, всебічно обґрунтоване проектування лісогосподарських заходів і лісокористування.

4. Організація території:

4.1. Під час проведення підготовчих робіт здійснюють збір даних про напрямки основних вантажопотоків, а також відомості про назви хребтів, урочищ, наявність перевалів і переправ через річки та ущелини. Виявляють місця сходу снігових лавин, зсувів, каменепадів, а також селенебезпечні басейни, офіційно зареєстровані джерела мінеральних вод.

4.2. За межі кварталів приймають вододільні лінії хребтів, тальвеги ущелин, ріки, струмки, дороги, постійні гірські стежки, лінії електромереж тощо.

Прямолінійну квартальну мережу проектують при слабо вираженому або згладженому рельєфі, а також на широких плато. В один квартал за можливості включають ущелину – долину і прилеглі до неї обидва схили. Якщо ущелина дуже велика, її ділять на праву і ліву сторони, або на менші частини по більш дрібних елементах рельєфу, або за допомогою додаткових просік, які прорубують перпендикулярно тальвегові.

5. Лісотаксаційні роботи:

5.1. Під час проведення колективних тренувань детально розглядають взаємозв'язок таксаційних показників насадження та лісогосподарських заходів, що проектується, з типами лісорослинних умов і типами лісу, з стрімкістю та експозицією схилів, а також з висотою над рівнем моря. Особлива увага звертають на розподіл різновікових деревостанів на яруси і покоління, правильному і обґрунтованому проектуванню лісогосподарських заходів.

Тренувальні пробні площі і тренувальні таксаційні ходи закладають на схилах різної стрімкості, експозиції і в різних висотних зонах.

5.2. Лісотаксаційні роботи в гірських лісах проводять по ходових лініях та заходом у виділи з використанням орієнтирів, видимих на матеріалах ДЗЗ.

За можливості межі виділів приурочують до елементів рельєфу, експозиції і крутизни схилів, висоти над рівнем моря.

Допускається таксація дешифрувальним методом з додатковим оглядом за допомогою бінокля з протилежного схилу: кам'янистих розсіпів, скельних виступів та інших нелісових і не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, а також насаджень, розташованих на схилах крутизною більше 40°.

5.3. Додатковими підставами для утворення виділів у гірських умовах є: група стрімкості схилу, експозиція схилу (південний і північний), ступінь стійкості ґрунтів проти ерозії та домішка особливо цінних і реліктових порід.

За експозицією схили поділяються на південні, до яких належать південні, південно-східні, південно-західні та західні; та північні, до яких належать північні, північно-східні, північно-західні та східні.

За стрімкістю схили поділяються на пологі до 11°, покаті – 11°-20°, стрімкі – 21°-30° на південних і 21°-35° на північних схилах; дуже стрімкі – понад 30° на південних і понад 35° на північних схилах. Середня стрімкість схилу для кожного виділу визначається з градацією $\pm 1^\circ$.

За ступенем стійкості проти ерозії ґрунти поділяють на нестійкі, середньостійкі і стійкі.

До нестійких відносять ґрунти з глибиною профілю до 40 см, а також усі ґрунти на дуже стрімких схилах незалежно від глибини ґрунтового профілю.

До середньостійких – ґрунти з потужністю профілю 41-70 см на пологих, покатих і стрімких схилах.

До стійких – ґрунти з потужністю профілю більше 70 см на пологих, покатих і стрімких схилах.

При визначенні ступеня стійкості ґрунтів (потужності профілю) використовують наявні матеріали ґрунтово-лісотипологічного обстеження (карта-схема ґрунтоутворювальних порід, скелетності ґрунтів, залягання скельного горизонту і еродованих земель). За відсутності матеріалів ґрунтово-лісотипологічного обстеження потужність ґрунтового профілю визначають з допомогою металевого стержня.

5.4. Під час лісотаксаційних робіт виявляють ділянки, які потребують лісорозведення (еродовані ділянки, гірські схили). Залежно від їхнього розміру і площі проводять спеціальні вишукування та проєктування протиерозійних заходів.

5.5. У загальному описі лісорослинних умов та інших особливостей виділів додатково зазначають:

- експозицію і стрімкість схилу в градусах;
- висоту над рівнем моря;
- ступінь стійкості ґрунтів проти ерозії;
- відсоток поверхні, зайнятої виходами гірських порід (для лісових ділянок, сільськогосподарських угідь);
- наявність ерозії ґрунтів і ступінь її інтенсивності (сильна, середня, слабка);
- вплив випасання худоби на природне поновлення та розвиток ерозії ґрунтів;
- ступінь доступності для різних видів транспорту і механізмів.

Доступність для різних видів транспорту, протипожежної техніки і трельовальних механізмів визначають для виділів, у яких проєктуються лісгосподарські заходи, а також для виділів, які відносяться до 1-3 класу пожежної небезпеки.

Нормативи щодо доступності гірських схилів для автомобільного транспорту і тракторів визначають на першій лісовпорядній нараді з врахуванням досвіду експлуатації машинно-тракторної техніки в даних умовах.

Додаткові дані, записані в картки таксації, відображають в таксаційних описах або в проєктних відомостях.

5.6. Повнота деревостану, сума площ перетинів дерев на висоті стовбура 1,3 м і запас на 1 га визначають відносно дійсної поверхні гірського схилу (не приведеної до горизонтального прокладення). У полекамеральний період під час коригування карток таксації визначений запас на 1 га деревостану на схилах від 10° і більше перераховують на горизонтальне прокладення поверхні гірського схилу - множать на коефіцієнт, наведений в таблиці 8.

Таблиця 8. Коефіцієнти корегування запасу на горизонтальне прокладання

Схил у градусах	Коефіцієнт	Схил у градусах	Коефіцієнт	Схил у градусах	Коефіцієнт
10	1.015	24	1.095	38	1.269
11	1.019	25	1.103	39	1.287
12	1.022	26	1.113	40	1.305
13	1.026	27	1.122	41	1.325
14	1.031	28	1.132	42	1.346
15	1.036	29	1.143	43	1.367
16	1.040	30	1.155	44	1.390
17	1.046	31	1.167	45	1.414
18	1.051	32	1.179	46	1.440
19	1.058	33	1.192	47	1.466
20	1.064	34	1.206	48	1.494
21	1.071	35	1.221	49	1.524
22	1.078	36	1.236	50	1.556
23	1.086	37	1.252		

5.7. При виявленні насаджень, уражених шкідниками і хворобами, або осередків їхнього масового розповсюдження, зазначають ступінь доступності ділянки (з урахуванням стрімкості схилу, характеру рельєфу та інших факторів) для наземних засобів боротьби.

6. Закладання пробних площ:

6.1. Пробні площі будь-якого призначення в гірських лісах закладають з таким розрахунком, щоб довга сторона проби перетинала виділ на можливо більшій відстані вздовж схилу перпендикулярно горизонталям. З цією метою у великих виділах пробні площі закладають у вигляді вузьких стрічок, але не менше 20 метрів ширини, при обов'язковій наявності не менше 200 дерев основного елемента лісу. Такі стрічкові пробні площі ділять на рівні секції довжиною не менше 100 м на схилах зі стрімкістю до 25° і не менше 50 м на схилах зі стрімкістю більше 25°. Перелік дерев і складання графіків висот проводять окремо для кожної секції для того щоб виявити в межах пробної площі можливі зміни таксаційних показників, пов'язаних з різницею в абсолютних висотах окремих частин виділу або з нерівномірністю стрімкості схилу.

6.2. Вимірювання діаметрів дерев при переліках проводить на висоті 1,3 м у двох напрямках - вздовж і поперек схилу, а по ступенях товщини вони враховуються як середнє значення діаметра, отримане від двох вимірювань.

Перелік проводять з розподілом дерев за ярусами, віковими поколіннями, для кожного з яких вираховуються середні таксаційні показники.

Вимірювання діаметрів і приростів за діаметром на модельних деревах також проводять в напрямках вздовж і поперек схилу.

6.3. При полекамеральній обробці пробних площ, закладених на схилах, дані про суми площ поперечних перетинів, повноти і запасу деревини, визначають як для дійсної (фізичної) площі схилу, так і в перерахунку на горизонтальне прокладання.

Для тренування окоміру використовують показники, обчислені відносно дійсної (фізичної) площі проби.

7. Вивчення особливостей ведення лісового господарства в гірських лісах:

7.1. Під час збору матеріалів, що характеризують лісорослинні умови та особливості ведення лісового господарства в об'єкті, що впорядковують, вивчають і аналізують:

- характер вертикальної зональності, залежність лісорослинних умов і складу лісів від особливостей рельєфу, висоти над рівнем моря та експозиції схилів;
- захисне значення лісів, відомості про випадки стихійного лиха (селі, лавини, обвали, повені) із зазначенням вихідних пунктів їх утворення;
- райони інтенсивного розвитку ерозійних процесів;
- системи, способи рубки і відтворення лісів, які застосовуються в об'єкті, методи розробки лісосік, способи трелювання та вивезення деревини, лісозаготівельна техніка і технологія робіт, що застосовуються;
- зміни дебету гірських річок і мінеральних джерел;
- вплив кліматичних і гідрологічних умов на лісове господарство.

7.2. В об'єктах, в яких відсутні матеріали ґрунтово-лісотипологічного обстеження, за необхідності, проводять спрощене обстеження ґрунтів, у результаті якого отримують дані про стійкість різних типів ґрунтів до ерозійних процесів, про взаємозв'язок між типами ґрунтів, їхньою потужністю, материнськими породами, експозицією і стрімкістю схилів з насадженнями, що на них зростають.

Аналізують зміни, що відбулися в результаті вирубування лісу, випасання худоби, впливу різних способів заготівлі, трелювання і вивезення деревини на розвиток ерозійних процесів і стан ґрунтів. Дають висновки і рекомендації щодо способів використання лісових ресурсів, обробітку ґрунту під лісові культури та з інших питань лісогосподарської діяльності, що спрямовані на запобігання порушень структури ґрунтового покриву і збереження лісового середовища на стрімких схилах.

7.3. При обстеженні природного поновлення особливу увагу приділяють аналізу і оцінці:

- стану природного поновлення під наметом лісу і на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках, особливо на верхній межі поширення деревної рослинності в районах, де спостерігається зниження цієї межі;
- динаміці і стану природного поновлення особливо цінних порід та порід, які важко поновлюються (сосни кедрової, тиса та інших) в різних лісорослинних умовах, при різних системах і способах рубки;
- впливу випасу худоби на природне поновлення;
- впливу різних способів рубки, трелювання, вивезення, лісозаготівельної техніки і технології, що застосовуються, на природне поновлення;
- залежність ходу природного поновлення від експозиції і стрімкості схилів.

2. В лісах, що використовують в рекреаційно-оздоровчих цілях

1. Ліси, що використовують в рекреаційно-оздоровчих цілях, виділяються в установленому порядку з метою організації оздоровлення та відпочинку населення.

Для розробки пропозицій з виділення лісів, що використовують в рекреаційно-оздоровчих цілях, застосовують діючі нормативні документи, що регламентують їхню площу, місцезнаходження, вимоги до характеристики лісового фонду, режим утримування і використання, виходячи з принципів забезпечення сприятливих умов для рекреаційно-оздоровчого використання.

2. Під час лісовпорядкування лісів, що використовують в рекреаційно-оздоровчих цілях, додатково виконують такі роботи:

- визначення показників рекреаційної характеристики ландшафту (ландшафтна таксація);
- закладання пробних площ з визначенням стадій рекреаційної дигресії природного середовища і відсотка витоптування ґрунту;
- складання польового робочого плану ділянок за стадіями дигресії природного середовища;

- виділення функціональних зон;
- проєктування заходів з рекреаційного благоустрою території.

3. Ландшафтну таксацію проводять в лісопарковій частині лісів зеленої зони, 1 і 2 зонах округів санітарної охорони лікувально-оздоровчих територій, лісах населених пунктів, рекреаційній зоні національних природних і регіональних ландшафтних парків, рекреаційно-оздоровчих лісах поза межами зелених зон.

Під час ландшафтної таксації з дотриманням нормативів, викладених у додатку 18, визначають тип ландшафту, естетичну і рекреаційну оцінку, пішохідну доступність, ступінь стійкості насаджень та деградацію лісового середовища, додаткову оцінку. Поряд з цим вказують характеристику підросту і підліску для деревостанів усіх груп віку.

Показники ландшафтної таксації є додатковими ознаками для утворення виділів.

4. У процесі ландшафтної таксації на фотоабрис (абрис) наносять рекреаційні маршрути; у функціональних зонах з високим відвідуванням виявляють видові точки, з яких відкриваються мальовничі пейзажі близького і далекого плану; відмічають місця масового відпочинку; визначають стан існуючої дорожньої мережі і малих архітектурних форм.

5. У випадках відсутності на планшетах попереднього лісовпорядкування окремих лісових доріг та стежок (і якщо їх не видно на матеріалах ДЗЗ) здійснюють їх інструментальну зйомку в кварталах з найбільш інтенсивним відвідуванням. Виконують зйомку чітко виражених лісових автомобільних доріг, проїздів та стежок, які постійно використовують для проїзду, прогулянок і переходів, з наступним нанесенням їх на фотоабрис (абрис).

6. Під час закладання пробних площ, з метою тренування окоміру, додатково визначають відсоток витоптування ґрунту. Для цього на пробі здійснюють зйомку всієї мережі доріг і стежок та витоптаних місць та наносять її на план в масштабі не менше 1:1000. План складають на міліметровому папері і вклеюють картку пробної площі. За планом визначають площу мережі доріг, стежок і витоптаних місць та їхній відсоток від площі проби.

Відсоток витоптування ґрунту використовують як головний критерій при визначенні стадії дигресії природного середовища.

7. Після виконання ландшафтної таксації складають польовий робочий план в масштабі 1:25000, на якому кольоровими олівцями фарбуються ділянки за стадіями дигресії (ділянки 1 стадії дигресії не фарбують).

Пофарбовані за стадіями дигресії робочі плани використовують для функціонального зонування території.

8. Залежно від конкретних умов і стадій дигресії виділяють такі функціональні зони:

- зона масового відпочинку, яка включає ділянки масових прогулянок, пляжного і спортивного відпочинку. Стадія рекреаційної дигресії становить – 3-5. Рекреаційне навантаження – 5 і більше людино-днів на 1 га. Необхідні невідкладні заходи з регулювання відвідування. Виділяють при величині 5 га і більше;

- зона інтенсивної рекреації, яка включає ділянки, що мають 2-3 стадії рекреаційної дигресії. Рекреаційне навантаження 1-5 людино-днів на 1 га. Виділяють при величині 25 га і більше;

- зона екстенсивної рекреації, яка включає ділянки з 1-ю стадією дигресії. Рекреаційне навантаження 1 людино-днів на 1 га і менше;

- зона резерватів, що включає ділянки, які просторово розташовані в межах території рекреаційного призначення, але на яких рекреаційна діяльність через різні причини тимчасово обмежена або заборонена. Це зокрема невеликі за площею

ділянки природно-заповідного фонду (пам'ятки природи, заповідні лісові урочища, заказники тощо), а також господарсько-цінні ділянки.

9. У місцях з високим відвідуванням, в смугах лісу вздовж трас туристських маршрутів і доріг з активним рухом потоків відпочиваючих, використовуючи існуючі розробки і рекомендації, визначають оптимальне співвідношення типів ландшафтів, які є основою для проєктування заходів, спрямованих на поліпшення естетичної цінності територій.

10. Усі заходи з благоустрою, що проєктують, відображають на фотоабрисах (абрисах) і в картці таксації. Місця відпочинку, рекреаційні ділянки, місця входу та інші об'єкти, відмічають добре помітною (діаметром 2 мм) позначкою з номером у межах кварталу, а в картці таксації вказують їхній тип і склад. Аналогічно відмічають існуючі місця відпочинку, для яких зазначають їхній стан, дають рекомендації з художнього і архітектурного оформлення, намічають, у необхідних випадках, ремонт або заміна існуючих елементів благоустрою.

11. В лісах, що використовують в рекреаційно-оздоровчих цілях, лісогосподарські заходи повинні забезпечувати поліпшення санітарно-гігієнічних та естетичних властивостей насаджень, підвищення їх біологічної стійкості, запобігання деградації лісового середовища, формування мальовничих ландшафтів і створення сприятливих умов рекреаційного використання.

12. В лісогосподарській частині зелених зон і третій зоні округів санітарної охорони курортів господарські заходи повинні бути спрямовані на формування стабільного лісового середовища шляхом вирощування здорових високопродуктивних насаджень, які мають високі захисні властивості, з підвищеною фітонцидністю і газо-, димостійкістю.

3. В лісах природно-заповідного фонду

1. Природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ) становлять ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища.

До природно-заповідного фонду України належать:

- природні території та об'єкти - природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища;
- штучно створені об'єкти - ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва залежно від їх екологічної і наукової, історико-культурної цінності можуть бути загальнодержавного або місцевого значення.

2. Проєктування лісогосподарських та природоохоронних заходів в лісах, розташованих в межах територій та в об'єктів ПЗФ, здійснюють відповідно до встановленого режиму.

3. Лісовпорядкування в лісах, розташованих в межах територій та об'єктів ПЗФ, проводять з врахуванням:

- Червоної книги України;
- Зеленої книги України;

- міжнародних документів, ратифікованих Україною, щодо охорони видів флори та фауни, що підлягають охороні;
- наукових публікацій щодо наявності червонокнижних видів на території ПЗФ, що впорядковується.

4. Лісовпорядкування лісів, розташованих в межах територій та об'єктів ПЗФ, проводять на основі проєктів організації території. Матеріали лісовпорядкування мають логічно доповнювати інформацію щодо наукового обґрунтування ведення лісового господарства, охорони, захисту, підвищення екологічного потенціалу лісів та раціонального лісокористування.

5. Лісовпорядкування природних заповідників, біосферних заповідників та національних природних парків має базуватись на їх літописах природи. Літописи природи використовують для оцінки стану навколишнього природного середовища, розроблення заходів щодо охорони природних комплексів та забезпечення екологічної безпеки.

6. Лісовпорядкування лісів заповідників здійснюють відповідно до їх статусу, завдань і вимог щодо охорони природних комплексів та об'єктів, встановлених законодавством та Положенням про природний заповідник:

6.1. Лісовпорядкування проводиться на основі матеріалів ґрунтово-лісотипологічного, геоботанічного обстежень. При відсутності матеріалів зазначених обстежень, вони виконуються за рік до лісовпорядкування за окремою угодою.

6.2. Здійснюють детальний опис усіх флористичних компонентів лісових біоценозів, закладають постійні пробні площі спеціального призначення для вивчення розвитку біогеоценозів у часі, проводять детальний аналіз порушень заповідного режиму, збирається інформація щодо проведених науково-дослідних робіт.

7. Лісовпорядкування біосферних заповідників здійснюється відповідно до їхнього статусу, вимог щодо структури та Положення про біосферний заповідник.

7.1. За цільовим призначенням і характером господарського впливу територія розділяється на окремі функціональні зони:

- заповідна;
- буферна ;
- антропогенних ландшафтів.

У межах біосферного заповідника може виділятися зона регульованої заповідності з обмеженою діяльністю відповідно до законодавства.

7.2. Проектують диференційований режим охорони, відтворення та використання природних комплексів згідно з функціональним зонуванням.

7.3. У межах встановлених охоронних зон господарські заходи проєктують з урахуванням вимог Положення про охоронну зону.

8. Лісовпорядкування національних природних і регіональних ландшафтних парків здійснюють відповідно до їхнього цільового призначення і режиму ведення господарства, визначених відповідними Положеннями, затвердженими в установленому порядку при утворенні парку.

8.1. З урахуванням природоохоронної, оздоровчої, рекреаційної та інших функцій проєктують диференційний підхід щодо охорони, відтворення та використання природних комплексів згідно з функціональним зонуванням:

- заповідна зона;
- зона регульованої рекреації;
- зона стаціонарної рекреації;
- господарська зона.

8.2. Територія може включати ділянки земель і водного простору кількох землекористувачів. Режим ведення господарства на цих землях визначається при створенні парку.

8.3. Проведенню лісовпорядкування повинно передувати функціональне зонування території і пов'язані з ним напрями лісогосподарських заходів, розвитку транспортної мережі для обслуговування туристів, охорони та управління парком. Такі роботи виконують за окремими угодами.

8.4. Лісовпорядкування проводять на ґрунтово-лісотипологічній основі. У рекреаційних зонах здійснюють ландшафтну таксацію, а також проєктують заходи, направлені на благоустрій їх території з метою послаблення рекреаційних навантажень на природні комплекси.

8.5. Під час ландшафтної таксації виявляють ділянки, які мають найбільше значення в ландшафтному, історичному та естетичному відношеннях, в цілях організації екскурсійних стежок і ознайомлення відвідувачів з вартими уваги куточками і об'єктами парку.

8.6. На території парку, за винятком заповідних територій, господарські заходи, що проєктують, повинні забезпечувати збереження і відновлення його природних комплексів, підвищення рекреаційних якостей ландшафту, створення комфортних умов для відвідувачів. У рекреаційній зоні передбачають створення лісових культур, які характеризуються високими естетичними властивостями.

9. На території пам'яток природи забороняється будь-яка діяльність, що загрожує їхньому збереженню, або призводить до деградації чи зміни первісного стану.

Під час лісотаксаційних робіт на території пам'яток природи визначають стан лісових насаджень, оцінюють дотримання лісокористувачем встановленого для неї режиму утримання і використання, а також визначають необхідні заходи щодо забезпечення збереження біорізноманіття на цій території.

10. Під час лісовпорядкування територій, оголошених заказниками, в картці таксації вказується тип заказника (ландшафтний, лісовий, ботанічний, загально-зоологічний тощо). В матеріалах лісовпорядкування наводять його детальну характеристику і режим ведення господарства.

Господарські заходи проєктують залежно від типу заказника і встановленого режиму, зазначеного в Положенні про заказник.

11. Заповідні урочища можуть бути лісовими, болотними та іншими відокремленими цілісними ландшафтами, які мають важливе наукове, природоохоронне та естетичне значення і виділені з метою збереження їх у природному стані.

На території заповідних урочищ забороняється будь-яка діяльність, що порушує природні процеси, які відбуваються в них, відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників.

Впорядкування лісів заповідних урочищ здійснюють відповідно до їх цільового призначення та встановленого режиму ведення господарства. Лісогосподарські заходи, що проєктують, повинні бути спрямовані на відновлення та збереження природних комплексів.

4. В лісах наукового, історико-культурного призначення

1. Особливості лісовпорядних робіт у лісах наукового призначення (розташованих в межах історико-культурних заповідників, меморіальних комплексів, місць, пов'язаних з важливими історичними подіями, охоронних зон пам'яток історії, археології, містобудування та архітектури, монументального мистецтва), виходячи з тематики експериментальних робіт та наукових досліджень, що в них виконуються, визначають в період підготовчих робіт і відображають в протоколі першої лісовпорядної наради.

2. На постійних пробних площах та інших об'єктах досліджень під час лісотаксаційних робіт проводять повторні переліки і облік змін, що відбулися в них. За необхідності закладають нові постійні пробні площі і експериментальні ділянки з відповідним оформленням лісовпорядними знаками, інформаційними стендами і складанням необхідних облікових документів на кожний такий об'єкт.

3. В період підготовчих і польових робіт збирають інформації про минулу господарську діяльність, вивчають результати науково-дослідних та дослідно-виробничих робіт, що виконувалися в минулому проектному періоді. На основі аналізу цих матеріалів і натурних спостережень готують рекомендації з проектування лісогосподарських заходів.

4. Під час лісотаксаційних робіт застосовують вимірювальні і перелікові методи таксації, а в окремих особливо цінних об'єктах - суцільний перелік дерев. Особливу увагу приділяють санітарному стану і стійкості насаджень. Такі об'єкти повинні мати інформаційні стенди. У польовий період здійснюють збір відомостей з історії створення та формування унікальних об'єктів.

5. Проектування заходів в лісах, що мають наукове та історико-культурне призначення, повинне бути спрямоване на збереження, а в разі необхідності, відновлення історичного ландшафтного вигляду лісових масивів.

До початку польових лісовпорядних робіт встановлюють історичний вигляд лісових масивів на момент увіковічення, використовуючи архівні, літературні джерела і свідчення очевидців.

У польовий період визначають ступінь відповідності ландшафтного вигляду лісових масивів та їхніх частин увіковіченому з метою наступного проектування заходів з догляду за лісом і, в разі необхідності, відновлення його історичного ландшафтного вигляду.

6. Територію лісового масиву розділяють на однорідні в меморіальному відношенні ландшафтні ділянки. У них проводять лісопатологічне обстеження, детально вивчають стан насаджень.

7. Лісовпорядні роботи в лісах, розташованих на територіях меморіальних заповідників, пам'яток історії та культури, виконують з урахуванням особливостей лісового фонду конкретного об'єкта, які відображають в протоколі першої лісовпорядної наради і в технічному завданні на виконання цих робіт. Під час виконання вказаних робіт керуються існуючими нормативними документами, які узгоджуються із замовником.

5. В лісах, закріплених за користувачами мисливських угідь

1. При виконанні лісотаксаційних робіт в лісах, закріплених за користувачами мисливських угідь, здійснюють детальний опис виділів, що стосується інформації про їхні кормові і захисні властивості, проектують за необхідності одночасно з лісогосподарськими заходами мисливськогосподарські та біотехнічні заходи. Дають екологічну оцінку біоценотичним зв'язкам між мисливською фауною і рослинним світом.

2. Питання мисливської і господарської діяльності в лісах, що закріплені за користувачами мисливських угідь, вирішують під час впорядкування мисливських угідь, яке є самостійним видом робіт, виконується за відповідними методиками, зокрема відповідно до Настанови з впорядкування мисливських угідь, затвердженої наказом Держкомлісгоспу України від 21.06.2001 №56, окремо планується і фінансується.

6. В державних захисних лісових смугах і полезахисних лісових смугах

1. Державні захисні лісові смуги і полезахисні лісові смуги входять у категорію захисних лісів.

2. Особливості лісовпорядних робіт у лісових смугах визначаються значною різноманітністю і екстремальністю лісорослинних умов, смуговим розміщенням та чисельністю видового складу дерев і чагарників, їхньою порівняно невеликою довговічністю та іншими специфічними особливостями смугових лісонасаджень.

3. Впорядкування захисних лісових смуг, поряд з визначенням їхньої таксаційної характеристики, повинне забезпечити отримання повної оцінки лісомеліоративного стану насаджень та розробку на її основі комплексу заходів щодо продовження життєвого циклу (строку експлуатації) захисних насаджень.

4. При впорядкуванні полезахисних лісових смуг визначають характеристики лісових ділянок та нелісових земель відповідно цих Інструктивно-методичних вказівок, а також додаткові показники, визначені у Правилах утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 650.

У полезахисних лісових смугах додатково визначаються показники, наведені у пункті 4 Правил утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, та проєктуються відповідні заходи, передбачені цими Правилами.

В період підготовчих робіт проводять рекогносцирувальне обстеження з метою ознайомлення з полезахисними лісовими смугами, уточнення їхньої кількості та розміщення. При цьому виявляють кількість лісових смуг, що мають неоднорідні за таксаційною характеристикою ділянки (виділи) і потребують промірювання для визначення конфігурації і площі останніх, а також намічають місця для технічного тренування спеціалістів лісовпорядної організації і закладання пробних площ на рубки догляду.

Невеликі за площею полезахисні лісові смуги об'єднують в збірні квартали.

5. Неоднорідні ділянки захисних смуг розділяють на виділи, в першу чергу за їхньою конструкцією, типом і способом садіння, складом порід або схемою змішування, походженням, формою, віком, захисною висотою і ступенем зімкнутості крон.

Захисну висоту деревостану визначають за середньою висотою верхнього ярусу крон дерев.

6. Порядок, технологія і вимоги щодо проведення лісомеліоративного впорядкування, нормативи для визначення лісомеліоративних показників і критерії для розподілу насаджень полезахисних лісових смуг на виділи детально викладені в “Настановах з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень лінійного типу та розташованих у смугах відведення каналів, залізниць, автомобільних доріг”, Київ -2012.

Мінімальний розмір виділу для всіх категорій земель встановлюється 0,1 га або 100 м за довжиною. Ділянки меншого розміру окремо не виділяють, а описують в макеті картки таксації “Особливості виділу”.

7. Для проєктування лісогосподарських заходів смугові насадження розділяють на 3 вікові періоди: перший – до утворення суцільного намету (молодняки); другий – посиленого росту за висотою і діаметром стовбура (середньовікові); третій – послаблення фізіологічних процесів (пристигли і стиглі).

7. В дубових лісах

1. Завданням лісовпорядних робіт в дубових лісах є:

- проведення комплексної оцінки стану дубових насаджень, виявлення насаджень, які мають водозахисне, селекційно-насінне, рекреаційно-оздоровче та експлуатаційне значення;
- виявлення не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок і насаджень з переважанням інших деревних порід, придатних за лісорослинними умовами для вирощування високопродуктивних, біологічно стійких дубових деревостанів;
- розробка заходів, що забезпечать комплексне використання ресурсів і корисних властивостей дубових лісів та їхнє відтворення.

2. Під час лісотаксаційних робіт в дубових насадженнях особлива увага звертають на правильне віднесення до високостовбурної чи низькостовбурної господарської секції з урахуванням походження і класу бонітету.

Дубові насадження насінного походження III класу бонітету і вище та вегетативні II класу бонітету і вище відносять до високостовбурної господарської секції. Усі інші дубові насадження з нижчою продуктивністю ніж зазначено вище відносять до низькостовбурної господарської секції.

Крім походження і продуктивності, додатковою ознакою для утворення окремих виділів є біологічний вид дуба (звичайний, скельний, пухнастий, північний), та його екотип (нагірний, байрачний, заплашний).

3. Лісогосподарські заходи в насадженнях і на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках, що мають лісорослинні умови сприятливі для вирощування дубових насаджень, повинні бути спрямовані на відновлення дуба як головної породи і забезпечення переважання в складі мішаних насаджень.

Низькоповнотні і малоцінні молодняки в дібровних типах лісу повинні проєктуватись до реконструкції.

При проєктуванні і здійсненні рубок головного користування і лісовідновних заходів необхідно передбачати заходи, спрямовані на переведення низькостовбурних дубових насаджень вегетативного походження в насінні.

4. Під час лісотаксаційних робіт виявляють найбільш продуктивні насадження дуба високої товарності і окремі дерева з якісною формою стовбура без морозобійних тріщин та інших вад для отримання насіннєвого матеріалу та перевірки за спадковими якостями.

5. При наявності ознак масового всихання дубових насаджень одночасно з лісовпорядкуванням проводять детальне обстеження та оцінку їхнього лісопатологічного стану і розробляють комплекс заходів з оздоровлення цих насаджень.

8. В лісах, забруднених радіонуклідами

1. Лісовпорядкування об'єктів з радіаційним забрудненням проводять з врахуванням "Рекомендацій з ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення", Київ-2008.

2. Дані про ступінь радіоактивного забруднення території об'єкта, який впорядковують, і карту щільності забруднення лісів ^{137}Cs (в Ки/км^2) лісовпорядна організація одержує у радіологічних службах під час підготовчих робіт. Надалі ці дані знаходять відображення на планово-картографічних матеріалах лісовпорядкування і в лісовпорядному проєкті об'єкта, що впорядковується.

3. Залежно від ступеня радіоактивного забруднення і його вплив на організм людини, згідно із законом України "Про правовий режим території, яка зазнала

радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи”, виділяють зони і підзони.

Таблиця 9. Розподіл лісів з щільністю забруднення ґрунту ^{137}Cs за зонами (підзонами) та регламентуючі заходи

Зона	Під-зона	Щільність забруднення ґрунту ^{137}Cs , Ки/км^2	Регламентуючі заходи
1	а	15.01-30.00	Контроль за тривалістю робочого часу у випадку проведення термінових лісозахисних робіт.
	б	> 30.00	Розробка спеціального режиму ведення протипожежних, захисних робіт
2	а	5.01-7.00	Обмеження використання паливної та тонкомірної деревини,
	б	7.01-10.00	Обмеження використання лісоматеріалів оброблених, деревини для зберігання харчових продуктів та виробів побутового призначення
	в	10.01-15.00	Обмеження використання деревини для інших цілей
3	а	1.01-2.00	Обмеження використання грибів та деяких лікарських рослин (верескові, брусничні, гречкові)
	б	2.01-5.00	Обмеження використання лікарських та ягідних рослин, сіна лісових сінокосів

Зона 1 - ліси зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 15.01 Ки/км^2 і вище. Основою для її виділення є необхідність регламентації тривалості робочого дня у випадку проведення термінових лісозахисних робіт.

1а – ділянки лісу зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 15.01 – 30.00 Ки/км^2 . Основою для її виділення є необхідність регламентації тривалості робочого часу при проведенні поточних робіт із захисту лісу.

1б – ділянки лісу зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs вище 30.00 Ки/км^2 . Основою для її виділення є необхідність розробки спеціального режиму праці при виконанні термінових робіт із захисту лісу

Зона 2 – ліси зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 5.01 – 15.00 Ки/км^2 . Основою для її виділення є необхідність регламентації продукції деревини. Включає три підзони:

2а – ділянки лісу зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 5.01-7.00 Ки/км^2 . Основою для її виділення є необхідність радіаційного контролю паливних дров та тонкомірної деревини;

2б – ділянки лісу зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 7.01-10.00 Ки/км^2 . Основою для її виділення є необхідність контролю лісоматеріалів оброблених, виробів побутового призначення із деревини, а також виробів, що застосовуються для зберігання харчових продуктів;

2в – ділянки лісу зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 10.01-15.00 Ки/км^2 . Основою для її виділення є необхідність контролю всієї лісової продукції.

У всіх підзонах цієї зони радіологічний контроль деревини проводиться при відведенні ділянок лісу в рубку та перед початком розроблення лісосіки.

Зона 3 - ділянки лісу зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 1.01-5.00 Ки/км^2 . Основою для її виділення є необхідність регламентації використання

недеревної продукції лісу та деякої продукції сільського господарства, яка вирощується на садибах працівників лісового господарства та у структурних підрозділах. Включає дві підзони:

3а – ділянки лісу зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 1.01-2.00 Кі/км². Вимагають жорсткого контролю за використанням дикоростучих їстівних грибів, ягід та лікарських рослин;

3б – ділянки лісу зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs 2.1-5.0 Кі/км². Основою для її виділення є необхідність контролю за використанням лікарських рослин, сіна з лісових сіножатей, хвойної лапки.

ІХ. АКТУАЛІЗАЦІЯ МАТЕРІАЛІВ ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ

1. Загальні положення

1. Технологія актуалізації матеріалів лісовпорядкування включає такий комплекс робіт:

- створення єдиної електронної таксаційної та картографічної бази даних про ліси;

- щорічне, або періодичне в період між базовими лісовпорядкуваннями, проведення лісотаксаційних робіт на частині площі лісових насаджень, які були охоплені лісогосподарськими заходами, або зазнали пошкодження внаслідок стихійних явищ, з метою підтримання в актуальному стані єдиної електронної таксаційної та картографічної бази даних про ліси та внесення змін до матеріалів лісовпорядкування у разі необхідності;

- внесення до єдиної електронної таксаційної та картографічної бази даних поточних змін, що відбулися в лісовому фонді після базового лісовпорядкування в результаті господарської діяльності або стихійних явищ на підставі натурних лісотаксаційних робіт та/або інформації про зміни, отриманої від лісокористувача;

- допомога лісокористувачу в підборі місць проведення лісогосподарських заходів та лісокористування на поточний рік і перспективу відповідно до затверджених в установленому порядку матеріалів лісовпорядкування;

- зміна (актуалізація) таксаційних показників деревостанів, пов'язана з їх природним ростом;

- аналіз обсягу, якості і ефективності виконаних лісогосподарських заходів;

- підготовка і видача замовнику актуальної облікової, звітної та проєктної документації для її затвердження шляхом внесення змін до матеріалів лісовпорядкування.

2. На основі функціонування єдиної електронної таксаційної та картографічної бази даних про ліси лісовпорядна організація забезпечує щорічний збір та оперативну обробку даних про стан лісового фонду, уточнення обсягу і місць проведення лісогосподарських заходів та лісокористування, аналіз і оцінку якості виконаних робіт.

Склад та зміст проєктної, облікової і звітної інформації, що виготовляється в процесі робіт з актуалізації матеріалів лісовпорядкування, визначається договором між лісовпорядною організацією та лісокористувачем про внесення змін до матеріалів лісовпорядкування на підставі актуалізованих матеріалів лісовпорядкування з урахуванням вимог щодо документів і матеріалів лісовпорядкування, визначених Порядком. Використовувати проєктну документацію, складену при здійсненні актуалізації матеріалів лісовпорядкування, як підставу для проведення відповідних лісогосподарських заходів, лісокористувач може тільки після внесення змін до

матеріалів лісовпорядкування та їх затвердження відповідно до пунктів 118 – 119 Порядку.

3. В процесі здійснення робіт з актуалізації матеріалів лісовпорядкування лісокористувачі:

- щорічно надають лісовпорядній організації відомості про місця змін в лісовому фонді, що відбулися в результаті лісогосподарської діяльності та стихійних явищ;
- спільно з представниками лісовпорядної організації визначають місця відведення лісосічного фонду, відведення ділянок в рубки з поліпшення якісного складу лісів, місця лісовідновних заходів;
- забезпечують участь лісової охорони в проведенні натурних лісотаксаційних робіт;
- у встановлені терміни забезпечують усунення виявлених недоліків у веденні лісового господарства;
- постійно і своєчасно вносять необхідні зміни в матеріали базового лісовпорядкування.

4. З прибуттям спеціалістів лісовпорядної організації в об'єкт лісовпорядкування перед початком натурних робіт, в разі необхідності, проводять технічну нараду за участю зацікавлених сторін, на якій обговорюють обсяг і порядок проведення робіт з актуалізації матеріалів лісовпорядкування.

2. Підготовчі роботи

1. Підготовчі роботи з організації та здійснення актуалізації матеріалів лісовпорядкування розділяють на одноразові, які виконують в організаційний період у разі укладання відповідного договору між лісовпорядною організацією і лісокористувачем про здійснення актуалізації матеріалів лісовпорядкування на постійній основі, і щорічні, що проводять перед початком робіт поточного року.

2. До одноразових підготовчих робіт належать:

- підготовка довідкових таблиць і класифікаторів для лісотаксаційних робіт і обробки інформації;
- виготовлення копій планшетів або на їхній основі робочих абрисів, проектних відомостей;
- проведення технічного навчання із спеціалістами лісовпорядної організації та лісового господарства з експлуатації баз даних і ведення робіт з актуалізації матеріалів лісовпорядкування.

Роботи виконують спеціалістами лісовпорядної організації в процесі проведення підготовчих робіт.

3. При зміні нормативно-правових актів в довідники і класифікатори технологічною службою лісовпорядної організації вносяться відповідні зміни і доповнення.

4. Створення єдиної електронної таксаційної та картографічної бази даних про ліси здійснює лісовпорядна організація на основі матеріалів базового лісовпорядкування.

Єдина електронна таксаційна та картографічна база даних про ліси об'єднує в собі:

- повидільну таксаційну характеристику;
- повидільну картографічну характеристику;
- нормативно-довідкову інформацію, необхідну для оновлення бази даних і видачі інформації за запитом.

5. Виготовлення копій планшетів або абрисів здійснюють з оригіналів планшетів базового лісовпорядкування. Виготовлені абриси зберігають в картотеках по

лісокористувачах, а в їхніх межах – по структурних підрозділах лісокористувача у порядку нумерації кварталів.

6. Щорічні підготовчі роботи, що виконує лісовпорядна організація, складаються із організаційних заходів до виїзду на польові роботи та підготовки польових документів для лісотаксаційних робіт.

Початок польових робіт, кількість і склад спеціалістів лісовпорядної організації для виконання робіт з актуалізації матеріалів лісовпорядкування, закріплення об'єктів за спеціалістами, виходячи з сезонних нормативів, визначається наказом керівника лісовпорядної організації, або її структурного підрозділу. Перед виїздом на польові роботи поточного року спеціалісти лісовпорядної отримують з актуальної таксаційної бази даних картки таксації на виділи, які будуть таксувати.

Картки таксації одержують на основі комплекту документів з плану робіт на поточний рік, що містять перелік виділів, на які необхідно отримати картки таксації.

7. При виконанні польових лісовпорядних робіт на основі геоінформаційних технологій основними даними є електронні файли, отримані на фізичних носіях або шляхом синхронізації польової ГІС з єдиною електронною таксаційною та картографічною базою даних про ліси.

3. Польові роботи

1. Польові роботи виконують безпосередньо в об'єктах актуалізації матеріалів лісовпорядкування, які поділяються на полекамеральні та натурні лісотаксаційні роботи.

Однією з особливостей робіт з актуалізації матеріалів лісовпорядкування є відсутність чіткого часового розмежування між польовими і камеральними роботами, що обумовлює певну періодичність перебування спеціалістів лісовпорядної організації в об'єктах. Польовий період складається як з тривалого перебування працівників лісовпорядної організації в об'єктах лісовпорядкування (виконання натурних лісотаксаційних робіт і пов'язаних з ними підготовчих полекамеральних робіт), так і короткотермінових поїздок в об'єкти протягом року (виконання ряду полекамеральних робіт – погодження і збір даних тощо).

2. До складу полекамеральних робіт відносяться підготовчі роботи до проведення натурних лісотаксаційних робіт: складання маршруту натурних лісотаксаційних робіт; погодження з лісокористувачем пропозицій до проєкту плану на наступний рік; збір додаткових відомостей.

В картки таксації або до польової ГІС заносять інформацію про лісогосподарські заходи у виділах, де вони планувались до виконання або були вже виконані. Зміни в єдину електронну таксаційну та картографічну базу даних про ліси вносять на основі лісотаксаційних робіт та/або інформації про зміни відповідно до даних технічних і облікових документів лісокористувача з натурального приймання виконаних робіт.

При таксації без застосування польової ГІС виділів, в яких лісогосподарські заходи виконані, але вони не були включені до плану робіт, інформацію базового лісовпорядкування заповнюють на чистих бланках карток таксації з наступною таксацією цих ділянок.

Погодження з лісокористувачем пропозицій до проєкту плану робіт на наступний рік виконує спеціаліст лісовпорядної організації спільно із спеціалістами лісокористувача шляхом підбору виділів (ділянок) під рубки різних видів та інші лісогосподарські заходи (додаток 19) для остаточного формування проєкту плану на наступний рік. Сформований за участю лісовпорядної організації проєкт плану робіт на наступний рік носить рекомендаційний характер і не належить до матеріалів

лісовпорядкування, що підлягають погодженню з Міндовкілля при внесенні змін до матеріалів лісовпорядкування на основі актуалізованих матеріалів лісовпорядкування.

За результатами лісотаксаційних робіт і уточнення меж виділів, що зазнали змін в результаті господарської діяльності, приймання чи передавання земель, стихійних явищ тощо, проводять збір інформації для внесення змін в єдину електронну таксаційну та картографічну бази даних про ліси.

У випадку, коли в результаті господарської діяльності змін зазнала тільки частина виділу, то в його межах створюють нову таксаційну облікову одиницю – підвиділ. Номер підвиділу формують з номера виділу і порядкового номера підвиділа, що виокремився з нього.

Для своєчасного оновлення інформаційних баз даних щорічно здійснюють збір наступної інформації за минулий рік:

- приймання і вилучення земельних ділянок;
- виділення лісових ділянок у довгострокове тимчасове користування лісами;
- лісові ділянки, на яких закінчився термін довгострокового тимчасового користування лісами;
- зміни в категоріях лісів та виділенні особливо захисних лісових ділянок;
- зміни в межах адміністративних районів;
- зміни в ПЛНБ;
- зміни в природно-заповідному фонді.

Зібрані відомості заносять в зведену відомість додаткової інформації про зміни, що сталися в лісовому фонді об'єкта.

На виділи, що зазнали зазначених змін, заповнюють картки таксації для наступного відображення цих змін у базі даних, а також вносять, за необхідності, корективи в їхні межі на планшетах.

3. До складу польових робіт входять:

- лісотаксаційні роботи у виділах, які зазнали змін в результаті лісогосподарської діяльності лісокористувача або стихійних явищ;
- вибіркова перевірка якості робіт з відведення і таксації лісосічного фонду.

Натурні роботи виконують у присутності представника лісокористувача.

4. Таксаційні роботи здійснюють відповідно до вимог, викладених у розділі V.

5. Оцінку якості робіт, що виконані лісокористувачем, здійснюють в процесі лісотаксаційних робіт з встановленням оцінки виконаних заходів (задовільно і незадовільно) відповідно до критеріїв, встановлених нормативними документами. Проведення того чи іншого заходу, запас вирубанної деревини, оцінка якості виконання і причина незадовільної оцінки відображають в картці таксації.

4. Актуалізація матеріалів лісовпорядкування на основі інформації про поточні зміни в лісовому фонді, що надають лісокористувачі

1. Актуалізація матеріалів лісовпорядкування за такої організації робіт передбачає, що інформацію про всі зміни в лісовому фонді, які відбулися у поточному році внаслідок виконання лісогосподарських заходів, стихійних явищ тощо, лісокористувачі надають лісовпорядній організації для внесення змін до єдиної електронної таксаційної та картографічної бази даних про ліси.

2. Підготовку інформації про поточні зміни в лісовому фонді об'єкта лісовпорядкування здійснює спеціаліст, який пройшов відповідну підготовку та тренінг, і на якого покладена відповідальність за виконання робіт з підготовки поточних змін.

3. Інформація про поточні зміни має відображати зміни в площі, запасі деревини і таксаційній характеристиці лісових ділянок. На копіях планово-картографічних

матеріалів лісові ділянки, межі яких зазнали змін, наносять червоним кольором, контури сусідніх лісових ділянок наносять чорним кольором. Основними вимогами до копій планово-картографічних матеріалів є правильність накладання даних інструментальної зйомки і прив'язки лісової ділянки до чітких меж лісового кварталу.

4. Спеціалісти лісовпорядної організації надають відповідну консультативну допомогу, проводять тренінги, приймають участь в технічних нарадах, здійснюють відповідний контроль за достовірністю підготовленої інформації, в тому числі шляхом часткового натурного огляду, здійснюють внесення поточних змін в таксаційну та картографічну бази даних.

З цією метою визначають спеціаліста лісовпорядної організації, на якого покладається відповідальність за організацію робіт, проведення нарад та тренінгів, приймання матеріалів та контролю за достовірністю підготовки поточних змін.

5. З метою запобігання отриманню некоректної інформації під час підготовки матеріалів поточних змін, спеціалісти лісовпорядної організації ведуть методичний супровід і контроль за виконанням встановлених вимог протягом трьох перших років. Контроль здійснюється під час приймання матеріалів поточних змін, а також шляхом натурної таксації лісових ділянок з перевіркою не менше 10 відсотків площі всіх змін, що відбулися в лісовому фонді та відмічених у відповідних формах.

Внесення змін в єдину електронну таксаційну та картографічну бази даних про ліси здійснюють спеціалісти лісовпорядної організації.

6. Підставою для відображення інформації про поточні зміни в лісовому фонді є відповідна технічна документація, яка надається лісокористувачем, а також безпосередній натурний огляд та опис ділянок лісового фонду, де відбулися такі зміни.

7. Інформацію про виконані заходи або про наслідки стихійного лиха повинна надаватись по окремих виділах або їх частинах. Не допускається надання інформації сумарно по декількох виділах.

8. Звітні форми підписують відповідальні особи, що склали та перевірили матеріали. Заповнені форми складаються, нумеруються і підшиваються в папку.

9. Порядок виконання робіт, форми відомостей для заповнення змін таксаційної характеристики та особливості їх заповнення, перелік документів, які видаються за результатами внесення поточних змін в таксаційну й картографічну бази даних викладені в Методичних рекомендаціях з підготовки інформації для внесення поточних змін в таксаційну та картографічну бази даних лісового фонду лісогосподарських підприємств, затверджених Держкомлісгоспом України 17.12.2007 р.

ЧАСТИНА ДРУГА. КАМЕРАЛЬНІ РОБОТИ

Х. ОБРОБКА ЛІСОВПОРЯДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1. Комп'ютерні програми, що використовують під час обробки лісовпорядної інформації

1. Лісовпорядну інформацію обробляють на персональних комп'ютерах з використанням комплексу прикладного програмного забезпечення.

2. Прикладні програми обробки лісовпорядної інформації та лісовпорядного проєктування повинні забезпечувати контроль усієї вхідної інформації, формування вихідних даних у таблицях та проєктних відомостях і відповідати вимогам чинних нормативно-правових актів з ведення лісового господарства і організації лісокористування.

3. В технічному завданні на розробку програмного забезпечення з отримання лісовпорядної документації має бути опис алгоритму.

2. Вимоги до лісовпорядних документів

1. Таблиці та проектні відомості повинні бути узгоджені з аналогічними показниками і групуваннями, що використовують у розрахунках, а також за логічними зв'язками між собою. У першу чергу мають бути ув'язані підсумкові дані за категоріями лісів у відомостях поквартальних підсумків розподілу земель лісогосподарського призначення за категоріями (додаток 20) і поквартальних підсумків загальних запасів ростучої деревини насаджень (додаток 21) до відповідних даних форм № 1 і № 2 державного лісового кадастру. Ці дані є контрольними для всіх інших таблиць і відомостей, які характеризують лісовий фонд, а також для вихідних даних з розрахунку обсягу рубок головного користування.

2. Вихідна текстова документація повинна мати розмір аркуша формату А4.

3. Таксаційний опис та його склад

1. Основним документом, який містить детальну таксаційну характеристику кожного виділу, є таксаційний опис.

У таксаційному описі (додаток 22) для кожного виділу (підвиділу) наводять інформацію, яка передбачена для характеристики відповідного угіддя - категорії земель.

Для деревостанів окрім основних показників таксаційної характеристики, для пристиглих, стиглих і перестійних деревостанів вказують розподіл запасу за складовими породами (для молодняків і середньовікових деревостанів за необхідності), запаси деревини рідколісся, поодиноких дерев, сухостою, захащеності із зазначенням ліквідної деревини.

2. Таксаційний опис друкують на кожен квартал з послідовним записом таксаційної характеристики виділів, згрупованих за категоріями лісів, і брошуруються в книги по структурних підрозділах. На окремих аркушах вказують зміст і прийняті умовні скорочення до таксаційного опису.

ХІ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА. ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІСОВОГО ФОНДУ

1. Поділ лісів на категорії

1. Поділ загальної площі лісів лісокористувача за категоріями лісів здійснюють згідно чинного законодавства. За наявності обґрунтованих підстав, дають пропозиції щодо перегляду існуючого поділу лісів на категорії і готують відповідні клопотання.

2. Складають карту-схему об'єкта лісовпорядкування з нанесеними на ній відповідними кольорами категорій лісів.

2. Господарські частини, господарства та господарські секції

1. Господарська частина – це територіально відокремлена сукупність насаджень та інших категорій лісових ділянок, об'єднаних екологічним і господарським значенням лісів, режимом ведення лісового господарства та лісокористування. Господарські частини організовують в межах категорій лісів і типів рельєфу.

2. В лісах природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення утворюють такі господарські частини:

- ліси природоохоронного призначення з особливим режимом користування на рівнині;
- ліси природоохоронного призначення з особливим режимом користування в горах.

В рекреаційно-оздоровчих лісах утворюють такі господарські частини:

- рекреаційно-оздоровчі ліси з особливим режимом користування на рівнині;
- рекреаційно-оздоровчі ліси з особливим режимом користування в горах;
- рекреаційно-оздоровчі ліси з обмеженим режимом користування на рівнині;
- рекреаційно-оздоровчі ліси з обмеженим режимом користування в горах.

В захисних лісах утворюють такі господарські частини:

- захисні ліси з особливим режимом користування на рівнині;
- захисні ліси з особливим режимом користування в горах;
- захисні ліси з обмеженим режимом користування на рівнині;
- захисні ліси з обмеженим режимом користування в горах.

В експлуатаційних лісах утворюють такі господарські частини:

- експлуатаційні ліси на рівнині;
- експлуатаційні ліси в горах.

3. До господарської частини лісів природоохоронного призначення з особливим режимом користування відносять: природні заповідники; біосферні заповідники, національні природні і регіональні ландшафтні парки; пам'ятки природи; заповідні лісові урочища, заказники; ліси, що мають наукове або історичне значення, включаючи генетичні резервати.

4. До господарської частини рекреаційно-оздоровчих лісів з особливим режимом користування відносять: ліси в межах міст, селищ та інших населених пунктів; ліси у межах поясів зон санітарної охорони водних об'єктів; ліси 1 і 2 зон округів санітарної охорони лікувально-оздоровчих територій і курортів; лісопаркова частина лісів зеленої зони; рекреаційно-оздоровчі ліси поза межами лісів зелених зон.

До господарської частини рекреаційно-оздоровчих лісів з обмеженим режимом користування відносять: ліси 3 зони округів санітарної охорони лікувально-оздоровчих територій і курортів; лісогосподарська частина лісів зеленої зони.

5. До господарської частини захисних лісів з особливим режимом користування відносять: державні захисні лісові смуги; полезахисні лісові смуги; лісові ділянки (смуги лісів), розташовані у смугах відведення каналів, залізниць та автомобільних доріг; протиерозійні ліси.

До господарської частини захисних лісів з обмеженим режимом користування відносять: лісові ділянки (смуги лісів), які прилягають до смуг відведення залізниць, автомобільних доріг загального користування державного значення; лісові ділянки (смуги лісів) уздовж берегів річок, навколо озер та інших водойм; байрачні ліси та інші захисні ліси.

6. До господарської частини експлуатаційних лісів відносять експлуатаційні ліси.

7. В господарських частинах експлуатаційних лісів та лісів з обмеженим режимом користування дозволяється проведення рубок головного користування.

8. При організації господарств і господарських секцій виходять з породного складу насаджень, їхньої продуктивності та інших особливостей, що зумовлюють застосування різних нормативів і систем господарських заходів, а також цілей ведення лісового господарства.

Залежно від біологічних особливостей деревних порід, їх розповсюдження та господарського значення формують господарства. Організують такі господарства: хвойне, твердолистяне, м'яколистяне, інших деревних порід і чагарникове.

Кожна господарська секція орієнтована на вирощування деревостанів певних корінних або цільових порід у відповідності до типів лісу на основі заходів, що забезпечують одержання до віку стиглості максимального запасу деревини потрібної товарної структури, найбільш ефективного виконання захисних, оздоровчих та інших корисних функцій лісу.

Підставою для поділу деревостанів однієї деревної породи на кілька господарських секцій може бути значна різниця в продуктивності, віку стиглості, поділ деревостанів на високостовбурні і низькостовбурні, лісорослинні умови. Віднесення деревних порід до господарських секцій залежно від їх продуктивності та інших ознак наводять в протоколі першої лісовпорядної наради. Віднесення не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок до тієї чи іншої господарської секції проводить за цільовою породою, яка відповідає типу лісу і проектується до лісовідновлення чи лісорозведення.

3. Вік стиглості деревостанів

1. Вік стиглості деревостанів приймають відповідно до оптимальних віків рубок в лісах України, прийнятих в установленому порядку.

2. Вік стиглості деревостанів визначається, виходячи з основного цільового призначення лісів, функцій, які вони виконують, продуктивності, біологічних особливостей деревних порід, природних зон, а також походження (насіenne або вегетативне).

3. Виходячи із встановленого віку стиглості, тривалості класу віку, деревостани поділяються за групами віку.

Таблиця 10. Розподіл деревостанів за групами віку

(чисельник – вік, років; знаменник – клас віку)

Код віку стиглості	Вік стиглості клас віку	Тривалість класу віку	Групи віку						
			молодняки		середньовікові		прис-тиглі	стиглі	пере-стійні
			I вікової групи	II вікової групи	разом	в тому числі: включені в розрахунок			
10	$\frac{241}{25}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-200}{5-20}$	$\frac{161-200}{16-20}$	$\frac{201-240}{21-24}$	$\frac{241-320}{25-32}$	$\frac{321 i >}{33 i >}$
12	$\frac{201}{21}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-160}{5-16}$	$\frac{121-160}{13-16}$	$\frac{161-200}{17-20}$	$\frac{201-280}{21-28}$	$\frac{281 i >}{29 i >}$
15	$\frac{181}{19}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-160}{5-16}$	$\frac{121-160}{13-16}$	$\frac{161-180}{17-18}$	$\frac{181-220}{19-22}$	$\frac{221 i >}{23 i >}$
16	$\frac{161}{17}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-140}{5-14}$	$\frac{121-140}{13-14}$	$\frac{141-160}{15-16}$	$\frac{161-200}{17-20}$	$\frac{201 i >}{21 i >}$
19	$\frac{151}{16}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-130}{5-13}$	$\frac{111-130}{12-13}$	$\frac{131-150}{14-15}$	$\frac{151-190}{16-19}$	$\frac{191 i >}{20 i >}$
20	$\frac{141}{15}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-120}{5-12}$	$\frac{101-120}{11-12}$	$\frac{121-140}{13-14}$	$\frac{141-180}{15-18}$	$\frac{181 i >}{19 i >}$
23	$\frac{131}{14}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-110}{5-11}$	$\frac{91-110}{10-11}$	$\frac{111-130}{12-13}$	$\frac{131-170}{14-17}$	$\frac{171 i >}{18 i >}$
24	$\frac{121}{13}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-100}{5-10}$	$\frac{81-100}{9-10}$	$\frac{101-120}{11-12}$	$\frac{121-160}{13-16}$	$\frac{161 i >}{17 i >}$
27	$\frac{111}{12}$	10	$\frac{1-20}{1-2}$	$\frac{21-40}{3-4}$	$\frac{41-90}{5-9}$	$\frac{71-90}{8-9}$	$\frac{91-110}{10-11}$	$\frac{111-150}{12-15}$	$\frac{151 i >}{16 i >}$

Код віку стиглості	Вік стиглості клас віку	Тривалість класу віку	Групи віку						
			молодняки		середньовікові		прис-тиглі	стиглі	пере-стійні
			I вікової групи	II вікової групи	разом	в тому числі: включені в розрахунок			
28	<u>101</u> 11	10	<u>1-20</u> 1-2	<u>21-40</u> 3-4	<u>41-80</u> 5-8	<u>61-80</u> 7-8	<u>81-100</u> 9-10	<u>101-140</u> 11-14	<u>141 i ></u> 15 i >
30	<u>91</u> 10	10	<u>1-10</u> 1	<u>11-20</u> 2	<u>21-80</u> 3-8	<u>61-80</u> 7-8	<u>81-90</u> 9	<u>91-110</u> 10-11	<u>111 i ></u> 12 i >
31*	<u>91</u> 10	10	<u>1-20</u> 1-2	<u>21-40</u> 3-4	<u>41-70</u> 5-7	<u>61-70</u> 7	<u>71-90</u> 8-9	<u>91-130</u> 10-13	<u>131 i ></u> 14 i >
32*	<u>81</u> 9	10	<u>1-20</u> 1-2	<u>21-40</u> 3-4	<u>41-60</u> 5-6	<u>51-60</u> 6	<u>61-80</u> 7-8	<u>81-120</u> 9-12	<u>121 i ></u> 13 i >
34	<u>81</u> 9	10	<u>1-10</u> 1	<u>11-20</u> 2	<u>21-70</u> 3-7	<u>51-70</u> 6-7	<u>71-80</u> 8	<u>81-100</u> 9-10	<u>101 i ></u> 11 i >
35	<u>71</u> 8	10	<u>1-10</u> 1	<u>11-20</u> 2	<u>21-60</u> 3-6	<u>41-60</u> 5-6	<u>61-70</u> 7	<u>71-90</u> 8-9	<u>91 i ></u> 10 i >
36*	<u>71</u> 8	10	<u>1-20</u> 1-2	<u>21-40</u> 3-4	<u>41-50</u> 5	<u>41-50</u> 5	<u>51-70</u> 6-7	<u>71-110</u> 8-11	<u>111 i ></u> 12 i >
37	<u>61</u> 7	10	<u>1-10</u> 1	<u>11-20</u> 2	<u>21-50</u> 3-5	<u>41-50</u> 5	<u>51-60</u> 6	<u>61-80</u> 7-8	<u>81 i ></u> 9 i >
38*	<u>61</u> 7	10	<u>1-10</u> 1	<u>11-20</u> 2	<u>21-40</u> 3-4	<u>31-40</u> 4	<u>41-60</u> 5-6	<u>61-100</u> 7-10	<u>101 i ></u> 11 i >
39	<u>51</u> 6	10	<u>1-10</u> 1	<u>11-20</u> 2	<u>21-40</u> 3-4	<u>31-40</u> 4	<u>41-50</u> 5	<u>51-70</u> 6-7	<u>71 i ></u> 8 i >
42	<u>41</u> 9	5	<u>1-10</u> 1-2	<u>11-20</u> 3-4	<u>21-30</u> 5-6	<u>26-30</u> 6	<u>31-40</u> 7-8	<u>41-60</u> 9-12	<u>61 i ></u> 13 i >
43	<u>41</u> 5	10	<u>1-10</u> 1	<u>11-20</u> 2	<u>21-30</u> 3	<u>21-30</u> 3	<u>31-40</u> 4	<u>41-60</u> 5-6	<u>61 i ></u> 7 i >
44	<u>36</u> 8	5	<u>1-5</u> 1	<u>6-10</u> 2	<u>11-30</u> 3-6	<u>21-30</u> 5-6	<u>31-35</u> 7	<u>36-45</u> 8-9	<u>46 i ></u> 10 i >
46	<u>31</u> 7	5	<u>1-5</u> 1	<u>6-10</u> 2	<u>11-25</u> 3-5	<u>21-25</u> 5	<u>26-30</u> 6	<u>31-40</u> 7-8	<u>41 i ></u> 9 i >
47	<u>26</u> 6	5	<u>1-5</u> 1	<u>6-10</u> 2	<u>11-20</u> 3-4	<u>16-20</u> 4	<u>21-25</u> 5	<u>26-35</u> 6-7	<u>36 i ></u> 8 i >
48	<u>21</u> 5	5	<u>1-5</u> 1	<u>6-10</u> 2	<u>11-15</u> 3	<u>11-15</u> 3	<u>16-20</u> 4	<u>21-30</u> 5-6	<u>31 i ></u> 7 i >
81	<u>3</u> 3	1	<u>1</u> 1	- -	- -	- -	<u>2</u> 2	<u>3-4</u> 3-4	<u>5 i ></u> 5 i >

Примітка: *вік рубки головного користування тільки для хвойних та твердолистяних високоствовбурних деревних порід.

4. Таблиці, що характеризують лісовий фонд

1. Характеристику лісового фонду відображають в таких основних таблицях:

- форми державного лісового кадастру;
- поквартальні підсумки розподілу земель лісгосподарського призначення за категоріями;

- поквартальні підсумки загальних запасів ростучої деревини, сухостою та захаращеності;
- загальна характеристика лісового фонду і середні таксаційні показники;
- товарна структура лісосічного фонду;
- таблиці до пояснювальної записки.

2. Документацію державного лісового кадастру формують програмним шляхом за формами, визначеними Інструкцією про порядок ведення державного лісового кадастру і первинного обліку лісів, затвердженою наказом Держкомлісгоспу України від 01.10.2010 № 298 та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 16.12.2010 за №1267/18562.

5. Аналіз лісогосподарської діяльності за минулий проєктний період

1. В лісовпорядному проєкті після обробки таксаційної інформації та отримання даних з характеристики і динаміки лісового фонду наводиться комплексна оцінка стану лісового фонду та ведення лісового господарства за минулий проєктний період.

2. Наводиться аналіз змін в стані лісового фонду в порівнянні зі станом на початок минулого проєктного періоду та на теперішній час. Наводяться позитивні зміни, що відбулися в лісовому фонді, та причини негативних змін при їх наявності.

3. Аналіз виконаних лісокористувачем запроєктованих і не запроєктованих лісовпорядкуванням лісогосподарських заходів протягом минулого проєктного періоду здійснюють за такими основними показниками діяльності:

3.1. Організаційно-господарська структура:

- зміни в організаційно-господарській структурі;
- зміни у віках стиглості деревостанів;
- стан квартальної мережі, кварталних стовпів, зовнішніх меж.

3.2. Рубки головного користування:

- порівняння фактичної заготівлі деревини з чинною розрахунковою лісосікою в розрізі господарств і господарських секцій;
- причини відхилення фактичного обсягу заготівлі деревини від розрахункової лісосіки, в тому числі по виходу ділової деревини;
- наявність порушень чинних правил (системи рубок, величини лісосік, термінів примикання тощо).

3.3. Рубки формування і оздоровлення лісів:

- порівняння фактичного виконання обсягу рубок догляду з проєктом попереднього лісовпорядкування в розріз видів рубок;
- причини наявних відхилень від проєкту за обсягом рубок догляду, виходом ліквідної і ділової деревини;
- стан насаджень, в яких лісовпорядкуванням запроєктовані рубки догляду, але вони не були проведені;
- порівняння фактичний обсяг виконання санітарних рубок з проєктом попереднього лісовпорядкування;
- причини наявних відхилень фактичного виконання обсягу санітарних рубок та виходу ліквідної і ділової деревини від проєкту;
- порівняння фактичного виконання інших рубок формування і оздоровлення лісів з проєктом попереднього лісовпорядкування, причини наявних відхилень від проєкту.

3.4. Заходи щодо захисту лісів від шкідників і хвороб:

- сучасний санітарний стан насаджень, причини змін в разі його погіршення;
- динаміка осередків шкідників і хвороб лісу за проєктний період;
- ефективність виконання заходів щодо захисту лісів від шкідників і хвороб;

- дотримання санітарних правил в лісах, організація нагляду за шкідниками і хворобами лісу.

3.5. Відтворення лісів:

- фактичний обсяг робіт з відтворення лісів та порівняння з обсягом за проектом минулого лісовпорядкування, причини відхилення від проекту;
- виконання рекомендацій минулого лісовпорядкування щодо головних порід з відтворення лісів, причини наявних відхилень;
- відповідність способів і технології відтворення лісів рекомендаціям минулого лісовпорядкування, причини наявних відхилень;
- відповідність нормативним термінам переведення лісових культур і природного поновлення у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки;
- причини розходжень обліку лісових культур до 20 років за даними лісовпорядкування і даними лісокористувача;
- успішність природного поновлення, площа і стан природного поновлення до 20 років;
- забезпечення постійними і тимчасовими розсадниками, теплицями, садивним матеріалом;
- наявність ПЛНБ, потреба в насінні деревних і чагарникових порід, питома вага насіння елітного походження.

3.6. Охорона лісу:

- відомості про лісові пожежі за минулий проектний період, причини виникнення лісових пожеж;
- стан виконання протипожежних заходів, які запроєктовані минулим лісовпорядкуванням, причини відхилень від проекту;
- існуюча організація території лісокористувача за способами виявлення лісових пожеж;
- відомості про виявлені порушення лісового законодавства, зареєстровані випадки самовільних і незаконних рубок.

3.7. Використання сільськогосподарських угідь, ресурсів другорядних лісових матеріалів і побічних лісових користувань.

4. За результатами проведеного аналізу дають висновок щодо позитивних і негативних результатів лісгосподарської діяльності за минулий проектний період.

ХІІ. ПРОЄКТУВАННЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ЗАХОДІВ

1. Основні принципи проєктування багатоцільового ведення лісового господарства та лісокористування

1. Проєктування лісокористування спрямовується на забезпечення безперервного, невиснажливого та раціонального користування лісом при збереженні і посиленні водоохоронних, захисних та інших корисних природних властивостей лісів, збереження біорізноманіття.

Провідним принципом проєктування багатоцільового лісокористування є комплексне використання і відтворення всіх корисних властивостей лісу, у тому числі деревної і недеревної продукції, із визначенням видів і обсягу користування.

При проєктуванні рубок головного користування передбачають раціональне використання експлуатаційного фонду, пропорційну експлуатацію стиглих деревостанів, не допускаючи надмірних рубок високопродуктивних деревостанів за рахунок малопродуктивних насаджень, менш цінного породного складу і товарності.

2. Проєкт лісокористування розробляють з урахуванням місцевих природних і економічних умов, основного цільового призначення лісів. У лісах, що виконують

переважно санітарно-гігієнічні та оздоровчі функції, пріоритетним є використання їх для культурно-оздоровчих і рекреаційних цілей. В експлуатаційних лісах пріоритетним видом лісокористування є заготівля деревини.

В особливо захисних ділянках лісу, а також в категоріях лісів, в яких рубки головного користування не дозволяються, проєктують рубки формування і оздоровлення лісів у насадженнях, які їх потребують, а також лісовідновні рубки в стиглих і перестійних деревостанах, що втрачають захисні водоохоронні та інші корисні властивості з метою поступового їх оновлення, збереження і посилення корисних та захисних функцій, з відповідними обмеженнями на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду, визначених положеннями для них.

2. Рубки головного користування

1. Проєктування рубок головного користування в гірських лісах Карпат здійснюють відповідно до Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22.10.2008 № 929.

2. Проєктування рубок головного користування у всіх лісах, крім гірських лісів Карпат, здійснюють відповідно до Правил рубок головного користування, затверджених наказом Держкомлісгоспу від 23.12.2009 № 364 та зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 26.01.2010 за № 85/17380.

3. Планування та проведення заготівлі деревини під час рубок головного користування здійснюють в межах розрахункової лісосіки.

3.1. Розрахункову лісосіку визначають в можливих для експлуатації лісах кожного лісокористувача в межах господарських частин, господарств, господарських секцій і систем рубок.

Розрахункову лісосіку для адміністративно-територіальних одиниць визначають як суму затверджених у встановленому порядку розрахункових лісосік лісокористувачів.

3.2. Обчислення розрахункової лісосіки та її оптимальний обсяг, на підставі обчислених, здійснюють за відповідною методикою.

3.3. Погодження та затвердження розрахункових лісосік здійснюють відповідно до Порядку.

4. Відомість рубок головного користування складають в рік проведення камеральних робіт з базового лісовпорядкування шляхом нанесення меж майбутніх лісосік за роками на копії планшетів, або набором ділянок за п'ятиріччями. Набір або нанесення меж лісосік на планшет за роками рубки здійснюють у відповідності із схемою транспортного освоєння з дотриманням умов та способів примикання лісосік.

Нанесення меж лісосік та набір лісосік за роками проводять за системами рубок, у межах розрахункових лісосік для господарських частин і господарських секцій. Під час набору лісосік за роками допускається відхилення від встановленої розрахункової лісосіки у розмірі до ± 5 відсотків за запасом.

Під час набору лісосік за роками, або за п'ятиріччями, в першу чергу повинні включатись виділи, в яких вже відведені лісосіки; соснові насадження, що вийшли із підсочки; недоруби минулих років; пошкоджені насадження, які потребують рубки за станом, а потім перестійні і стиглі деревостани. Дані набору лісосік заносять у відомість рубок головного користування (додаток 23). Відомість рубок головного користування разом з лісовпорядковими планшетами, на яких нанесені межі лісосік, носить рекомендаційний характер для планування та проведення лісокористувачем рубок головного користування з урахуванням вимог, визначених пунктами 8 та 9 Порядку спеціального використання лісових ресурсів, затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 № 761, та ситуації, яка склалася на момент проведення рубок.

Основою планування лісокористувачем рубок головного користування, крім відомості рубок головного користування, є фонд рубок головного користування (включає всі лісові ділянки, на яких зростають деревостани, що досягли або досягнуть віку стиглості під час проєктного періоду та в яких дозволено проведення рубок головного користування).

Запаси лісосічного фонду, набраного на проєктний період, розподіляють за породами і класами крупності ділової деревини. Дані про товарну структуру лісосічного фонду наводять у пояснювальній записці.

3. Рубки формування і оздоровлення лісів

1. Рубки формування і оздоровлення лісів проєктують у відповідності до Правил поліпшення якісного складу лісів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.2007 р. №724. Форми відомостей рубок формування і оздоровлення лісів та інших рубок наведені в додатках 24-26.

2. Щорічний обсяг кожного виду рубок догляду за лісом визначають діленням площі насаджень, які потребують відповідного виду догляду, а також об'єму деревини, що підлягає вирубуванню, на термін повторюваності рубок.

Обчислений річний обсяг освітлення і прочищення приймають на 5 перших років проєктного періоду. На друге п'ятиріччя проєктного періоду щорічний обсяг освітлення і прочищення визначають розрахунковим шляхом з урахуванням змін у віковій структурі деревостанів і переведенням до вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок незімкнутих культур та молодняків природного походження згідно прогнозу.

Розрахунки рубок догляду виконують в межах категорій лісів, видів рубок і господарств (хвойне, твердолистяне, м'яколистяне).

Ступінь охоплення насаджень рубками догляду визначають діленням площі насаджень, в яких запроєктовані в рубки догляду, на площу насаджень у віці рубок.

3. Санітарні рубки проєктують у відповідності до Санітарних правил в лісах України, виходячи з санітарного стану насаджень.

Обсяг вибіркового санітарних рубок встановлюють за санітарним станом насаджень на рік лісовпорядкування із зазначенням терміну вирубування. На ділянках, де запроєктовані рубки догляду за лісом, вибіркові санітарні рубки окремо не проєктують.

Період часу, за який повинні бути проведені санітарні рубки, визначається другою лісовпорядною нарадою. Тривалість його може бути від 1 до 3 років, в окремих випадках до 5 років, залежно від обсягу деревини, що підлягає вирубуванню, можливостей її заготівлі та використання. В рекреаційних лісах сухостій і захаращеність має бути вирубана або очищена протягом 1-2 років.

Щорічний обсяг санітарних рубок визначають діленням площі та запасу деревини, яка підлягає вирубці, на встановлений термін проведення.

4. Ліквідація лісосічного та позалісосічного захаращення проєктують одночасно з іншими лісогосподарськими заходами.

Ліквідацію позалісосічного захаращення як окремих захід проєктують у тому разі, коли проведення інших лісогосподарських заходів не проєктується. Обсяг ліквідної захаращеності на 1 га насаджень, при якому проєктується її ліквідація, визначається першою лісовпорядною нарадою.

Ліквідація позалісосічного захаращення проєктується в першу чергу в лісах, що виконують санітарно-гігієнічні та оздоровчі функції, у захисних смугах уздовж доріг, а також у хвойних лісах усіх категорій.

Визначення терміну ліквідації захаращення та щорічного обсягу проводять так само, як і при проєктуванні вибіркового санітарного рубок.

5. При проєктуванні лісовідновних рубок залежно від конкретних умов передбачають такі способи розробки лісосік і технології, які негативно не вплинуть на навколишнє природне середовище та забезпечать створення сприятливих умов для відновлення лісу.

Загальний та щорічний обсяг лісовідновних рубок в розрізі господарств відображають у відповідному розділі пояснювальної записки.

6. Рубки, пов'язані з реконструкцією малоцінних молодняків і похідних деревостанів (далі - реконструктивні рубки), проводять з метою їх заміни на цільові деревостани та поєднують із здійсненням заходів, пов'язаних із відновленням лісів.

Реконструктивні рубки проєктують у: чагарниках з недостатнім відновленням головних порід; сильно зріджених молодняках з куртинним розміщенням дерев; молодняках, які за своїм складом не відповідають типам лісу і є малоцінними.

Площа вказаних деревостанів включають до фонду реконструкції і відображають у відповідному розділі лісовпорядного проєкту.

7. З інших заходів формування і оздоровлення лісів проєктують: догляд за підростом, підліском, узліссям, формою стовбура та крони дерев, прорубування та розчищення кварталних просік, створення протипожежних розривів тощо.

Обсяг деревини, що проєктують заготовити під час розрубання просік, протипожежних розривів, лісових шляхів обчислюються виходячи з їхньої ширини, протяжності та запасів деревини на 1 га у виділах, які вони перетинають. Щорічний обсяг цих рубок визначають виходячи із обсягів деревини, що підлягає вирубуванню, і запроєктованих термінів їх проведення.

8. Інші заходи, пов'язані з веденням лісового господарства, проєктують в разі рубки поодиноких дерев, відведення лісосік до рубки, рубки модельних дерев, будівництва (ремонт) лісових шляхів, освітлення в незімкнутих лісових культурах тощо

9. Інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства, проєктують в разі рубки чи розчищення лісових ділянок вкритих лісовою рослинністю у зв'язку з будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів, розширення існуючих інженерних споруд, охоронних зон, смуг вздовж кордону

Способи, обсяг заготівлі деревини під час проведення інших рубок, норми і вимоги щодо їх здійснення визначаються затвердженими в установленому порядку проєктами будівництва та проведення інших робіт.

10. Щорічний можливий обсяг заготівлі деревини від усіх видів рубок визначають в цілому для лісокористувача за категоріями лісів і господарствами. Порівнюють запроєктований обсягу заготівлі деревини з досягнутим на рік лісовпорядкування, а також з середньою зміною запасу. Загальний обсяг заготівлі деревини не повинен перевищувати загальну середню зміну запасу деревостанів, що зростають, тобто без врахування сухостійної деревини.

4. Заготівля другорядних лісових матеріалів

1. Ділянки соснових насаджень для заготівлі живиці визначають у відповідності до Правил заготівлі живиці в лісах України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 08.02.1996 № 185.

Щорічну площу можливої підсочки соснових насаджень визначають, виходячи із десятикратної величини розрахункової лісосіки рубок головного користування для сосни і придатності соснових деревостанів для підсочки.

Набір ділянок у підсочку за роками здійснюють в ув'язці з планом рубок. Ділянки соснових насаджень, придатних для підсочки, заносять до відомості запроєктованих в підсочку соснових насаджень (додаток 27). На лісовпорядних планшетах вказують рік початку і закінчення підсочки в ділянках, які запідсочені або проєктуються у підсочку.

У пояснювальній записці наводять зведені дані про фонд підсочки, проєкт підсочки за роками проєктного періоду, терміни підсочки, рекомендовані технологічні схеми підсочки згідно існуючих нормативів. За звітними даними лісокористувача про фактичний середній вихід живиці з 1 га запідсочених соснових деревостанів проєктують середньорічний обсяг заготівлі живиці.

2. Необхідність виявлення ресурсів та заготівлі пнів та інших другорядних лісових матеріалів (деревних соків; деревної зелені; лубу; кори дуба, ялини, верби, берези) визначають на першій лісовпорядній нараді. Ділянки, на яких запроєктована заготівля другорядних лісових матеріалів, заносять у відомість (додаток 28).

Заготівля пнів, у тому числі і для одержання соснового пневого осмолу, може проєктуватись в місцях, де намічається розкорчування площ під лісові культури, а також в інших випадках, якщо це не нанесе шкоди лісу.

5. Побічні лісові користування та використання сільськогосподарських угідь

1. З побічних лісових користувань може проєктуватися: випасання худоби, заготівля сіна на лісових ділянках, заготівля дикоростучих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, лісової підстилки та очерету, розміщення пасік (додатки 29 і 30). Проєктування побічних лісових користувань здійснюють відповідно до Порядку спеціального використання лісових ресурсів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. №76, способами, які не нанесуть шкоди лісу.

2. В пояснювальній записці наводять існуючий розподіл сільськогосподарських угідь за користувачами, даються рекомендації з підвищення продуктивності орних земель, проєктують заходи з поліпшення сіножатей.

6. Використання лісів в рекреаційно-оздоровчих та наукових цілях

1. Використання лісів в рекреаційно-оздоровчих цілях проєктують з урахуванням вимог щодо збереження лісового середовища і природних ландшафтів та дотримання правил архітектурного планування приміських зон, санітарних вимог, чинних нормативно-методичних документів.

2. У лісах, що використовують для оздоровлення і відпочинку, проєктні рішення приймають на основі їхньої комплексної оцінки, яка включає в себе аналіз і оцінку відвідування лісових ділянок, рекреаційної ємності, санітарно-гігієнічного і естетичного значення території, стійкості насаджень і всього природного комплексу до рекреації, ступеня процесів деградації лісових ділянок під дією рекреаційних навантажень.

3. У пояснювальній записці наводять розподіл території за функціональними зонами та зведену ландшафтну характеристику в межах кожної зони. Проєктують диференційовану за функціональними зонами систему заходів з формування породного складу, просторового розміщення дерев в деревостані, охорони та захисту лісів, благоустрою території.

4. Заходи з благоустрою території мають підвищувати естетичні властивості ландшафтів, запобігати деградації лісового середовища і створювати сприятливі умови рекреаційного лісокористування.

5. Для використання лісів в наукових цілях можуть виділятися земельні ділянки лісового фонду, на яких частково обмежується, або повністю забороняється спеціальне використання лісових ресурсів, якщо це суперечить цілям науково-дослідних робіт.

7. Використання лісів для потреб мисливського господарства

1. Використання лісових ресурсів і проведення лісогосподарських заходів у мисливських угіддях повинно здійснюватися з урахуванням збереження сприятливих умов для проживання диких тварин і птахів. Для потреб мисливського господарства можуть виділятися кормові та захисні ділянки, відтворювальні ділянки, проєктуватися заходи, пов'язані з веденням мисливського господарства.

2. Питання мисливської та лісогосподарської діяльності в таких господарствах, які витікають з їхнього цільового призначення, вирішують під час мисливського упорядкування, яке є самостійним видом робіт, окремо планується і фінансується.

3. Під час упорядкування мисливських угідь проводить проєктування заходів у відповідності до “Настанови з упорядкування мисливських угідь”, Київ-2002 і складання відповідних проєктних документів та планово-картографічних матеріалів.

4. У випадках, коли мисливське упорядкування в об'єкті, що лісовпорядковують, не проводилось у лісовпорядному проєкті розробляють рекомендації з питань охорони і відтворення мисливської фауни.

8. Відтворення лісів

1. У лісовпорядному проєкті на зонально-типологічній основі розробляють комплекс заходів з відтворення лісів. На лісових ділянках, що раніше були вкриті лісовою рослинністю (зруби, згарища, рідколісся, насадження, що загинули, тощо), проєктують лісовідновлення, а на землях, що раніше не були зайняті лісом, насамперед непридатних для використання в сільському господарстві або виділених для створення захисних лісових насаджень лінійного типу – лісорозведення.

Комплекс заходів з відтворення лісів, що проєктують, спрямовують на відтворення в можливо короткий термін високопродуктивних лісів господарсько-цінними деревними породами, покращення породного складу деревостану і якості деревини, а також на запобігання водної та вітрової ерозії ґрунтів, заболочування, засолення та інших негативних процесів, що погіршують стан природного середовища.

Проєктування здійснюють у відповідності до Правил відтворення лісів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2007 №303, з урахуванням практичного досвіду та даних аналізу матеріалів обстеження лісових культур і ходу природного поновлення.

2. На основі аналізу стану природного поновлення і ефективності лісовідновних робіт за минулі проєктні періоди, наявних матеріалів ґрунтово-лісотипологічних обстежень, підбирають найбільш ефективні методи і способи лісовідновлення та реконструкції насаджень, технологічні схеми та інші нормативні матеріали, проєктують відповідні заходи з лісовідновлення і лісорозведення.

3. Визначають наявність не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, на яких відновлення лісу господарсько-цінними деревними породами може бути

забезпечене тільки шляхом створення лісових культур, а також наявність нелісових земель, придатних для вирощування лісу і можливих для заліснення.

До лісокультурного фонду включають ділянки:

- не вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки, на яких природне поновлення господарсько-цінних порід неможливе або утруднене;
- нелісові землі, придатні для вирощування лісу і можливі для заліснення (за узгодженням з лісокористувачем).
- осушені болота, призначені для створення лісових культур у відповідності із проєктами осушення;
- малоцінні і низькоповнотні насадження, намічені до реконструкції шляхом суцільної або часткової (коридорами) рубки та створення лісових культур.

До лісокультурного фонду включають також лісосіки суцільних рубок, на яких після рубки відновлення лісу господарсько-цінними деревними породами можливе тільки штучним шляхом.

Способи створення лісових культур, обробіток ґрунту, схеми змішування і доповнення культур, тривалість і кратність агротехнічних доглядів приводять у технологічних схемах, які додають до таксаційного опису, а в узагальненому вигляді – у пояснювальній записці.

4. Створення лісових культур у порядку реконструкції проєктують у малоцінних молодняках і ділянках зайнятих чагарниками, у низькоповнотних і похідних молодняках, що зростають у невідповідних їм лісорослинних умовах.

5. Природне відновлення господарсько-цінними породами проєктують на лісосіках, де ведуться поступові рубки. Після закінчення встановленого терміну відновлювального періоду ділянки, де природне поновлення не відбулося, підлягають відновленню штучним шляхом.

Під природне поновлення проєктують також:

- лісові ділянки, на яких створення лісових культур неможливе або недоцільне з технічних і економічних міркувань (площі з високим рівнем радіоактивного забруднення, заболочені зруби або невеликі за площею ділянки);
- зруби деревостанів, де забезпечується успішне насіннєве, вегетативне і насінно-вегетативне поновлення (зруби вільхи, верби, тополі в усіх лісорослинних зонах, а також інших листяних порід у байрачних лісах, вегетативних деревостанах I і II генерації), а вирощені молодняки відповідатимуть цільовому призначенню лісів.

6. Сприяння природному поновленню проєктують на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках за наявності умов, що забезпечують його ефективність. На таких ділянках може проєктуватися механізований обробіток (рихлення) ґрунту, огорожування тощо.

На лісосіках проєктного періоду основним заходом із сприяння природному поновленню є збереження (не менше 70 відсотків) підросту господарсько-цінних порід під час рубок та догляд за ним. Цей захід проєктують в насадженнях з наявністю необхідної кількості життєздатного підросту господарсько-цінних деревних порід.

7. Ділянки, на яких запроєктовані різні способи відтворення лісів, відносять до фонду відтворення лісів (додаток 31). У відомості підводять підсумки за кожним способом відтворення лісу з розподілом за головними породами і технологічними схемами.

Доступні для відтворення лісів піски, яри, солонці, шахтні відвали, кар'єри та інші категорії земель, які не використовують, заносять у фонд лісорозведення. В пояснювальній записці наводяться рекомендації щодо проєктування і будівництва гідротехнічних споруд.

8. Виходячи із запроектованого обсягу лісовідновних робіт на землях об'єкту, що впорядковують, а також на землях інших користувачів, схем змішування лісових культур, в пояснювальній записці наводять розрахунок щорічної потреби у садивному матеріалі за породами для створення лісових культур, їхнього доповнення, закладання шкіл та плантацій, а також розрахунок площі посівного і шкільного відділень розсадника та щорічної потреби у насінні.

9. Постійну лісонасінну базу складають лісонасінні плантації, постійні лісонасінні ділянки, плюсові насадження і плюсові дерева, лісові генетичні резервати. Постійна лісонасінна база може бути організована з урахуванням потреби у генетично цінному насінні кількох лісокористувачів, які розташовані в одному лісонасінному районі.

Якщо постійна лісонасінна база не забезпечує поточної потреби у лісовому насінні, виділяють тимчасові лісонасінні ділянки у стиглих і пристиглих нормальних в селекційному відношенні деревостанах.

На підставі розрахунку потреби у насінні лісових порід визначають необхідну кількість об'єктів лісонасінної бази, їхня розрахункова кількість порівнюється із наявною кількістю на рік лісовпорядкування і проєктують заходи зі створення і формування нових об'єктів постійної лісонасінної бази. Складають відомість насаджень, що використовуються для збору насіння деревних порід і лісової селекції (додаток 32).

10. Розрахована площа розсадників порівнюють з наявною площею на рік лісовпорядкування. Розробляють пропозиції з розширення, концентрації та спеціалізації розсадників, створення тепличного господарства.

11. Робочі проєкти на створення та реконструкцію лісонасінної бази і розсадників складаються спеціалізованими проєктними організаціями за окремим фінансуванням.

9. Охорона лісів

1. Під час лісовпорядкування проєктують заходи з охорони лісів від пожеж, незаконних рубок насаджень і дерев, із запобігання порушень установленого порядку використання лісових ресурсів та інших порушень, які можуть завдати шкоди лісу. Відповідні заходи проєктують на основі чинних положень, правил, інструкцій з урахуванням результатів аналізу ведення минулого господарства і натурних обстежень.

2. Клас пожежної небезпеки визначають для кожного виділу за шкалою природної пожежної небезпеки земельних ділянок лісового фонду, яка затверджується в установленому порядку.

На основі розподілу виділів за класами пожежної небезпеки на карті-схемі протипожежних заходів відповідними кольорами фарбують пожежні виділи. Підсумкові дані про розподіл площі об'єкта лісовпорядкування у розрізі структурних підрозділів за класами пожежної небезпеки наводять у пояснювальній записці.

3. Проєкт охорони лісів від пожеж складається з таких груп заходів:

- поділ території об'єкту за способами виявлення лісових пожеж і боротьби з ними;
- організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки;
- заходи з попередження виникнення пожеж (профілактичні);
- заходи з попередження розповсюдження лісових пожеж і створення сприятливих умов для їх гасіння (обмежувальні);
- будівництво об'єктів протипожежного призначення;
- влаштування і утримання телефонного і радіозв'язку;

- лісівничі заходи з підвищення стійкості лісів до пожеж.

4. Запроєктовані обсяги заходів з протипожежного впорядкування лісів заносять у відповідну відомість (додаток 33), а зведені дані – до пояснювальної записки. Крім того, основні елементи існуючого і запроєктованого протипожежного впорядкування території об'єкту наносять умовними знаками на карту-схему протипожежних заходів.

5. На підставі аналізу порушень лісового законодавства, які були відмічені під час таксації, в пояснювальній записці розробляють рекомендації з посилення охорони лісів. Особлива увага приділяють організації роз'яснювальної роботи і контролю за виконанням встановленого порядку лісокористування, дотримання інших вимог законодавства про охорону тваринного і рослинного світу, попередження самовільних рубок, порушень порядку лісокористування, санітарних правил та інших порушень.

6. Враховуючи існуючий розподіл території лісокористувача (структурного підрозділу) на лісогосподарські ділянки і обходи, територіальні зміни, а також існуючу пожежну небезпеку лісів, характер і обсяги робіт з охорони лісів, які запроєктовані на наступний проєктний період, складають проєкт поділу території лісокористувача (структурного підрозділу) на лісогосподарські ділянки та обходи (додаток 34).

Лісогосподарські ділянки і обходи можуть проєктуватись різної площі, але повинні бути приблизно рівні за складністю охорони лісів і затратами на її здійснення. Проєкт розподілу території лісокористувача (структурного підрозділу) на лісогосподарські ділянки і обходи показується на схемі об'єкта лісовпорядкування в пояснювальній записці.

10. Захист лісів від шкідників і хвороб

1. На підставі даних лісотаксаційних робіт і спеціальних лісопатологічних обстежень, а також даних обліку осередків шкідників та хвороб лісу, які велися лісокористувачем протягом минулого проєктного періоду, складають відомість наявності осередків шкідників, хвороб і пошкоджень лісу (додаток 35). У пояснювальній записці наводять загальну оцінку лісопатологічного стану лісів та проєкт лісозахисних заходів. Надають рекомендації з організації нагляду за шкідниками і хворобами лісу, техногенним забрудненням атмосфери.

2. З метою створення умов, несприятливих для розвитку захворювань і розмноження шкідників, а також попередження пошкодження насаджень дикими тваринами, шкідниками і хворобами проєктують організаційно-господарські, винищувальні та профілактичні заходи.

11. Будівництво, пов'язане з лісогосподарською діяльністю

1. Виходячи із забезпеченості об'єкту лісовпорядкування виробничим і житловим фондом, запроєктованих обсягів лісогосподарських робіт, проєктують будівництво нових об'єктів (додаток 36). Поряд з цим, передбачають проведення капітального ремонту наявних виробничих і житлових будівель.

2. Враховуючи наявність на території об'єкту мережі лісових автомобільних доріг, розробляють рекомендації щодо будівництва нових лісових автомобільних доріг та капітального ремонту існуючих лісових автомобільних доріг.

12. Природоохоронні заходи

1. Виходячи з оцінки екологічного стану лісів, в лісовпорядковому проєкті розробляють заходи з посилення природоохоронних функцій лісів та ефективного

використання лісових ресурсів. Вони повинні сприяти збереженню біорізноманіття та посиленню природоохоронної ролі лісів. Запроєктовані заходи з лісокористування підлягають екологічному обґрунтуванню.

2. Надають пропозиції з виділення захисних зон навколо промислових підприємств, місць тривалого і короточасного відпочинку та їхнього благоустрою.

3. Визначають і розробляють лісогосподарські та інші заходи з підвищення санітарно-гігієнічних, ландшафтно-естетичних, водоохоронних, захисних та інших корисних природних властивостей лісу, які позитивно впливають на навколишнє середовище; розробляють рекомендації з підвищення стійкості насаджень, їхньої довговічності, в першу чергу в умовах великих рекреаційних навантажень у місцях масового відпочинку і в районах розміщення промислових підприємств з шкідливими викидами, а також зниження шкідливого впливу цих факторів на лісові екосистеми.

4. В районах розташування промислових підприємств із шкідливими викидами, визначають зони за ступенем пошкодження насаджень, виявляють запаси сухостійних і дуже ослаблених дерев, дають рекомендації щодо створення насаджень, стійких до шкідливих викидів.

13. Управління осушеними та неосушеними болотами

1. Під час лісовпорядних робіт визначають лісівничу ефективність гідролісомеліоративних робіт, проведених в минулому, і на цій підставі – розробляють рекомендації щодо необхідності освоєння гідролісомеліоративного фонду, а також ремонту і реконструкції існуючих осушувальних систем на території об'єкту.

2. Лісівнича ефективність проведеного осушення і потреба осушувальних систем у ремонті або реконструкції визначається рішенням першої лісовпорядної наради. Результати дослідження і висновки наводять в пояснювальній записці. Характеристика існуючої осушувальної мережі, мостів, водопропускних споруд і водоприймачів, а також рекомендовані заходи з їх ремонту і реконструкції наводять у відомості (додаток 37).

Заходи з реконструкції осушувальної мережі не проєктують на ділянках, де проведені осушувальні роботи спричинили небажані зміни природних умов.

3. До гідролісомеліоративного фонду не включають верхові сфагнові болота, які живлять річки; болота з журавлиною, що мають промислове значення; площі для торфодобування; невеликі котловинні ділянки земель, а також відокремлені ділянки заболочених земель, значно віддалені від водоприймачів; заболочені землі і болота природно-заповідного фонду.

У пояснювальній записці наводять коротку характеристику гідромеліоративного фонду і рекомендації щодо його освоєння.

14. Екологічний стан лісів

1. В пояснювальній записці наводять узагальнені дані про санітарний і екологічний стан лісів та їх оцінку.

Оцінку екологічного стану лісів дають на підставі даних лісотаксаційних робіт та інформації природоохоронних органів.

2. Екологічний стан лісів вважається задовільним, якщо шкідливі фактори і джерела шкідливого впливу на ліс носять локальний характер (окремі виділи, квартали, невеликі за площею урочища). Територія, яка зазнала шкідливого впливу, при цьому не повинна перевищувати 30 відсотків загальної площі лісового фонду, а розміри загибелі лісів і втрат деревини - до 10 відсотків від загального запасу.

3. Встановлюють джерела і конкретні види господарської діяльності, які негативно вплинули на лісові насадження та навколишнє природне середовище. Визначають наявність прямого і опосередкованого зв'язку між шкідливим впливом виробництва (промислового, сільськогосподарського тощо), господарською діяльністю лісокористувача, дією рекреаційних навантажень, стихійних факторів, що призвели до ослаблення насаджень та ураженням шкідниками і хворобами.

4. При порушенні екологічної рівноваги в лісових біоценозах встановлюють причини їх виникнення (понаднормативна чисельність копитних тварин, скорочення числа мурашників, гніздувань корисних птахів, антропогенні фактори тощо).

15. Очікувана ефективність запроєктованих лісогосподарських заходів

1. Ефективність запроєктованих заходів оцінюють за сучасним станом та змінами в якісному стані лісового фонду і обсягом лісокористування на кінець проєктного періоду.

У пояснювальній записці наводять відомості про зміни у розподілі загальної площі за основними категоріями земель; у розподілі вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за панівними породами; у продуктивності лісів і обсязі користування на 1 га лісових ділянок, в тому числі рубок головного користування.

Дані про стан лісового фонду приводять в цілому для об'єкта на початок і кінець проєктного періоду.

2. Показники стану лісового фонду на кінець проєктного періоду визначають з урахуванням реалізації заходів, що запроєктовані та прийняті другою лісовпорядною нарадою.

ХІІІ. ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВПОРЯДНОГО ПРОЄКТУВАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕГІОНАЛЬНИХ УМОВ ТА ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЛІСІВ

1. В гірських лісах

1. Для характеристики гірських лісів додатково в проєктних матеріалах наводять розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок і запасів деревини за групами стрімкості схилів.

2. Проєктування систем рубок головного користування, рубок догляду за лісом, санітарних рубок, заходів з лісовідновлення здійснюють з урахуванням груп стрімкості схилів та інших особливостей (стійкості ґрунтів проти ерозії, наявності підросту головних порід тощо), згідно вимог чинних правил та настанов.

2. В лісах природно-заповідного фонду

1. Проєкти організації території природних заповідників та охорони їх природних комплексів, біосферних заповідників, а також національних природних парків та регіональних ландшафтних парків розробляються спеціалізованими організаціями за окремою програмою.

2. Лісовпорядною організацією розробляється пояснювальна записка до матеріалів лісовпорядкування, зміст якої та перелік проєктних документів і планово-картографічних матеріалів погоджують з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України (далі – Міндовкілля). Проєктні документи, планово-картографічні матеріали та пояснювальна записка до матеріалів лісовпорядкування є складовою частиною проєкту організації та охорони природних комплексів відповідних територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

3. У випадках, коли в лісовому фонді об'єкту лісовпорядкування є заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, дендрологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, проектування заходів на їх території здійснюють у відповідності до положень для цих об'єктів природно-заповідного фонду.

3. В лісах, закріплених за користувачами мисливських угідь

1 В лісовпорядковому проекті для лісів, закріплених за користувачами мисливських угідь, заходи з охорони та відтворення мисливської фауни розробляють у вигляді рекомендацій на основі чинних нормативно-технічних документів з урахуванням наявних матеріалів та інформації. Наводять перелік видів мисливської фауни, її загальну чисельність та щільність заселення на 1000 га угідь. На основі інформації, зібраної під час лісотаксаційних робіт, розробляють висновки про вплив диких тварин на стан лісового фонду та визначають ступінь шкоди, що нанесена тваринами лісовому господарству.

Проектують заходи з охорони і створення сприятливих умов для проживання мисливської фауни.

2. Під час проектування лісогосподарських заходів передбачають:

- виділення особливо захисних лісових ділянок навколо місць поселення видів тварин, птахів, занесених до Червоної книги України;
- відмова від створення лісових культур на токовищах тетеруків і глухарів;
- обмеження роботи у місцях гніздування борової дичини і місцях скупчення молодняку диких тварин у весняно-літній період;
- обмеження або заборону застосування отрутохімikatів і мінеральних добрив;
- відмову від створення лісових культур на частині зрубів з численним вегетативним поновленням осики та інших листяних порід.

Лісогосподарська діяльність і лісокористування повинні забезпечувати раціональне поєднання інтересів мисливського та лісового господарства без нанесення шкоди останньому.

4. В лісах, забруднених радіонуклідами

1. Проектування користування лісом та проведення лісогосподарських заходів у лісах з радіаційним забрудненням проводять з врахуванням зон забруднення, особливостей ведення лісового господарства в них та технологій проведення робіт, викладених у "Рекомендаціях з ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення", Київ – 2008.

2. У пояснювальній записці наводять відомості про розподіл території об'єкту за щільністю забруднення та обмеження на ведення лісового господарства і лісокористування, які вводяться за зонами забруднення. Виділені зони радіоактивного забруднення наносять відповідними умовними позначеннями на карті-схемі.

Нелісові землі (сіножаті, рілля, пасовища), забруднені радіоактивним цезієм від 15,1 Кі/км² і вище, переводять в категорію інших земель, що не використовуються.

3. У ділянках лісу з радіоактивним забрудненням цезієм 10,1-15 Кі/км² згідно рішення першої лісовпорядкової наради може обчислюватись розрахункова лісосіка, але вона є резервною і не включається в діючу розрахункову лісосіку.

5. Проектування при ділянковому методі лісовпорядкування

1. Проектування лісогосподарських заходів при ділянковому методі лісовпорядкування здійснюють з урахуванням вимог, визначених у підрозділі 2 розділу VII.

2. Об'єктом проектування лісогосподарських заходів при ділянковому методі є постійна господарська ділянка, виділена в межах кварталу, однорідна за природними лісорослинними умовами і родючістю ґрунтів. В межах господарської ділянки проектують лісогосподарські заходи, направлені на вирощування цільових насаджень, однакових за продуктивністю, складом і формою.

Постійна господарська ділянка є первинною територіальною одиницею, яка може об'єднувати декілька виділів.

3. До переходу на ведення господарства на постійних господарських ділянках потрібен певний час, виділ виступає як тимчасова господарська одиниця, для якої проектують заходи, що сприяють приведенню його у цільове насадження.

У тих випадках, коли однорідні цільові насадження вже є на всій площі постійної господарської ділянки, або ж на всій її площі наявні однорідні нецільові насадження, які дозволяють проводити в них схожі заходи з переведення їх у цільові, об'єктом господарської дії є вся постійна господарська ділянка.

4. Незалежно від природних і економічних особливостей об'єкта, який впорядковують за ділянковим методом, мають бути враховані такі основні вимоги:

- об'єднання дрібних виділів у постійні господарські ділянки повинно здійснюватися на основі однакових господарських груп типів лісу (типів лісорослинних умов) і цільових насаджень;

- на постійних господарських ділянках має бути забезпечений єдиний підхід до об'єднання виділів на основі тотожності цільових насаджень, відносної рівності їх віку (різниця не більше 1 класу віку). Допускається приєднання до ділянок стиглих деревостанів, суміжних з ними пристиглих деревостанів, якщо до віку головної рубки їм залишилось не більше 5 років.

5. До цільових відносять насадження господарсько-цінних деревних порід, які за своїми біологічними властивостями відповідають типу лісорослинних умов, а за складом і повнотою відповідають регіональним програмам вирощування цільових насаджень.

6. Насадження деревних порід, які не відповідають за складом і повнотою регіональним програмам, а також насадження інших деревних порід, які не відповідають типу лісорослинних умов, підлягають заміні насадженнями цільових порід.

7. Характеристику постійної господарської ділянки відображають у спеціальній картці, форма і склад даних якої встановлюються окремими рекомендаціями. В ній передбачається такий обов'язковий перелік даних: загальна площа, номери і площі виділів, які входять у господарську ділянку, назва цільового насадження, існуючий склад, цільовий склад, цільова порода, клас віку і вік, клас бонітету існуючий і оптимальний, існуюча і оптимальна повнота, тип ґрунту, положення і рельєф ділянки, види і обсяги запроектованих заходів.

XIV. ДОКУМЕНТИ, ЩО СКЛАДАЮТЬСЯ ПІД ЧАС БАЗОВОГО ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ

1. Документи і матеріали, що складаються під час базового лісовпорядкування

1. Лісовпорядний проєкт, що розробляють за результатами базового лісовпорядкування, включає:

- пояснювальну записку до проєкту організації і розвитку лісового господарства;
- таксаційні описи;

- відомість визначення розрахункової лісосіки на проєктний період у випадку, якщо матеріалами лісовпорядкування проєктується проведення рубок головного користування;

- фонди рубок, в тому числі фонд рубок головного користування;

- фонди відновлення лісів, лісорозведення;

- фонд лісових ділянок та нелісових земель, які не підлягають лісовідновленню;

- відомості запроєктованих лісогосподарських заходів;

- планово-картографічні матеріали на паперових і електронних носіях, виготовлені на оновленій картографічній основі в цифровій формі як набори тематичних геопросторових даних;

- форми державного лісового кадастру;

- матеріали поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок;

- висновки про належність конкретної лісової ділянки або її частин до пралісів, квазіпралісів чи природних лісів та бланки ідентифікації пралісів, квазіпралісів та природних лісів;

- інформацію про результати зоологічних, ботанічних та геоботанічних досліджень (у разі наявності таких досліджень);

- відомості про місцезнаходження видів флори та фауни та їх природних середовищ існування, які охороняються відповідно до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, отримані від Міндовкілля;

- протоколи лісовпорядних нарад;

- таблиці врахування пропозицій та зауважень;

- обґрунтування розрахункових лісосік у випадках, визначених Порядком;

- інші документи, визначені рішеннями лісовпорядних нарад та технічною документацією із здійснення лісовпорядкування

Перелік, кількість та призначення документів і планово-картографічних матеріалів, наведені у таблицях 11 і 12.

2. Лісовпорядний проєкт розробляють на проєктний період. Під час розроблення лісовпорядного проєкту керуються Основними положеннями організації та розвитку лісового господарства, рішеннями лісовпорядних і технічних нарад, чинними нормативно-правовими актами в сфері лісового господарства та охорони навколишнього природного середовища.

3. Пояснювальну записку до лісовпорядного проєкту розробляють за типовою програмою, яка затверджується лісовпорядною організацією. У пояснювальній записці висвітлюють основні напрямки діяльності та розвитку лісового господарства, наводять аналіз і оцінку стану ведення лісового господарства за минулий проєктний період, викладають основні положення організації та ведення лісового господарства, наводять кількісні та якісні показники, що характеризують стан лісового фонду, та його динаміку.

Лісогосподарські заходи і обсяг лісокористування проєктують на зонально-типологічній основі, з врахуванням змін, які відбулися в лісовому фонді, аналізу його стану, відтворення лісів, наявності і особливостей лісокультурного фонду та виконаного обсягу робіт за минулий проєктний період. Проєктують систему заходів з відтворення лісів, догляду за насадженнями, захисту і охорони лісів, розвитку мережі лісових автомобільних доріг, дають рекомендації з виробничого і житлового будівництва. У пояснювальній записці висвітлюють екологічне обґрунтування лісокористування та інших запроєктованих заходів, оцінюють їхню ефективність за змінами у якісному стані лісового фонду на кінець проєктного періоду.

До пояснювальної записки додають протоколи лісовпорядних і технічних нарад, акти узгодження загальної площі земель об'єкта лісовпорядкування з державними територіальними органами земельних ресурсів адміністративних районів, акт виконання польових лісовпорядних робіт, відомість визначення розрахункової лісосіки та інші документи.

4. Крім пояснювальної записки, яку розробляють в цілому для лісокористувача, для кожного структурного підрозділу складають коротку пояснювальну записку з додатками до неї комплексу проектних відомостей. У пояснювальній записці для структурного підрозділу наводять короткий опис його території, особливості лісорослинних умов, стан лісового фонду, запроєктовані обсяги лісогосподарських заходів і надають основні рекомендації з їхнього проведення.

5. Матеріали лісовпорядного проекту формують в книги. В книгах матеріали брошурують у відповідності з таблицями 11 і 12.

6. Лісовпорядний проект, погоджений та затверджений в установленому порядку, є основою для ведення лісового господарства та здійснення лісокористування.

Реалізація лісовпорядного проекту лісокористувачами здійснюється протягом проектного періоду через поточне планування лісогосподарської діяльності та лісокористування, з урахуванням щорічних змін, які відбуваються в лісовому фонді.

Таблиця 11. Перелік документів і матеріалів, що виготовляють під час базового лісовпорядкування для лісокористувачів, підпорядкованих Держлісагентству.

Найменування матеріалів і документів	Загальна кількість документів, що виготовляють	У тому числі призначаються для				
		лісництва, підрозділу	лісокористувача	територіального органу	Держлісагентства	лісовпорядної організації
1. Пояснювальна записка до проекту організації та розвитку лісового господарства	4		1	1	1	1
2. Відомості запроєктованих заходів	2	1	1			
3. Документація державного лісового кадастру:						
3.1. Лісогосподарського підприємства	2		1	1		
3.2. Лісництва	2	1	1			
4. Таксаційний опис	2	1	1			
5. Відомість поквартальних підсумків площ земель і запасів	2	1	1			
6. Пояснювальна записка по лісництву	1	1				
7. Планшети М:10000	3	1	1			1
8. План лісництва: М 1:25000						
8.1. Пофарбований за панівними породами	2	1	1			
8.2. Пофарбований за запроєктованими заходами	2	1	1			

Найменування матеріалів і документів	Загальна кількість документів, що виготовляють	У тому числі призначаються для				
		лісництва, підрозділу	лісокористувача	територіального органу	Держліссагенства	лісовпорядної організації
8.3. План розміщення ягідників, харчової, лікарської і технічної сировини	2	1	1			
8.4. План майстерської ділянки	1	1				
8.5. План обходу	1	1				
8.6. План нефарбований	4	2	2			
9. Карта-схема лісогосподарського підприємства М 1:100000						
9.1. Пофарбована за панівними породами	4		1	1	1	1
9.2. Пофарбована за категоріями лісів	3		1	1	1	
9.2. Протипожежних заходів	2		1	1		
9.3. Нефарбована	10		5	5		
10. Матеріали для шкільного лісництва:						
10.1. Таксаційний опис	1	1				
10.2. Планшети	1	1				
10.3. План шкільного лісництва, пофарбований за панівними породами	1	1				
10.4. Пояснювальна записка	1	1				
11. Матеріали зведеного проєкту організації і розвитку лісового господарства області:						
11.1. Пояснювальна записка	3			1	1	1
11.2. Зведені матеріали з характеристики лісового фонду і сумарні обсяги запроєктованих заходів	3			1	1	1
11.3. Зведені дані державного лісового кадастру:	3			1	1	1
11.4. Карта-схема лісів області М 1:200000	3			1	1	1

- ПРИМІТКИ: 1. План розміщення ягідників, харчової, лікарської і технічної сировини виготовляють для лісогосподарських підприємств, в яких проєктується промисловий збір ягід, плодів, грибів, лікарської, технічної сировини тощо.
2. Додаткові матеріали, крім перелічених в таблиці, можуть бути виготовлені за окремою угодою за кошти замовника.
3. Зведені матеріали з характеристики лісового фонду на рівень територіального органу лісового господарства виготовляють за рахунок окремого фінансування.

Таблиця 12. Перелік лісовпорядних матеріалів, що виготовляють під час базового лісовпорядкування для лісокористувачів інших міністерств і відомств

Найменування документів і матеріалів	Спеціалізованому лісогосподарському підприємству	Структурному підрозділу	Окремому лісокористувачу, власнику лісів	Обласному органу управління	Територіальному органу Держліс-агентства	Лісовпорядній організації	Разом
А. Для спеціалізованих лісогосподарських підприємств (чисельник – для спеціалізованих лісогосподарських підприємств, які організаційно розділені на структурні підрозділи; знаменник – для спеціалізованих лісогосподарських підприємств без поділу на структурні підрозділи)							
1. Пояснювальна записка до проекту організації і розвитку лісового господарства	$\frac{1}{1}$			$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{1}$	$\frac{4}{4}$
2. Пояснювальна записка по структурному підрозділу	$\frac{1}{-}$	-					$\frac{1}{-}$
3. Таксаційний опис	$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{-}$					$\frac{2}{1}$
4. Відомості запроектованих заходів	$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{-}$					$\frac{2}{1}$
5. Державний лісовий кадастр: – по лісокористувачу – по структурному підрозділу	$\frac{1}{1}$	$\frac{-}{1}$		$\frac{1}{-}$	$\frac{1}{-}$		$\frac{3}{2}$
6. Планшети М:10000	$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{-}$					$\frac{2}{1}$
7. План лісонасаджень, пофарбований за панівними породами, М 1:25000	$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{-}$					$\frac{2}{1}$
8. Оглядовий плани господарських заходів М 1:25000	$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{-}$					$\frac{2}{1}$
9. План лісонасаджень майстерської ділянки, пофарбований за панівними породами, М 1:25000	$\frac{-}{1}$	$\frac{1}{-}$					$\frac{1}{1}$
10. План лісонасаджень обходу, пофарбований за панівними породами, М 1:25000	$\frac{-}{1}$	$\frac{1}{-}$					$\frac{1}{1}$
11. Карти-схеми М 1:50000 - М 1:100000							
11.1. Пофарбована за панівними породами	$\frac{1}{1}$			$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{1}$		$\frac{3}{3}$

Найменування документів і матеріалів	Спеціалізованому лісогосподарському підприємству	Структурному підрозділу	Окремому лісокористувачу, власнику лісів	Обласному органу управління	Територіальному органу Держлісагентства	Лісовпорядній організації	Разом
11.2. Пофарбована за категоріями лісів	$\frac{1}{1}$			$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{1}$		$\frac{3}{3}$
11.3. Нефарбована	$\frac{10}{10}$					$\frac{1}{1}$	$\frac{11}{11}$
Б. Для окремих лісокористувачів, власників лісів							
1. Пояснювальна записка до проекту організації та розвитку лісового господарства			1	1	1*		3
2. Таксаційний опис			1				1
3. Проектні відомості			1				1
4. Державний лісовий кадастр			1	1	1*	1	4
5. Планшети М 1:10000			1				1
6. Плани лісонасаджень, пофарбовані за панівними породами, М 1:25000			1	1			2
7. Оглядові плани господарських заходів М 1:25000			1				1
8. Плани лісонасаджень майстерських ділянок, пофарбовані за панівними породами, М 1:25000			1				1
9. Плани лісонасаджень обходів, пофарбовані за панівними породами, М 1:25000			1				1

ПРИМІТКИ: 1. Плани лісонасаджень майстерських ділянок або обходів виготовляють за умови, якщо вони організовані на території лісокористувача.

2. Масштаб карти-схеми вибирають залежно від площі території, на якій розміщений лісокористувач, з розрахунку її виготовлення на аркуші формату не більше А0.

3. Документи, позначені * - надають в електронній формі.

7. За виконанням лісовпорядного проекту здійснюється постійний контроль територіальним органом і Держлісагентством, лісовпорядною організацією під час проведення наступного базового лісовпорядкування, актуалізації матеріалів лісовпорядкування, а також під час авторського нагляду за впровадженням у виробництво лісовпорядного проекту. Під час повторного базового

лісовпорядкування інформація щодо реалізації проєкту, якості та ефективності проведених заходів, відхилення від лісовпорядного проєкту наводить у відповідному розділі пояснювальної записки.

2. Розгляд та затвердження лісовпорядних матеріалів

1. Розгляд і затвердження матеріалів лісовпорядкування здійснюють відповідно до Порядку

2. Процедура погодження та затвердження протоколів лісовпорядних та технічних нарад викладені в частині першій Інструктивно-методичних вказівок.

3. Зведений проєкт організації та розвитку лісового господарства

1. При умові проведення в один рік базового лісовпорядкування всіх лісокористувачів, що координуються відповідним територіальним органом Держлісагентства, після затвердження лісовпорядних проєктів користувачів (в термін не більше 2-х років), за умови окремого фінансування, розробляють зведений проєкт організації та розвитку лісового господарства, який включає зведені дані відомостей і таблиць, що характеризують лісовий фонд, сумарний обсяг запроєктованих заходів.

2. Зведений проєкт розробляють за програмою узгодженою з територіальним органом Держлісагентства. До нього додають схематичну карту лісів області, на яку наносять межі лісокористувачів, їх структурних підрозділів, адміністративних районів, лісові масиви і урочища, квартальну мережу, спеціальне лісове і топографічне навантаження. Карта-схема фарбують за панівними породами і віковими групами. Її масштаб приймають 1:200000, за узгодженням із замовником може виготовлятися в масштабі 1:100000.

4. Виготовлення планово-картографічних матеріалів

1. Планово-картографічні матеріали є складовою частиною лісовпорядного проєкту і виготовляються на кожен об'єкт лісовпорядкування.

2. Методи створення і тиражування планово-картографічних матеріалів під час лісовпорядкування, їх зміст, топографічне навантаження, оформлення, точність виготовлення, система умовних знаків на них регламентуються Технічними вказівками з виготовлення планово-картографічних матеріалів лісовпорядкування, які розробляються і затверджуються лісовпорядною організацією.

XV. АКТУАЛІЗАЦІЯ МАТЕРІАЛІВ ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ

1. Документи, що складають під час внесення змін до матеріалів лісовпорядкування на підставі актуалізації матеріалів лісовпорядкування

1. Під час внесення змін до матеріалів лісовпорядкування на підставі актуалізації матеріалів лісовпорядкування виготовляють окремі документи, або в разі необхідності увесь комплект документів і матеріалів згідно додатків 38-46 на всі рівні управління лісового господарства.

2. В комплект документів для лісокористувача і його структурних підрозділів входять відомості і таблиці, які характеризують лісовий фонд (динаміка площі земель лісогосподарського призначення та запасу деревини за минулий рік та міжпроєктний період, відомості поквартальних підсумків площ земель лісогосподарського призначення), форми №1 і №2 державного лісового кадастру.

3. За результатами таксації виділів, в яких в звітному році проведені лісогосподарські заходи, готують відомості з обсягом та оцінкою виконаних заходів, причинами незадовільного виконання рубок головного користування та рубок формування і оздоровлення лісів, звіти про стан лісових культур, переведення у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки, причини незадовільного стану та загибелі лісових культур, фонд рубок головного користування, фонди рубок догляд та інших рубок формування і оздоровлення лісів, фонди лісовідновлення і лісорозведення.

4. Окремою частиною документів є проєктні відомості, які визначають плани рубок головного користування, рубок формування і оздоровлення лісів поточного року.

5. Підсумковим узагальнюючим документом за результатами актуалізації матеріалів лісовпорядкування є довідка про підсумки впровадження пропозицій лісовпорядкування у виробництво за звітний рік. Її складають на рівень територіального органу Держлісагентства і яка містить аналіз діяльності лісокористувачів та висновки про стан лісокористування і відтворення лісів, ведення лісового господарства, загальну характеристику лісового фонду, виконання рубок головного користування та рубок формування і оздоровлення лісів.

6. Залежно від способу збору польової інформації (за повною програмою працівниками лісовпорядної організації, чи на основі поточних змін, наданих лісокористувачем) виготовляють відповідні документи (таблиця 13).

Таблиця 13. Перелік документів, що виготовляють під час актуалізації матеріалів лісовпорядкування

Найменування матеріалів і документів	Загальна кількість документів, що виготовляють	У тому числі призначаються для				
		структурного підприємства	лісокористувача	територіального органу	Держлісагентства	лісовпорядної організації
А. Актуалізація матеріалів лісовпорядкування з виконанням комплексу робіт лісовпорядною організацією						
1. Довідка про підсумки впровадження пропозицій лісовпорядкування у виробництво за 20__ рік	3			1	1	1
2. Документація державного лісового кадастру (форми № 1 і № 2):						
2.1. Для лісокористувача	1		1			
3. Комплект проектних відомостей:						
3.1. Аналіз виконаних господарських заходів в минулому році	2	1	1			
3.1. План робіт поточного року	2	1	1			
3.2. Проект плану робіт на наступний рік	2	1	1			
4. Відомості поквартальних підсумків площ земель лісогосподарського призначення	1	1				
5. Динаміка площі лісового фонду і запасу деревини за минулий рік та міжобліковий період	1		1			

Найменування матеріалів і документів	Загальна кількість документів, що виготовляють	У тому числі призначаються для				
		структурного підрозділу	лісокорисувача	територіального органу	Держлісагенства	лісовпорядкової організації
Б. Актуалізація матеріалів лісовпорядкування на основі надання поточних змін лісокористувачем за результатами господарської діяльності минулого року						
1. Довідка з характеристики та динаміки лісового фонду станом на 01.01.20__ року	3			1	1	1
2. Документація державного лісового кадастру (форми №1 і №2)	2		1	1		
3. Динаміка площі лісового фонду і запасу деревини за минулий рік та міжобліковий період	2		1	1		
4. Фонди рубок головного користування і рубок догляду (раз на 3 роки)	2	1	1			

7. Під час актуалізації матеріалів лісовпорядкування планово-картографічні матеріали не складають, якщо це не передбачено окремою угодою.

2. Порядок розроблення, погодження та затвердження змін до матеріалів лісовпорядкування на підставі їх актуалізації

1. Розроблення змін до матеріалів лісовпорядкування на підставі їх актуалізації проводиться відповідно до пунктів 14-35 Порядку, розгляд, погодження та затвердження – відповідно до пунктів 113-117 Порядку.

ПРОГРАМА
основних положень організації і розвитку лісового господарства для
адміністративно-територіальної одиниці або окремого природно-економічного регіону

ВСТУП

Цілі і завдання цього документа. Матеріали, використані під час його розробки. Виконавці від лісовпорядної організації, наукових і проектних організацій, органів лісового господарства та інших зацікавлених організацій і установ.

Глава 1. ПРИРОДНІ, ЕКОНОМІЧНІ І СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ
ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1. Природно-кліматичні умови

Лісорослинні зони і райони, в яких знаходиться область/регіон. Кліматичні та ґрунтово-гідрологічні фактори, що впливають на ріст і стан лісів. Вплив лісів на екологічний стан області/регіону або окремих районів та населених пунктів.

1.2. Економічні умови

Характеристика промисловості та сільського господарства, їхній вплив на стан і якість лісів. Основні постачальники та споживачі деревини і недеревної лісової продукції. Розташування і потужності підприємств із заготівлі та переробки деревини і недеревної лісової продукції.

Забезпеченість шляхами транспорту. Економічна доступність лісових ресурсів. Перспектива дорожнього будівництва.

Роль лісового господарства в економічному і соціальному розвитку області/регіону з урахуванням перспектив розвитку. Використання лісів у санітарно-гігієнічних, рекреаційних та інших спеціальних цілях.

1.3. Соціальна інфраструктура лісового господарства

Трудові ресурси і соціально-економічні проблеми лісового господарства.

1.4. Сучасний стан лісокористування

Розрахункова лісосіка та її використання. Обсяги рубок формування і оздоровлення лісів. Основні проблеми лісокористування, напрямки та шляхи їхнього вирішення в найближчій перспективі. Інші види користування лісом, їхній стан, сировинна і матеріально-технічна база, перспективи розвитку.

1.5. Впорядкування лісів

Лісовпорядні роботи минулих років. Стисла характеристика останнього лісовпорядкування в розрізі постійних користувачів. Наявність і характеристика створеної повидільної таксаційної бази даних. Перелік (за підприємствами) інших спеціалізованих проектів, матеріалів різних обстежень, можливість їхнього використання при черговому лісовпорядкуванні. Проект плану виконання лісовпорядних робіт, мисливського впорядкування.

1.6. Вивченість лісових ґрунтів, типів лісу

Наявність ґрунтово-бонітувальних шкал і ґрунтово-картографічних матеріалів. Наявність, давність і стан матеріалів (по підприємствах) ґрунтово-лісотипологічного обстеження. Пропозиції щодо подальшого проведення ґрунтово-типологічного обстеження лісів.

Глава 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІСОВОГО ФОНДУ.

ПОДІЛ ЛІСІВ НА КАТЕГОРІЇ

2.1. Загальна інформація про лісовий фонд

Розподіл площі земель лісового фонду за відомчою підпорядкованістю і адміністративними районами (за даними земельних органів). Пропозиції щодо доцільності його збереження або зміни.

Лісистість території, в тому числі по районах, і прогноз її зміни. Характер розміщення лісів на території.

Захисне і експлуатаційне значення лісів регіону. Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, їх місцезнаходження.

1.2. Коротка характеристика лісового фонду

Розподіл площі земель лісового фонду за категоріями лісів. Розподіл лісового фонду за категоріями земель, вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок і запасів деревини за панівними породами в межах категорій лісів (за даними останнього Державного обліку лісів).

Глава 3. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

3.1. Основні завдання, що стоять перед лісовим господарством на перспективний період

Визначення і обґрунтування принципів напрямків організації та розвитку лісового господарства у взаємозв'язку з розвитком інших галузей, забезпеченням охорони природи і раціонального природокористування.

3.2. Лісогосподарське районування

Обґрунтування поділу лісового фонду на лісогосподарські райони, господарські групи типів лісу, визначення диференційованих систем заходів в них.

3.3. Принципи утворення господарських частин, господарств, господарських секцій

Аналіз існуючого поділу лісів на категорії залежно від основних виконуваних ними функцій. Рекомендації з його перегляду.

Основні лісотвірні породи, головні і цільові породи, цільові деревостани.

Обґрунтування виділення господарських частин, функціональних зон в рекреаційних лісах.

Принципи утворення господарств і господарських секцій.

3.4. Віки стиглості лісу

Чинні віки стиглості за господарськими частинами та господарськими секціями. Віки рубок, що рекомендуються, їхнє обґрунтування.

3.5. Системи рубок головного користування

Обґрунтування дається тільки при відхиленні від діючих правил рубок головного користування.

Глава 4. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЛІСОВПОРЯДНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

4.1. Головне користування лісом

Перелік категорій лісів і особливо захисних лісових ділянок, які не включаються в розрахунок розміру рубок головного користування. Формування, за необхідності, господарських секцій за системами рубок. Порядок розробки планів рубок головного користування. Особливості таксації лісосічного фонду.

Принципи оптимізації розміщення лісосік за роками, а також з урахуванням запідсочених соснових деревостанів.

4.2. Рубки догляду за лісом

Основні положення, нормативи та особливості проектування рубок догляду в різних категоріях лісів і особливо захисних лісових ділянках, де головне користування не допускається. Установлення черговості рубок догляду. Принципи обґрунтування та визначення річних обсягів з урахуванням лісівничих вимог і економічних умов.

Науково-технічні рекомендації з організації і технології проведення рубок догляду. Нормативи (критерії) для оцінки якості рубок догляду в процесі лісовпорядкування.

4.3. Захист лісів від шкідників і хвороб, санітарні рубки

Основні напрями і нормативи оцінки санітарного стану і проектування заходів із захисту лісів від шкідників і хвороб. Терміни проведення санітарних заходів. Критерії для призначення насаджень під суцільні санітарні рубки. Лісівнича необхідність очищення лісу від захаращеності, мінімальні запаси на 1 га, що обліковуються, обґрунтування необхідності прибирання захаращеності.

Продовження додатку 1

Характеристика лісопатологічного стану лісів. Відомості про спеціальні лісопатологічні обстеження по підприємствах. Рекомендації відносно проектування заходів із захисту лісу від шкідників і хвороб. Нормативи оцінки в процесі лісовпорядкування пошкоджень лісу дикими тваринами, промисловими викидами, антропогенними факторами.

4.4. Відтворення лісів

Стан відтворення лісів, його види і способи, шляхи поліпшення. Лісокультурний фонд, його склад за категоріями земель. Розроблені для регіону розрахунково-технологічні карти (схеми) лісовідновних робіт по господарських групах типів лісу. Стан обліку лісових культур. Нормативні терміни переведення лісових культур і ділянок з природним поновленням у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки.

Проведення і ефективність лісовідновлення, досягнуті обсяги, фонд земель, що потребують проведення робіт з лісорозведення.

4.5. Реконструкція насаджень

Досвід і результати реконструкції насаджень в регіоні. Найбільш ефективні способи реконструкції. Вимоги та рекомендації з проведення цих робіт.

4.6. Лісове насінництво

Сучасний стан насінництва і перспективи організації його на селекційній основі. Деревні породи, для яких необхідно виявити фонд плюсових насаджень і дерев. Наявність постійних лісонасінних ділянок і плантацій по підприємствах. Пропозиції зі створення нових лісонасінних ділянок, плантацій і об'єктів з переробки лісового насіння. Їхнє розміщення, терміни розробки проектів з лісового насінництва і практичне здійснення.

4.7. Лісові розсадники

Сучасний стан лісорозсадницького господарства. Наявність розсадників, їхня виробнича продуктивність. Потреба в садивному матеріалі. Основні напрямки розвитку лісорозсадницького господарства. Обсяги, місця і терміни розробки технічних проектів та створення нових лісових розсадників.

4.8. Меліорація і рекультивация земель

Гідролісомеліоративний фонд. Типи боліт. Площа надмірно зволжених лісів, чутливих щодо гідролісомеліорації за підприємствами. Існуюча осушувальна мережа, її стан, тривалість експлуатації. Площа осушених земель, їхній облік при лісовпорядкуванні.

Оцінка лісівничої ефективності діючих осушувальних систем. Обсяги лісорозведення на осушених землях. Потреба в подальшій гідролісомеліорації.

Площа земель по підприємствах, що потребують рекультивации. Перелік добувних підприємств на території лісового фонду. Перспективний план проведення рекультивации порушених земель. Основні напрямки використання вироблених торфовищ і ступінь їхньої придатності для вирощування лісу. Облік рекультивованих земель в процесі лісовпорядкування.

4.9. Охорона лісів

Стан охорони лісів від пожеж. Основні напрями проектування заходів з охорони лісів від пожеж. Поділ території на зони наземної і авіаційної охорони лісів від пожеж. Створення лісових пожежних станцій (ЛПС).

4.10. Побічні лісові користування

Види побічних лісових користувань в області. Недеревні ресурси лісу та їхнє використання. Основні заготівельні і збутові організації, перспективи розвитку. Потенційні можливості поліпшення використання недеревних ресурсів. Перспективи плантаційного вирощування деревної і чагарникової харчової продукції.

4.11. Мисливське господарство

Наявність матеріалів мисливського впорядкування. Вплив диких тварин і птахів на стан лісів. Вплив виконання лісогосподарських заходів і експлуатації лісів на мисливську фауну. Нормативи оптимальної чисельності. Бонітування мисливських угідь. Проектування при лісовпорядкуванні біотехнічних заходів у відповідності з лісогосподарськими заходами і даними мисливського впорядкування.

Продовження додатку 1

4.12. Інші заходи з підвищення продуктивності та екологічних функцій лісів

Заходи щодо покращення захисних функцій лісів. Впорядкування лісів у рекреаційних цілях. Полезахисне і протиерозійне лісорозведення, прогноз на перспективу обсягів цих робіт, потреба в розробці технічних проектів на їхнє проведення.

Додаток 2

до інструктивно-методичних вказівок

АКТ**виконаних польових лісовпорядних робіт**

"___" _____ 20__ р.

(місце складання акту)

Ми, що нижче підписалися,

(керівник лісового підприємства, його

назва, підпорядкованість, П. І. П. керівника, або власника)

і начальник лісовпорядної партії № _____ лісовпорядної експедиції
ВО "Укрдержліспроект" _____ склали цей акт про те, що

(П. І. П.)

під час польових робіт з базового лісовпорядкування, здійсненого в _____
лісовому підприємстві з _____ по _____ 20__ року, виконані наступні лісовпорядні роботи:

Найменування робіт	Один. вимір.	Усього виконано	в тому числі по лісництвах					

1. Роботи з організації території

1.1. Знімання і відновлення:

- окружних меж км
- внутрішньої ситуації км

1.2. Прорубування і прочищення:

- межових і кварталних просік км
- візирів км

1.3. Промірювання:

- межових ліній км
- кварталних просік км
- візирів та інших ходових ліній км

1.4. Встановлення (заміна)

- стовпів - усього шт
- з них:

- межових (господарських) шт
- кварталних шт
- візирних шт

1.5. Інші роботи за видами:

2. Лісотаксаційні роботи і обстежувальні роботи

- 2.1. Таксація лісу га

2.2. Закладання і обмір:

- стрічкових переліків шт
- кругових площадок шт
- модельних дерев шт

2.3. Закладання пробних площ

- усього шт

В тому числі за видами:

- шт
-
-

Найменування робіт	Один. вимір.	Усього виконано	в тому числі по лісництвах				
2.4. Обстеження лісових культур	га						
2.5. Обстеження природного поновлення лісу	м ²						
в т. ч. під наметом лісу	м ²						
2.6. Інші роботи за видами							
-							
-							

Цей акт складений на основі актів виконаних робіт по лісництвах (підрозділах) та актів перевірок польових робіт лісництвами і лісокористувачем.

Керівник підприємства

(підпис)

(П. І. П.)

Начальник лісовпорядної партії

(підпис)

(П. І. П.)

Примітка: акти по лісництвах складаються за аналогічною формою.

**Орієнтовна програма
пояснювальної записки до звіту про підготовчі роботи до базового
лісовпорядкування**

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ РОБІТ

1.1. Загальні відомості про об'єкт лісовпорядних робіт

Місцезнаходження, відомча приналежність лісового підприємства, поштова адреса. Номери телефонів керівництва, бухгалтерії. Найбільш зручний вид транспорту від місця розташування лісовпорядної експедиції.

Адміністративно-господарська структура лісового підприємства, місцезнаходження і стисла характеристика структурних підрозділів (табл.1). Впорядкування лісів у минулому, попереднє лісовпорядкування: рік, ким проведене, основні організаційно-технічні показники лісовпорядкування.

Таблиця 1. Основні елементи організації території об'єкта

Найменування і місцезнаходження лісництв та інших структурних підрозділів	Загальна площа, га	Кількість основних елементів організації території структурних підрозділів					
		окремих контурів (урочищ)	майстер. ділянок	обходів	планшетів	кварталів	таксаційних виділів

Населені пункти, розташовані на території об'єкта і поблизу нього. Місцезнаходження адміністративних центрів, територіальних громад, відділень зв'язку, банків, лікарень, медпунктів. Можливість оренди приміщень і житла для працівників лісовпорядних партій.

Середньомісячна максимальна і мінімальна температура повітря та сума опадів по місяцях. Середні дати появи і сходу снігового покриву, розмерзання боліт. Найбільш доцільні дати початку і закінчення польових робіт в об'єкті.

Стисла характеристика рельєфу, розподіл лісів на гірські і рівнинні, категорія трудності робіт (табл.2).

Таблиця 2. Основні фактори, що впливають на визначення категорії трудності робіт

Лісництво	Категорія трудності	Загальна площа, га	Основні фактори категорій трудності, що враховуються						
			висота над рівнем моря більше 1000м, га %	кількість окремих контурів, середня площа, га	ділянки із захащенням, га %	кількість порід в складі насадження, одиниць	пересічена місцевість, стрімкість схилу		
							схил 12°-15° горбистий рельєф, га %	схил 16°-25° дуже горбистий рельєф, га %	схил більше 25° дуже горбистий рельєф, га %

Наявність на території району робіт енцефалітичних кліщів, необхідність в проведенні профілактичних щеплень, оптимальні терміни їхнього проведення.

2. ПРОЕКТ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ ЛІСОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Короткі відомості з організації лісового підприємства

Зміни в межах і загальній площі лісового фонду об'єкта за минулий проєктний період (табл.3). Стан зовнішніх та внутрішніх меж, існуюча квартална мережа, розміри кварталів.

Таблиця 3. Зміни загальної площі лісового фонду за минулий проєктний період

Зміни в загальній площі лісового фонду		Рік приймання, передавання земель	Підстава приймання, передавання (№ дата рішення відповідного органу)	Лісництво, №№ кварталів, куди прийняті або звідки вилучені земельні ділянки	Від кого прийняті, кому передані земельні ділянки (організація, установа, їхня відомча належність)
прийнято, га	передано, га				

Відомості про існуючий поділ території лісового підприємства на категорії лісів (табл.4). При необхідності даються узгоджені із замовником пропозиції щодо перегляду існуючого поділу лісів на категорії та зміни меж лісового підприємства і лісництв.

Таблиця 4. Існуючий поділ лісів на категорії

Категорії лісів	Підстава для виділення (дата, № постанови, розпорядження)	Площа га	в тому числі по лісництвах			

Складений та узгоджений із замовником проєкт квартальної і візирної мережі по кожному лісництву у відповідності до встановлених організаційно-технічних показників лісовпорядкування та наявністю матеріалів дистанційного зондування Землі, проєкт нумерації кварталів.

Усі елементи проєкту організації території наносяться на схеми, що додаються до звіту.

3. ЗБІР ГЕОДЕЗИЧНИХ, КАРТОГРАФІЧНИХ, ТАКСАЦІЙНИХ ТА ІНШИХ МАТЕРІАЛІВ

3.1. Збір геодезичних даних і планово-картографічних матеріалів

Наявність і стан геодезичних та картографічних матеріалів попереднього лісовпорядкування. Геодезична основа планшетів і можливість їхнього використання.

Перелік матеріалів, зібраних в земельних органах. Результати їхньої перевірки і аналізу. Перелік меж суміжних землекористувачів, на які відсутні геодезичні дані і є спірні межі. Рішення щодо порядку встановлення меж і проведення зйомочно-геодезичних робіт.

На підставі зібраних матеріалів і фактичного стану меж визначається необхідний обсяг натурних робіт з їхнього відновлення.

Спосіб виготовлення лісовпорядних планшетів.

Відомості про результати порівняння загальної площі об'єкта з даними земельного балансу районів (табл.5), причини розходжень.

Таблиця 5. Порівняння загальної площі лісокористувача з даними земельного балансу районів

Лісництво	Адміністративний район	Площа в га за даними:			Різниця з даними земельного балансу, ± ; га
		попереднього лісовпорядкування 20__р.	державного лісового кадастру на 01.01 __р.	земельного балансу району на 01.01. __р.	

3.2. Збір таксаційних та інших матеріалів

У випадку відсутності Основних положень організації та розвитку лісового господарства області, дається перелік лісотаксаційних таблиць, таблиць з оцінки природного поновлення і лісових культур, схеми типів лісу, які рекомендуються для застосування в умовах об'єкта, що впорядковується. Наводяться результати перевірки придатності лісотаксаційних таблиць,

схем типів лісу, оцінки робіт з внесенням лісництвами поточних змін в матеріали лісовпорядкування (табл.6), перелік основних недоліків, виявлених при перевірці.

Таблиця 6. Результати оцінки робіт щодо внесенню поточних змін в матеріали лісовпорядкування

Найменування матеріалів	Загальна кількість перевірених випадків	Результати перевірки (чисельник – кількість випадків; знаменник – їхній % від загальної кількості перевірених)				Оцінка якості внесення змін
		зміни внесені у відповідності з вказівками	зміни внесені з порушенням вказівок	зміни внесені з помилками	зміни не внесені	
1. Планшети	100%					
2. Таксаційний опис	100%					
3. Книга державного лісового кадастру	100%					

На підставі зібраних відомостей, даються пропозиції про необхідні обсяги проведення обстежувальних робіт, переліковуються питання, які не вирішені в період підготовчих робіт і потребують уточнення та перевірки до першої лісовпорядної наради, або в період проведення основних польових робіт.

4. ВИДИ І ОБСЯГИ НАТУРНИХ РОБІТ

4.1. Підготовка об'єктів для проведення колективного тренування

Кількість і види закладених пробних площ, таксаційних ходів. Коротке обґрунтування їхнього підбору і розміщення.

Наявність і місцезнаходження пробних площ, закладених лісовпорядкуванням та науково-дослідними установами в минулому (табл.7), можливість їхнього використання для тренування. Види і обсяги вибірково-перелікової та вибірково-виміральної таксації, обстежувальних робіт, виконаних при підготовці тренувальних таксаційних ходів.

Таблиця 7. Наявність і місцезнаходження пробних площ, закладених попереднім лісовпорядкуванням і науково-дослідними установами

№ з/п	Рік закладання	№ пробної площі	Площа, га	Вид пробної площі	Місцезнаходження (лісництво, № кварталу, виділу)	Можливість використання
-------	----------------	-----------------	-----------	-------------------	--	-------------------------

4.2. Зйомочно-геодезичні роботи та роботи з організації території

Перелік і обсяги натурних зйомочно-геодезичних робіт, робіт з прорубування, прочищення просік, інструментального відновлення меж, встановлення стовпів, виходячи з наявності фінансових можливостей та доведеного технічного завдання.

5. ВИДИ І ОБСЯГИ МАЙБУТНІХ ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ

Обсяги робіт (табл.8) визначаються на основі зібраних матеріалів, складених проектів і рекомендацій технічної наради.

Таблиця 8. Відомість обсягів і потреба в кадрах для виконання польових лісовпорядних робіт

Найменування робіт	Одиниця вимірювання	Обсяг робіт	Розділ норм виробітку	Норма на 1 робочий день		Потреба в людино-днях		
				ІТП	робітників	інженерів	техніків	робітників
I. Роботи з організації території								
1)								
2)								
і т. д.								
II Таксаційні роботи								
1)								
2)								
3)								
і т.д.								

6. ДОДАТКИ

До звіту додаються:

(наводиться перелік документів і матеріалів, що додаються)

Начальник

лісовпорядної партії

(підпис)

(Прізвище, ініціали)

Додаток 4
до інструктивно-методичних вказівок**ТЕХНІЧНІ ВКАЗІВКИ**
щодо проведення колективного та індивідуального тренувань**1. КОЛЕКТИВНЕ ТРЕНУВАННЯ**

1.1. Основними завданнями колективного тренування є:

1.1.1. Перевірка і відпрацювання окоміру інженерно-технічних працівників у визначенні таксаційних показників деревостанів, характеристики підросту, природного поновлення та лісових культур, санітарного стану насаджень, що фіксуються в картці таксації.

1.1.2. Доведення до інженерно-технічних працівників нормативів з призначення господарських заходів, перевірка уміння кваліфіковано призначати лісогосподарські заходи і оцінювати їхнє виконання.

1.1.3. Відпрацювання технології з виконання лісотаксаційних вимірювань, закладання кругових реласкопічних і перелікових площадок, використання отриманих даних вимірювань для самоконтролю та коригування окомірною визначених показників, складання загальної таксаційної характеристики виділу. Перевірка вміння спеціалістів працювати з вимірювальними приладами та інструментами, здійснювати їхню перевірку.

1.1.4. Ознайомлення виконавців з нормативно-довідковими матеріалами, які повинні використовуватися при таксації лісу, пояснення з їхнього застосування.

1.1.5. Ознайомлення з типами лісорослинних умов і типами лісу, їхнім взаємозв'язком з видовим складом, класами бонітету та іншими таксаційними показниками насаджень у відповідності з підбраною схемою для об'єкта, що впорядковується.

1.1.6. Ознайомлення з характерними пошкодженнями і ознаками ураження насаджень та окремих дерев ентомо- і фітошкідниками, технічними викидами промислових підприємств, порядком інформування про осередки розмноження небезпечних шкідників, які вимагають спеціального лісопатологічного обстеження.

1.1.7. Ознайомлення з основними ознаками дешифрування насаджень та інших категорій земель на матеріалах ДЗЗ і показове практичне їх використання для уточнення меж таксаційних виділів.

1.1.8. Встановлення однакового підходу щодо оформленні польової технічної документації у відповідності з вимогами її обробки, доведення до виконавців цих вимог.

1.1.9. Ознайомлення виконавців з інструктивними документами, вимогами і технічними прийомами спеціальних обстежень, що проводяться під час лісовпорядкуванням.

1.1.10. Ознайомлення з особливостями лісовпорядкування об'єкта, які повинні враховуватися при таксації лісу.

1.2. Програма колективного тренування складається і затверджується начальником лісовпорядної експедиції.

1.3. Колективне тренування проводиться не менше ніж на 15 пробних площах і на тренувальному таксаційному ході, до якого примикають не менше як 10 складних для таксації виділів, таксація яких заздалегідь здійснена вимірювальними або переліковими методами.

1.3.1. Для проходження колективного тренування кожному учаснику треба мати відповідні бланки, довідники, таблиці з нормативно-довідковою інформацією, інструменти та абрис, які відповідають місцям закладання тренувальних пробних площ і таксаційного ходу.

1.3.2. На першій пробній площі керівник тренування знайомить присутніх з метою та порядком проведення колективного тренування, з технікою таксації і ведення записів в картках таксації, способами визначення типів лісорослинних умов і типів лісу, ознаками дешифрування основних таксаційних показників насаджень за їхнім зображенням на матеріалах ДЗЗ, формою насаджень та їхнім станом, з методикою закладання пробних площ різного призначення тощо.

1.3.3. На перших п'яти пробних площах учасники тренування визначають таксаційні показники, як окомірно, так і з використанням вимірювальних приладів. Дані тренування на перших п'яти пробних площах в оцінку таксації не включаються.

1.3.4. На наступних пробних площах (не менше 10) учасники тренування здійснюють окомірну таксацію без використання вимірювальних приладів і здають заповнені картки таксації керівнику тренування, який зачитує дані обробки пробної площі, детально аналізує помилки та недоліки, допущені під час таксації і оформленні карток таксації кожним виконавцем. Особлива увага приділяється правильному призначенню лісгосподарських заходів.

1.3.5. Для тренування на таксаційному ході, підготовленому заздалегідь в обсязі не менше 10 виділів, таксація яких попередньо здійснена окомірно-вимірювальним методом. Учасники тренувань до виходу в ліс самостійно готують абрис. Після цього в натурі виконується окомірна таксація виділів.

1.3.6. Керівник тренування під час виконання таксації на таксаційному ході знайомить учасників тренування з технікою розпізнавання на матеріалах ДЗЗ квартальних просік, ходових ліній, опорних орієнтирів, меж виділів, прив'язки виділів і ходових ліній до розпізнаних орієнтирів. Демонструє правильність оформлення абрисів, аналізує допущені помилки і недоліки.

В процесі тренування особлива увага звертається на раціональне прокладання таксаційних ходів через таксаційні виділи, правильний вибір пунктів таксації, на особливості таксації лісових культур, не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, визначення санітарного стану насаджень та причини всихання і ослаблення деревостанів тощо.

1.3.7. У об'єктах лісовпорядкування з наявністю значних площ різновікових насаджень, в яких намічається проведення несущільних рубок головного користування, в процесі тренування звертається особлива увага виконавців на ознаки, за якими виділяються покоління деревних порід.

1.3.8. У об'єктах з великим обсягом робіт з відтворення лісів повинно бути проведено тренування з оцінки успішності природного поновлення, особливо на стадії переведення природно поновлених ділянок і ділянок із заходами сприяння природному поновленню у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки. Аналогічним чином повинно бути проведено тренування з оцінки стану лісових культур, зокрема при їхньому віднесенні до незадовільних або загиблих, а також на стадії переведення у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки.

1.4. За результатами колективного тренування на кожного виконавця складається порівнювальна відомість, до якої заносять дані перелікової та окомірної таксації (дані перших 5 пробних площ не включаються) та допущені відхилення. Величини помилок у визначенні коефіцієнту складу, середніх висот і діаметрів обчислюються для породи, що переважає у складі.

Оцінка результатів технічного тренування проводиться за величинами відхилень даних окомірної таксації від відповідних даних пробних площ і виділів з вибірково-виміральної вибірково-переліковою таксацією.

Загальна кількість пробних площ і виділів, за якими проводиться остаточна оцінка точності окоміру виконавця, повинна бути не менше 20.

1.4.1. Тренувальна таксація вважається задовільною якщо:

- відхилення у визначенні кожного таксаційного показника знаходяться в допустимих межах не менш ніж у 68 відсотках випадків від їхньої загальної кількості;
- подвійне перевищення допустимого відхилення складає не більше 5 відсотків випадків від загальної кількості спостережень;
- систематичні помилки не перевищують ± 5 відсотків.

1.4.2. Виконавці, які показали незадовільні результати під час колективного тренування, проходять додаткове тренування на нових пробних площах і таксаційному ході, закладених іншими таксаторами, кількість яких визначається керівником тренування. Після чого керівником приймається остаточне рішення про допуск виконавця до таксації лісу або переведення на інші види робіт.

1.4.3. Матеріали колективного тренування (картки пробних площ, картки окомірної таксації, порівняльні відомості) зберігаються в керівника тренування, а після закінчення польових робіт здаються в технологічну службу лісовпорядної організації.

1.5. Колективне тренування з техніками-таксаторами, які приймають участь у виконанні польових робіт, проводить начальник партії або за його дорученням інженер-геодезист, провідний інженер-таксатор. Тривалість тренування 2-3 дні.

1.5.1. Під час тренувань керівник знайомить техніків-таксаторів з методами розпізнавання на матеріалах ДЗЗ кварталних просік та інших ходових ліній, опорних точок і прив'язки до них ходових ліній, меж таксаційних виділів, оформлення абрисів, ведення проміру і пікетажного журналу, оформлення лісовпорядних знаків, прорубування просік і візирів, знімання внутрішньої ситуації кварталів.

1.5.2. За результатами тренування техніків-таксаторів складається звіт щодо результатів тренувань та дається висновок стосовно допуску до виконання робіт

1.6. Під час колективного тренування доводяться вимоги безпечного виконання робіт, проводиться інструктаж з питань охорони лісів від пожеж.

2. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ТРЕНУВАННЯ

2.1. Індивідуальне технічне тренування інженерів-таксаторів проводиться з метою:

- закріплення і вдосконалення навиків з таксації лісу, отриманих під час колективного тренування;
- включення до складу об'єктів тренування насаджень характерних для конкретного масиву лісу і не представлених під час колективного тренування;

- підвищення точності і достовірності окомірного визначення таксаційних показників насаджень.

2.2. Обсяг індивідуального тренування для кожного виконавця визначає керівник колективного тренування або начальник лісовпорядної партії. Він повинен в середньому складати до 5 пробних площ.

Крім тренувальних пробних площ, які закладаються як об'єкти для індивідуального тренування, можуть бути використані пробні площі іншого призначення, стрічкові переліки і виділи, які таксуються шляхом переліку дерев на кругових площадках, або закладанням реласкопічних площадок (вимірювальна таксація).

2.3. Опрацювання матеріалів і оцінку результатів індивідуального тренування кожний виконавець проводить самостійно.

2.4. З виконавцями, які не мають достатнього досвіду, індивідуальне тренування проводиться під керівництвом начальника лісовпорядної партії з використанням пробних площ і виділів, таксація яких виконана вибірково-вимірювальним та вибірково-переліковим методами.

4. ФОРМА ПОРІВНЯЛЬНОЇ ВІДОМОСТІ

_____ експедиція, лісовпорядна партія № _____
 Область _____ Лісокористувач (власник) _____
 Вид тренування _____

ПОРІВНЮВАЛЬНА ВІДОМІСТЬ тренувальної окомірної таксації

Прізвище, ім'я, по батькові _____
 Посада _____
 Час проведення тренування ____ днів, з _____ по _____
 Підпис виконавця _____
 Загальна оцінка результатів тренування _____
 Висновок про допуск до виконання окомірної таксації _____

Керівник тренування

" ____ " _____ 20 ____ року

Внутрішня сторона відомості

№ кварталу	№ пробної площі, таксаційного виділу	ярус	Дані перелікової і окомірної таксації													
			склад насаджень і вік по елементах лісу (запис стовпчиком)						середня висота, м				середній діаметр, см			
			склад			вік			обчислена	окомірний	відхилення		обчислений	окомірний	відхилення	
			обчислений	окомірний	відхилення	обчислений	окомірний	відхилення			абсолютне	%			абсолютне	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Продовження відомості

та допущені відхилення																
бонітет			повнота			запас, м³ на 1 га				% ділових дерев			кількість під-росту на 1 га тис. шт.			
обчислений	окомірний	відхилення	обчислена	окомірна	відхилення	обчислений	окомірний	відхилення		обчислений	окомірний	відхилення	обчислений	окомірний	відхилення	
								абсолютне	%							
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	

ВІДОМІСТЬ
оцінки точності окомірної таксації при тренуванні

Таксаційні показники насаджень	Допустимі відхилення	Загальна кількість показників, що порівнюються	З них			Систематична помилка
			з допустимими відхиленнями	з відхиленнями, що перевищують допустимі		
				усього	з них більше подвійного відхилення	
1. Коефіцієнт складу головної породи	± 1					
2. Вік:						
- до 40 років	± 5					
- 41-100 років	± 10					
- 101 і більше	± 20					
3. Середня висота	$\pm 8\%$					
4. Середній діаметр	$\pm 10\%$					
5. Клас бонітету	-					
6. Повнота	$\pm 0,1$					
7. Запас	$\pm 15\%$					
8. Відсоток ділових дерев	$\pm 5\%$					
9. Кількість підросту на 1 га	$\pm 25\%$					

Примітки: 1. Для задовільної оцінки процент кількості показників по графі 5 не повинен перевищувати 32%, а по графі.6 – більше 5%. Систематична помилка не повинна перевищувати $\pm 5\%$.

2. При середніх висотах деревостанів до 15 м, середніх діаметрах до 20 см і запасах на 1 га до 70 м³ допустимими відхиленнями є відповідно: ± 1 м, ± 2 см, ± 10 м³

**5. ПОЯСНЕННЯ ДО ЗАПОВНЕННЯ ПОРІВНЮВАЛЬНОЇ ВІДОМОСТІ
ТРЕНУВАЛЬНОЇ ОКОМІРНОЇ ТАКСАЦІЇ**

5.1. На титульній стороні відомості вказується вид тренування – колективне, індивідуальне, навчальне на полігоні.

5.2. Відносні відхилення обчислюються за формулою:

$$\Delta_T = \frac{T_0 - T_K}{T_K} \times 100$$

де: T_0 – величина таксаційного показника, окомірно визначена учасником тренування;

T_K – контрольна величина того ж показника за даними вимірювально-перелікової таксації. Якщо $T_K > T_0$ відносне відхилення від'ємне ($-\Delta_T$).

5.3. У випадках, коли допустиме відхилення визначається абсолютною величиною (коефіцієнт складу, вік, повнота), у відносному вираженні вона умовно вважається гранично допустимою. Подвійне перевищення цієї величини вважається таким, що виходить за межі подвійного допуску.

5.4. При наявності помилок у визначенні класу бонітету, таксація цього показника вважається задовільною, якщо кількість неправильних визначень не перевищує 20% від загальної.

5.5. Таксаційні показники всіх ярусів включаються до обрахунків (окрім класу бонітету).

5.6. Зміна головної породи внаслідок помилки у визначенні її долі на одну одиницю, не вважається недопустимою помилкою, якщо такі помилки не носять систематичного характеру.

КАРТКА ТАКСАЦІЇ

Адміністративна область (автономна республіка) _____
 Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____
 Аерофотознімок № _____

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАРТАЛУ

	Квартал	Категорія лісу	Адміністративний район	Рельєф	Резерв	Площа, га	Джерело пожежної небезпеки	Відстань до джерела пожежної небезпеки, км	Резерв
00)									
СКЛАДЕНО	_____								
	(Прізвище, ім'я та по-батькові інженера-таксатора)								

	(Лісовпорядна експедиція)								
ПЕРЕВІРЕНО	_____								
	(Дата таксації)								
	_____	_____							
	(дата)	(Прізвище, ім'я та по-батькові начальника партії)							
	_____	_____							
ПЕРЕВІРЕНО	(дата)	(Прізвище, ім'я та по-батькові представника експедиції)							
	_____	_____							
	(дата)	(Прізвище, ім'я та по-батькові представника керівництва лісовпорядної організації)							

3. ТАКСАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІЛУ В ПУНКТАХ ТАКСАЦІЇ

[illegible]

РЕЗУЛЬТАТИ ВИМІРЮВАНЬ

[illegible]

№ з/п	Види робіт	Одиниці вимірювання	Обсяг робіт
1	Протяжність ходових ліній і заходів – усього в тому числі: проміряних	км км	
2	Обміряно модельних дерев	шт	
3	Вибірково-перелікова таксація:		
3.1	Закладання кругових площадок постійного радіусу	<u>га-шт</u> к-ть вид.	
3.2	Стрічковий перелік	<u>га-пог. м</u> к-ть вид.	
4	Вибірково-вимірювальна таксація (закладання кругових реласкопічних площадок)	<u>га-шт</u> к-ть вид.	
5	Визначення сум площ поперечних перетинів на кругових площадках при окомірній таксації	шт	
6	Обстеження лісових культур	га/вид	
7	Обстеження природного поновлення	м ² /вид	
8	Закладання пробних площадок на визначення відсотка проективного покриття дикорослих ягідників, лікарських рослин	шт./вид	
9	Визначення санітарного стану насаджень шляхом закладання кругових реласкопічних площадок	<u>га-шт</u> к-ть вид	
10	Закладання пробних площ-всього в тому числі: на рубки догляду	шт. шт	

КАРТКА вибірково-перелікової таксації

Область _____ Квартал _____

Лісокористувач _____ Виділ _____
(власник) _____

Лісництво _____ Площа виділу _____ га

Вид вибірково-перелікової таксації _____

Кількість КПП _____, площа КПП _____ га, радіус _____ м,

Кількість стрічок _____, загальна довжина стрічок _____ м, ширина стрічок _____ м,

Площа переліку _____ га.

Таксаційна характеристика, переведена на 1 га

Ярус	Склад		Вік, років	Висота, м	Діаметр, см	Сума площ перерізів, м ²	Повнота	Клас бонітету	Тип лісу	Походження	Запас, м ³		Відсоток ділових стовбурів
	порода	коефіцієнт, 1%									стовбурний	сухостою	
Окомірна (з точністю, передбаченою лісовпорядною інструкцією)													
Обчислена													
Разом		100	х	х	х			х	х	х			х
Підріст _____ Підлісок _____ Надґрунтовий покрив _____ Положення і рельєф _____ Особливості виділу _____ _____							Схема розміщення КПП або стрічок на виділі, прив'язка						

Продовження додатка 6

Продовження додатка 6

Продовження додатка 6

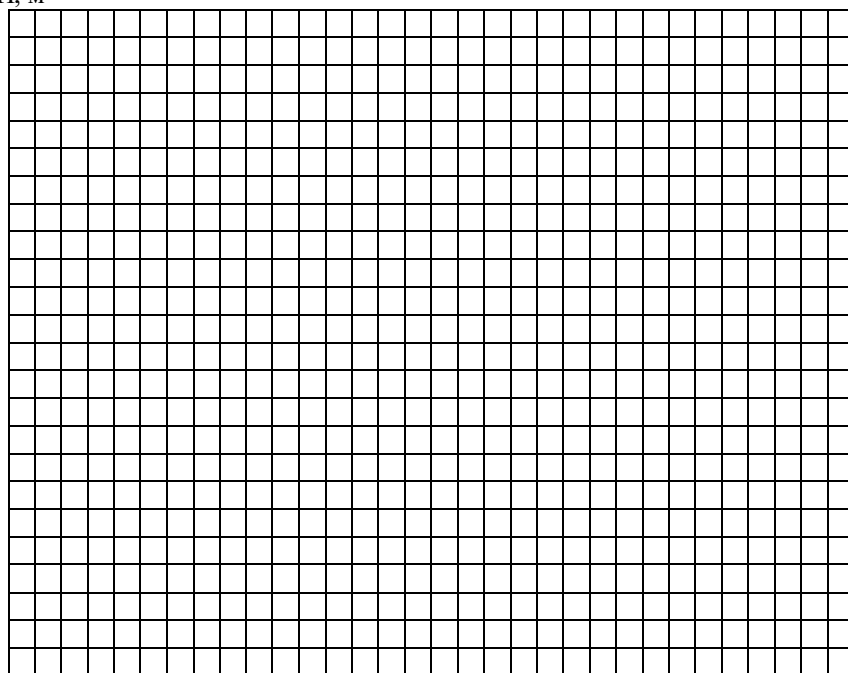
Продовження додатка 6

Заміри висот дерев основного елементу лісу для побудови графіка

Діаметр, 1 см																				
Висота, 0,1 м																				

ГРАФІК ВИСОТ

Н, м

Д, см

Д сер =

Н сер =

Обмір середніх дерев інших елементів лісу

Порода		Порода		Порода		Порода	
Д _{1.3}	Н	Д _{1.3}	Н	Д _{1.3}	Н	Д _{1.3}	Н

Вимірювання виконав _____ “ ____ ” _____ 20__ р.

Перевірив _____ “ ____ ” _____ 20__ р.

КАРТКА
вибірково-виміральної таксації

Область _____ Лісокористувач (власник) _____

Лісництво _____

Квартал № _____, виділ № _____, площа _____ га.

Окомірна характеристика _____

Результати вимірювань

№ РПП	Сума площ перерізів за породами, 0,5 м						По- рода	Вік, років	Н, м	Д, см	№ РПП	Сума площ перерізів за породами, 0,5 м						По- рода	Вік, років	Н, м	Д, см
						сухо- стій											сухо- стій				
1											15										
2											16										
3											17										
4											18										
5											19										
6											20										
7											21										
8											22										
9											23										
10											24										
11											25										
12											26										
13											27										
14											Ра- зом							х	х	х	х

 $\Sigma G, m^2$ та середні Н і Д

Показ- ники	Порода					Сухо- стій
Н, м						
Д, см						
$\Sigma G, m^2$						

Визначення повноти і запасу

Показ- ники	Порода					Разом	Сухо- стій
$\Sigma G, m^2$ норм							
Повнота							
М норм							
М факт							

Положення і рельєф _____
 Особливості виділу _____
 Господарський захід _____
 Примітки:
 - для порід, які мають в складі 3 одиниці і більше
 заміряють Н і Д в 10-12 дерев;
 - для порід, які мають в складі менше 3 одиниць
 заміряють 3 середніх дерев;
 - для головної породи вік визначається вимірюванням 3
 дерев, для супутніх – 1 дерева;
 - для схилів стрімкістю 10° і більше вноситься поправка
 на запас.

Схема розміщення РПП на виділі, прив'язка:

Вимірювання провів: _____
(дата, посада, прізвище)Перевірив: _____
(дата, посада, прізвище)

Лісовпорядна експедиція
Лісовпорядна партія № _____

Лісовпорядкування 20__ р.

ВІДОМІСТЬ
польового обліку лісових культурОбласть _____
Лісокористувач (власник) _____
Лісництво (підрозділ) _____

№ кварталу	№ виділу		Рік створення	Рік переведення до ділянок вкритих лісовою рослинністю	Категорія земель, на яких створені лісові культури	Головна порода	Переважача порода із супутніх (при випаданні головної породи)	Площа			
	попереднього лісовпорядкування	теперішнього лісовпорядкування						зімкнутих		незімкнутих	
								за даними книги лісових культур	за даними таксації, обстеження	за даними книги лісових культур	за даними таксації, обстеження
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Продовження відомості

лісових культур, га						Причини загибелі лісових культур, випадання головної породи	Причини розходження в площі ділянок	Заходи, що проектуються
створених під наметом лісу		загиблих лісових культур						
		списаних лісовим підприємством	виявлених лісовпорядкуванням					
			незадовільних з приживлюваністю 25 % і нижче	з природним поновленням				
за даними книги лісових культур	за даними таксації, обстеження				головних порід	м'яколистяних та інших дрігоярних порід		
13	14	15	16	17	18	19	20	21

Склав: _____ “ ____ ” _____ 20__ р.
(Прізвище, ініціали, підпис виконавця)Узгоджено: _____ “ ____ ” _____ 20__ р.
(Прізвище, ініціали, підпис керівника підрозділу)

КАРТКА ТРЕНУВАЛЬНОЇ ПРОБНОЇ ПЛОЩІ № _____

Область _____ Квартал № _____ Виділ № _____

Лісокористувач (власник) _____ Розміри проби: _____ м

Лісництво (підрозділ) _____ Площа проби _____ га

ТАКСАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕВЕДЕНА НА 1 га

Ярус	Елемент лісу	Коефіцієнт складу	Вік, років	Середня висота, м	Середній діаметр, см	Сума площ перетинів , м ²	Повнота	Клас бонітету	Тип лісу	Походження	Запас , м ³				Вихід ділов.дерев.,1% клас товарності
											деревостану	сухостою	заха-раще-ність		
													загальна	ліквідна	
Попереднього обміру в 20__ р.															
Окомірна (з точністю, передбаченою методичними вказівками)															
Обчислена															
РАЗОМ			x	x	x			x	x	x					x

Підріст _____
кількість на 1 га, висота, вік, складПідлісок _____
кількість на 1 га, густота, видовий складПокрив _____
індикатори ТЛУ, ягідники, лікарські трави і % проективного покриттяҐрунт _____
тип, механічний склад, вологість, материнська порода, ступінь стійкості (для гірських лісів)Положення і рельєф _____
експозиція, стрімкість, ВНРМОсобливості виділу _____
наявність поодиноких дерев, пошкоджень, виконані та заплановані заходи тощо

Продовження додатка 9

[illegible]

Ступінь товщини		Порода						Порода											
		Розряд висот						Розряд висот											
		Кількість стовбурів		Сума площ перетинів, м²	Запас, м³		Сухостій		Кількість стовбурів		Сума площ перетинів, м²	Запас, м³		Сухостій					
		усього	з них ділових		загальний	в т. ч. ділової	кількість стовбурів	запас, м³	усього	з них ділових		загальний	в т. ч. ділової	кількість стовбурів	запас, м³				
Разом	на пробі																		
	на 1 га																		
Площа перетину середнього дерева				$sg = \frac{\sum g}{N}$															
Середній діаметр, см																			
Середня висота, м																			
Повнота																			
% ділової деревини																			

(чисельник – кількість, шт.; знаменник – запас, м³)

[illegible]

Обмір зрубаних модельних дерев							Визначання запасу деревостану на 1 га			
Порода							Головна порода: 1. За сортиментними таблицями 2. За модельними деревами $M = \frac{\sum G}{\sum g_{\text{мод}}} \times \sum v_{\text{мод}}$ 3. За стандартними таблицями $M = M_{\text{повн 1,0}}^H \times P$			
№ моделі	1	2	3							
Вік, років										
Довжина з урахуванням висоти пня, 0,1 м										
Приріст у висоту за останніх 10 років, 0,1 м										
Висота з урахуванням висоти пня на серединах двох метрових відрізків	Діаметр (Д) і суми площ поперечних перерізів (g) Д- 0,1 см; g- 0,0001 м ²						3. За стандартними таблицями $M = M_{\text{повн 1,0}}^H \times P$			
	Д	g	Д	g	Д	g				
1							Прийнятний запас деревостану в цілому:			
3										
5							Порода	Нормальний запас (повнота 1,0)	Повнота	Запас
7										
9										
11										
13										
15										
17										
19										
21										
23							Усього	X		
25							Склад насадження (до 1 %):			
27										
29										
31										
32										
Разом	X		X		X					
Діаметр основи верхівки, см	X		X		X					
Довжина верхівки, 0,1 м	X		X		X					
Об'єм верхівки, 0,001 м ³	X		X		X					
Об'єм моделі, 0,001 м ³	X		X		X					

$$V_{\text{мод.}} = 2 (g_1 + g_2 \dots + g_n) + V_{\text{вер}}$$

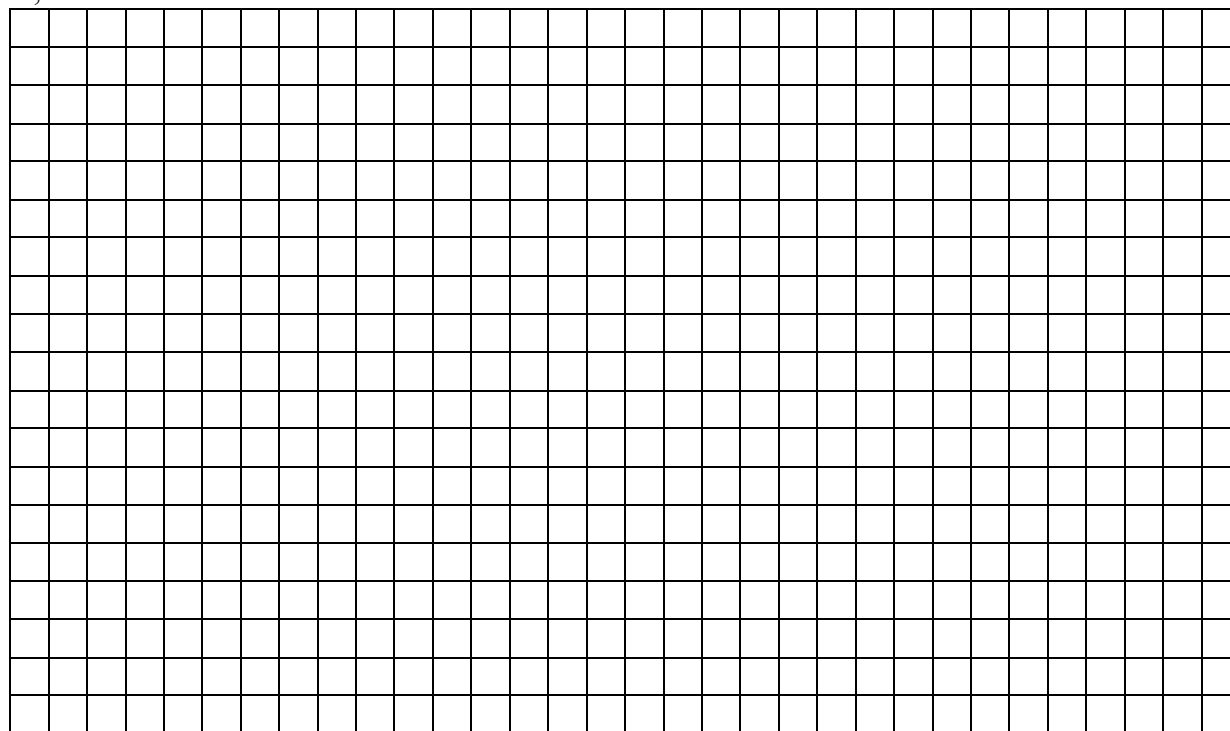
$$\sum V_{\text{мод.}} = V_1 + V_2 + V_3$$

$$V_{\text{вер}} = 1/3 g_{\text{осн.}} \times L_{\text{вер}}$$

$$\sum g_{\text{мод.}} = g_{1.3}^1 + g_{1.3}^2 + g_{1.3}^3$$

[illegible]

H, M

Д, см

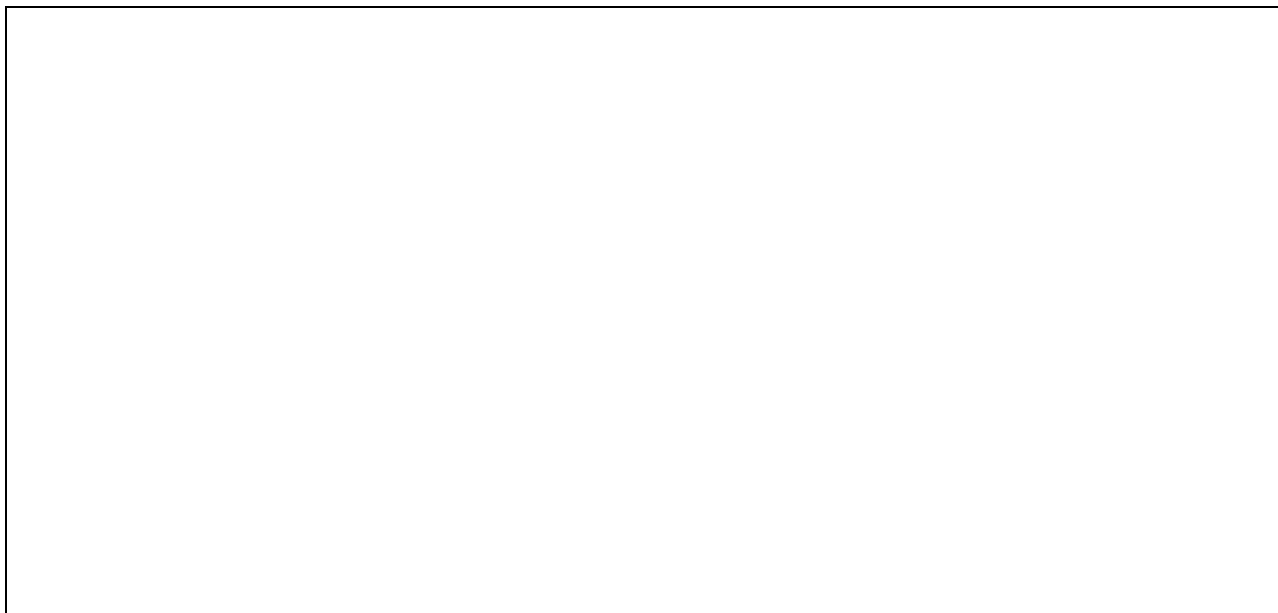
[illegible]

Продовження додатка 9

[illegible]

Склад деревостану: _____

Вік головної породи:_____

СХЕМАТИЧНЕ КРЕСЛЕННЯ І ПРИВ'ЯЗКА ПРОБНОЇ ПЛОЩІ

Опис ґрунтового розрізу

Зарисовка ґрунтового розрізу	Горизонти		Опис розрізу (колір, механічний склад, структура, будова, включення, новоутворення, характер зміни горизонтів тощо)
	індекс	потуж- ність, см	

Виконавець _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

Перевірив _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

КАРТКА ПРОБНОЇ ПЛОЩІ № ____
з проведення _____
(вид догляду, з переліком)Область _____
Лісокористувач (власник) _____
Лісництво (підрозділ) _____Квартал № ____ Виділ № ____
Розміри проби: _____ м
Площа проби _____ га

Таксаційна характеристика переведена на 1 га

Показова секція	Елемент лісу	Коефіцієнт складу, 1%	Вік, років	Середня висота, 0.1 м	Середній діаметр, 0.1 см	Сума площ перетинів , 0.1 м ²	Повнота, 0.01	Клас бонітету	Тип лісу	Походження	Запас, 1 м ³		Кількість стовбурів рстучих	Вихід ділової деревини, 1%	% вибірки при догляді за запасом
											рстучого лісу	сухостою			
Окомірна (з точністю, передбаченою методичними вказівками)															
Обчислена															
Після догляду															
	Разом	100	х	х	х			х	х	х				х	
До догляду															
	Разом	100	х	х	х			х	х	х				х	

Підріст _____
(кількість на 1 га, висота, вік, склад)Підлісок _____
(кількість на 1 га, густота, видовий склад)Покрив _____
(індикатори лісорослинних умов, ягідники, лікарські трави і % проективного покриття)Ґрунт _____
(тип, механічний склад, вологість, материнська порода, ступінь стійкості для гірських лісів)Положення і рельєф _____
(експозиція, стрімкість, висота над рівнем моря)Особливості виділу _____
(наявність поодиноких дерев, пошкоджень, виконані та запроєктовані заходи тощо)

Продовження додатка 10

[illegible]

Полекамеральна обробка даних переліку (до рубки)

Ступінь товщини		Порода						Порода							
		Розряд висот						Розряд висот							
		Кількість стовбурів		Сума площ перетинів, м ²	Запас, м ³		Сухостій		Кількість стовбурів		Сума площ перетинів, м ²	Запас, м ³		Сухостій	
усього	з них ділових	загальний	в тому числі ділової		кількість стовбурів	запас, м ³	усього	з них ділових	загальний	в тому числі ділової		кількість стовбурів	запас, м ³		
Р а з о м	на пробі														
	на 1 га														
Площа перерізу середнього дерева			$g = \frac{\sum g}{N}$												
Середній діаметр, см															
Середня висота, м															
Повнота															
% ділової деревини															

Полекамеральна обробка даних переліку (зрубаної деревини)

Ступінь товщини		Порода						Порода								
		Розряд висот						Розряд висот								
		Кількість стовбурів		Сума площ перетинів, м ²	Запас, м ³		Сухостій		Кількість стовбурів		Сума площ перетинів, м ²	Запас, м ³		Сухостій		
		усього	з них ділових		загальний	в тому числі ділової	кількість стовбурів	запас, м ³	усього	з них ділових		загальний	в тому числі ділової	кількість стовбурів	запас, м ³	
Р а з о м	на пробі															
	на 1 га															
Площа перерізу середнього дерева			$g = \frac{\sum g}{N}$													
Середній діаметр, см																
Середня висота, м																
Повнота																
% ділової деревини																

[illegible]

H, M

[illegible]

ОБМІР СЕРЕДНІХ ДЕРЕВ РЕШТИ ЕЛЕМЕНТІВ ЛІСУ

[illegible]

Перелік підросту і підліску

№ облікових площадок	Площа, м ²	Порода, походження і середній вік	Підріст					Підлісок		
			кількість за станом, шт.					порода	кількість, шт.	середня висота, м
			здорових	пошкоджених	сухих	разом	середня висота			
На 1 га										

Склад деревостану:_____

Вік головної породи:_____

СХЕМАТИЧНЕ КРЕСЛЕННЯ І ПРИВ'ЯЗКА ПРОБНОЇ ПЛОЩІ

Опис ґрунтового розрізу

Зарисовка ґрунтового розрізу	Горизонти		Опис розрізу: (колір, механічний склад, структура, будова, включення, новоутворення, характер зміни горизонтів, тощо)
	індекс	товщина, см	

Виконавець _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

Перевірив _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

**КАРТКА ПРОБНОЇ ПЛОЩІ № _____
для вивчення лісівничої ефективності**

(вид пробної площі, без переліку)

Область _____
Лісокористувач (власник) _____
Лісництво (підрозділ) _____Квартал № _____ Виділ № _____
Розміри проби: _____ м
Площа проби:
а) показової секції _____ га
б) контрольної секції _____ га**Таксаційна характеристика переведена на 1 га**

Показова секція	Елемент лісу	Коефіцієнт складу, 1%	Вік, 1 рік	Середня висота, 0,1 м	Середній діаметр, 0,1 см	Повнота (зімкнутість)	Клас бонітету	Тин лісу	Походження	Запас, 1 м ³	% вибірки при догляді по запасу
Окомірна (з точністю, передбаченою методичними вказівками)											
Обчислена											
До догляду											
	Разом	100	х	х	х		х	х	х		
Після догляду											х
											х
											х
											х
	Разом	100	х	х	х		х	х	х		х

Підріст _____
(кількість на 1 га, висота, вік, склад)Підлісок _____
(кількість на 1 га, густота, видовий склад)Покрив _____
(індикатори лісорослинних умов, ягідники, лікарські трави і % проективного покриття)Ґрунт _____
(тип, механічний склад, вологість, материнська порода, ступінь стійкості для гірських лісів)Положення і рельєф _____
(експозиція, стрімкість, висота над рівнем моря)

Особливості виділу _____

(наявність поодиноких дерев, пошкоджень, виконані та запроектовані заходи тощо)

Дані суцільної рубки облікової площадки
розміром _____ х _____ = _____ м², або _____ га

Показники	Порода						Разом
Середній вік, років							
Середня висота, м							
Середній діаметр, см							
Розміри укладки:							
- ширина, м							
- висота, м (з поправкою на осідання)							
- довжина, м							
- об'єм в складових м ³							
Коефіцієнт переведення складових м ³ у щільні м ³							
Запас, м ³ :							
- на обліковій площадці							
- у перерахунку на 1 га							
Кількість стовбурів (у віці до 10 років для визначення складу) – на обліковій площадці							
– в перерахунку на 1 га							

Примітка:

Укладання повинно проводитися щільно між кілками, окоренками у один бік, що утворюють вертикальну стінку. Для визначення об'єму укладених куп (в складових м³) вимірюють їхню висоту (з поправкою на осідання), ширину і середню довжину хворосту і усі три виміри, що отримані, перемножують. При вимірюванні висоти укладки роблять поправку на осідання :для хворосту довжиною 2.1 –6.0 м – 10% , для хмизу (довжиною до 2.0 м) – 20%.

Коефіцієнт переведення складових м³ у щільні : а) хворост неочищений товщиною в окоренку до 4 см при довжині стовбура більше 2 м до 4 м включно – 0.12; більше 4 м до 6 м включно – 0.20; хмиз і дрібний неочищений хворост до 2 м – 0.10; хворост очищений товщиною в окоренку до 4 см при довжині стовбура 2-4 м – 0,15, 4.1-6.0 м – 0.25.

Дані вирубки дерев на показовій площі
розміром _____ х _____ = _____ м², або _____ га

Показники	Порода						Разом
Середня висота, м							х
Середній діаметр, см							х
Розміри укладки:							
- ширина, м							
- висота, м (з поправкою на осідання)							
- довжина, м							
- об'єм в складових м ³							
Коефіцієнт переведення складових м ³ у щільні м ³							
Запас, м ³ :							
- на секції							
- у перерахунку на 1 га							
% вирубки за запасом							
Запас, що залишився після рубки на 1 га, м ³							

ПЕРЕЛІК ПІДЛІСКУ

Порода	Кількість, штук		Середня висота, м
	на обліковій площадці	на 1га	

СХЕМАТИЧНЕ КРЕСЛЕННЯ І ПРИВ'ЯЗКА ПРОБНОЇ ПЛОЩІ
Опис ґрунтового розрізу

Зарисовка ґрунтового розрізу	Горизонти		Опис розрізу: (колір, механічний склад, структура, будова, включення, новоутворення, характер зміни горизонтів тощо)
	індекс	товщина, см	

Виконавець _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

Перевірив _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

КАРТКА МОДЕЛЬНОГО ДЕРЕВА

Номер пробної площі	Елемент лісу	Номер модельного (облікового) дерева	Вік дерева, років	Діаметр на висоті 1,3 м, см

1. Область _____ 2. Лісокористувач (власник) _____

3. Лісництво (підрозділ) _____ 4. Квартал № _____ 5. Виділ № _____

6. Клас росту	_____	17. Протяжність живої крони у відсотках до загальної довжини стовбура	_____
7. Форма крони	_____	18. Об'єм сучків:	_____
8. Напрямок найбільшого бокового розвитку крони	_____	- в складових м ³	_____
9. Діаметр крони, см	_____	- в щільних м ³	_____
Пн - Пд	_____	19. Діаметр ядра на пні, см	_____
С - З	_____	20. Кількість років періоду пригнічення	_____
10. Висота стовбура від пня, м	_____	21. Діаметр періоду пригнічення, см	_____
11. Висота пня, м	_____	22. Діаметр гнилі на пні, см	_____
12. Висота дерева, м	_____	23. Висота поширення гнилі, м	_____
13. Приріст по висоті, м	_____		
14. Протяжність без сучкової частини стовбура, м	_____		
15. Висота прикріплення першого живого сучка, м	_____		
16. Протяжність живої крони, м	_____		

Висота від шийки кореня, м	Діаметр, см		Приріст по діаметру за 10 років, см	Діаметр 10 років назад, см	Об'єм двометрових секцій, м ³		
	у корі	без кори			у корі	без кори	10 років назад
24	25	26	27	28	29	30	31
1							
2							
3							
5							
7							
9							
11							
13							
15							
17							
19							
21							
23							
25							
27							
29							
31							
33							
35							
Основа верхівки							
Об'єм стовбура							
Об'єм циліндра							
Видове число							

Висота від шийки кореня, см		Діаметр		Приріст по діаметру, см	Діаметр 10 років назад, см	Кількість річних кілець
		у корі	без кори			
32		33	34	35	36	37
0	шийка кореня					
	висота пня					
1,3	висота грудей					
	0,10 висоти					
	0,25 висоти					
	0,50 висоти					
	0,75 висоти					

38. Коефіцієнт форми

Стан дерева	K_0	$K_{0,25}H$	$K_{0,5}H$	$K_{0,75}H$
у корі				
без кори				

39. Середній приріст за об'ємом, m^3 40. Поточний приріст за об'ємом без кори, m^3

41. Сортиментація модельного дерева

Назва сортиментів	Сорт	Довжина, м	Діаметр верхнього відрубку, см		Об'єм, m^3	
			у корі	без кори	у корі	без кори
Разом ділової	х		х	х		х
Дрова	х	х	х	х		х
Дрова	х			х		х
Відходи	х			х		х
Усього	х		х	х		х

Виконавець _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)Перевірів _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

КАРТКА
обстеження природного поновлення на зрубках, згарищах,
під наметом деревостану, інших категоріях земель
(необхідне підкреслити)

Область _____
Лісокористувач (власник) _____
Лісництво (підрозділ) _____
Квартал № _____ Виділ № _____ Площа _____ га

Характеристика ділянки, що обстежується

1. Характеристика насадження за даними окомірної таксації (таксаційного опису):
склад _____, походження _____, вік _____,
клас бонітету _____, повнота _____, тип лісу _____
2. Давність зрубу _____, період рубки _____, ширина лісосіки _____,
система рубки _____, спосіб і строк примикання _____,
спосіб трелювання _____, спосіб очищення лісосіки _____
3. Наявність поодиноких дерев (шт/га по породах) усього _____
з них насінників _____, їхнє розміщення _____, стан крон _____
4. Давність згарища _____, вид пожежі _____
5. Стан зрубу (згарища), ступінь захаращеності _____
6. Опис підліску (склад, висота, розміщення, густота): _____
7. Опис трав'яного покриву (склад, розміщення, густота):
а) зростає під наметом насадження і є тепер _____
б) з'явився після рубки (пожежі) _____
8. Топографічне положення: висота над рівнем моря _____ м, експозиція _____,
стрімкість _____, частина схилу _____
9. Рельєф _____
10. Ерозійні процеси _____
11. Стан підстилки _____

ПЕРЕЛІКОВА ВІДОМІСТЬ

№№ облікових площадок	Кількість підросту деревних порід								
	порода, походження	до 0,5 м				0,6-1,5 м			
		здорових	пошкоджених	сухих	вік, років	здорових	пошкоджених	сухих	вік, років
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Продовження відомості

за групами висот, штук							Підлісок		
більше 1,5 м				Усього			порода	кількість, шт.	середня висота, м
здорових	пошкоджених	сухих	вік, років	здорових	пошкоджених	сухих			
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Характеристика і результати облікових робіт

12. Кількість облікових площадок: на ділянці _____ шт., на 1 га _____ шт.

13. Розмір облікової площадки _____ м²; відстань між площадками _____ м; обстежено _____ м², _____ %.

14. Характеристика обстеженого поновлення (підросту): склад _____, вік _____ років, висота _____ м, кількість _____ тис. шт/га, повнота _____, розміщення і стан _____

15. Висновки і оцінка: _____

16. Господарські заходи _____

СХЕМАТИЧНЕ КРЕСЛЕННЯ
розташування облікових площадок на ділянці

Виконавець _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)Перевірив _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

КАРТКА
обстеження лісових ділянок з проведеними заходами сприяння природному
поновленню

Область _____

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квартал № _____ Виділ № _____ Площа _____ га

1. Характеристика колишнього насадження: склад _____, походження _____,

вік _____ років, клас бонітету _____, повнота _____, тип лісу _____

2. Давність лісосіки _____ років, ширина лісосіки _____ м, система рубки _____,

спосіб і строк примикання _____, спосіб трелювання _____,

спосіб очищення лісосіки _____

3. Давність згарища _____ років, вид пожежі _____

4. Стан зрубу (згарища) _____, ступінь захаращеності _____

5. Наявність підросту деревних порід на 1 га до заходів сприяння:

Порода	Кількість насінних екземплярів, шт/га			Кількість порослі
	до 0,5 м	0,6-1,5 м	понад 1,5 м	

6. Проведені заходи щодо сприяння природному поновленню _____

7. Підлісочні породи (склад, висота, розміщення, густота): _____

8. Трав'яний покрив (склад, розміщення, густота):

а) колишній під наметом насадження і є тепер _____

б) з'явився після рубки (пожежі) _____

9. Топографічне положення: висота над рівнем моря _____ м, експозиція _____,

стрімкість _____, частина схилу _____

10. Рельєф _____

11. Ерозійні процеси _____

ПЕРЕЛІКОВА ВІДОМІСТЬ

№ облікових площадок	Розмір площадок, м ²	Насіннєве поновлення деревних порід				
		порода	кількість підросту за групами висот, шт.			
			до 0.5 м	0.6-1.5 м	понад 1.5 м	Разом
1	2	3	4	5	6	7

Продовження відомості

Порослеве поновлення			Підлісок			Оцінка поновлення
порода	кількість порослі	середня висота, м	порода	кількість, тис. шт.	середня висота, м	
8	9	10	11	12	13	14

Характеристика і результати облікових робіт

12. Кількість облікових площадок: на ділянці _____ шт., на 1 га _____ шт., відстань між площадками _____ м; обстежено _____ м², _____ %.

13. Таксаційна характеристика обстеженого поновлення: склад _____, вік _____ років, висота _____ м, кількість _____ тис. шт/га, повнота _____, розміщення і стан _____

14. Висновки щодо результату поновлення _____

15. Господарський захід _____

СХЕМАТИЧНЕ КРЕСЛЕННЯ
розташування облікових площадок на ділянці

Виконавець _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

Перевірив _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

КАРТКА обстеження лісових культур

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квартал № _____ Виділ № _____

Площа лісових культур за даними лісокористувача (власника) _____ га

Характеристика ділянки і лісорослинних умов

1. Категорія земель до створення лісових культур _____

2. Рельєф _____ 3. Експозиція _____, стрімкість _____

4. Тип лісу _____ 5. Бонітет _____ 6. Ґрунт _____

7. Ступінь задерніння _____

8. Характеристика лісових культур: (склад, вік, повнота) _____

9. Підлісок (склад, густота) _____

10. Захарашеність, м³/га _____

Способи і технологія створення лісових культур

11. Спосіб підготовки ґрунту

12. Спосіб створення культур

13. Дата створення

14. Головна порода

15. Схема змішування

16. Відстань в ряду і між рядами

17. Кількість садивних місць на 1 га – усього
з них головної породи, шт.

18. Висіяне насіння на 1 га, кг

19. Кількість доповнень, порода і кількість
висаджених сіянців (саджанців)

за проектом	за даними обстеження

Характеристика і результати облікових робіт

20. Площа культур _____ га. 21. Кількість пробних площадок _____ шт.

22. Закладено на 1 га _____ м² 23. Процент обстеження _____

24. Кількість екземплярів на 1 га – усього _____ шт., в тому числі головної породи _____ шт.

25. Ступінь зімкнутості в рядах _____, між рядами _____

26. Приживлюваність _____ %, повнота _____

27. Природне поновлення (склад, шт. / га) _____

28. Загальний склад (лісові культури + природне поновлення) _____

29. Загальна повнота _____ 30. Середня висота: головної породи _____ м,
супутніх порід _____ м, природного поновлення _____ м.

31. Середній приріст по висоті _____ м. 32. Причини загибелі _____

33. Причини відхилення в площі лісових культур _____

34. Клас якості лісових культур _____

35. Господарський захід _____

№ пробних площадок	Площа м ²	Порода					Порода				
		кількість рослин, штук					кількість рослин, штук				
		штучного походження				домішка природного походження	штучного походження				домішка природного походження
		здорових	пошкоджених				здорових	пошкоджених			
			шкідниками і хворобами	худобою і дикими тваринами				шкідниками і хворобами	худобою і дикими тваринами		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Продовження відомості

Порода					Порода					Усього на площадці				
кількість рослин, штук					кількість рослин, штук					кількість рослин, штук				
штучного походження				домішка природного походження	штучного походження				домішка природного походження	штучного походження				домішка природного походження
здорових	пошкоджено				здорових	пошкоджено				здорових	пошкоджено			
	шкідниками і хворобами	худобою і дикими тваринами				шкідниками і хворобами	худобою і дикими тваринами				шкідниками і хворобами	худобою і дикими тваринами		
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27

СХЕМАТИЧНЕ КРЕСЛЕННЯ розташування облікових площадок на ділянці

Стислий аналіз результатів обстеження: _____

Виконавець _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

Перевірив _____
(дата, посада, прізвище, ініціали, підпис)

КАРТКА
вибірково-перелікової таксації для обстеження
санітарного стану насаджень

Область _____
 Лісокористувач (власник) _____
 Лісництво _____

Квартал _____
 Виділ _____
 Площа виділу _____ га

Вид вибірково-перелікової таксації _____

Кількість КПП _____, площа КПП _____ га, радіус _____ м,

Кількість стрічок _____, загальна довжина стрічок _____ м, ширина стрічок _____ м,

Площа переліку _____ га.

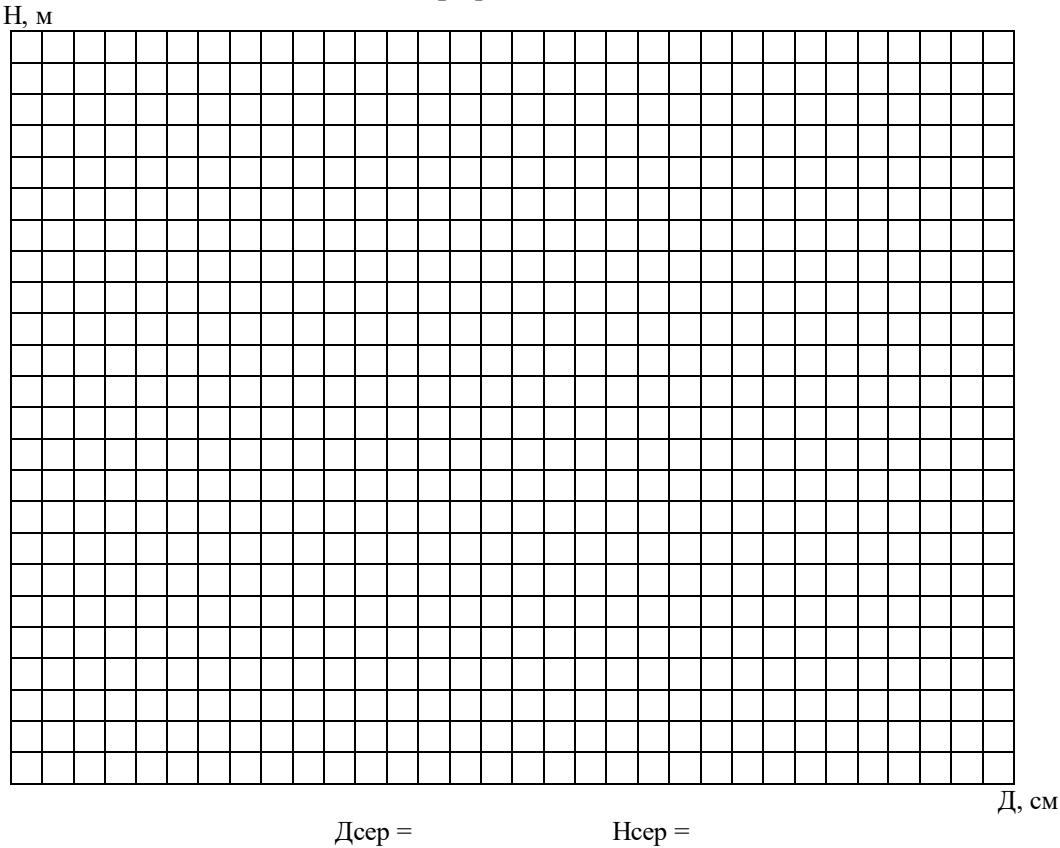
Таксаційна характеристика, переведена на 1 га

Ярус	Склад		Вік, років	Висота, м	Діаметр, см	Сума площ перерізів, м ²	Повнота	Клас бонітету	Тип лісу	Походження	Запас, м ³		Запас старого і свіжого сухостою, м ³ (V-VI)	Відсоток ділових стовбурів
	порода	коефіцієнт, 1%									стовбурний	в т. ч. дуже ослаблені і відмираючі (III-IV)		
Окомірна (з точністю, передбаченою методичними вказівками)														
Обчислена														
Разом	100	х	х	х				х	х	х				х
Підріст _____ Підлісок _____ Надґрунтовий покрив _____ Положення і рельєф _____ Причини ослаблення _____										Схема розміщення КПП або стрічок на виділі, прив'язка				
Рік проведення останньої рубки _____, запас, що вибирався з 1 га _____ м ³ . Усього проектується до вирубування _____ м ³ /га, в т. ч., ростучого (III-IV) _____ м ³ /га, сухостій _____ м ³ /га, природний відпад* за таблицями ходу росту повних деревостанів* _____ м ³ /га, різниця _____ м ³ . Висновок _____														
* - "Лісотаксаційний довідник" Доповнене видання. (Видавничий дім Вінніченко-2021) згідно частини деревостану, що вирубається (відпад).														

Заміри висот дерев основного елементу лісу для побудови графіка

Діаметр, 1 см																			
Висота, 0,1 м																			

Графік висот

Обмір середніх дерев інших елементів лісу

Порода		Порода		Порода		Порода	
Д _{1.3}	Н	Д _{1.3}	Н	Д _{1.3}	Н	Д _{1.3}	Н

[illegible]

Ступінь товщини	Порода								Порода							
	Розряд висот								Розряд висот							
	Кількість стовбурів		Сума площ перерізів, м ²	Запас, м ³			Свіжий і старий сухостій.(V-VI)		Кількість стовбурів		Сума площ перерізів, м ²	Запас, м ³			Свіжий і старий сухостій (V-VI)	
усього	з них ділових	загальний		в т. ч. ділової	в т. ч. (III-IV)	кількість стовбурів	запас, м ²	усього	з них ділових	загальний		в т. ч. ділової	в т. ч. (III-IV)	кількість стовбурів	запас, м ³	
Разом на	про -бі															
	1 га	X				X		X	X				X			
Площа перерізу середнього дерева			$g = \frac{G}{N} =$													
Середній діаметр			$D = 100 \sqrt{\frac{4g}{3.142}} =$													
Середня висота																
Повнота																
% ділової деревини																

Перевірів _____ “ ” _____ 20__ р.

КАРТКА**вибірково-вимірювальної таксації для обстеження санітарного стану насаджень
шляхом закладання кругових реласкопічних площадок**

Область _____

Квартал _____

Лісокористувач (власник) _____

Виділ _____

Лісництво _____

Площа виділу _____ га

Походження _____, бонітет _____, тип лісу _____

№ кругових площадок	Порода (склад)	Вік, років	Середня, Н, 0,1м	Середній, Д, 0,5см	Сума площ перерізів за групами категорій стану дерев				Повно- та (I-IV)	Стов- бурний запас на 1 га, м ³ (I- IV)	Запас сухо- стою на 1га. м ³ (V-VI)
					I-II (без ознак ослаблен- ня)	III-IV (ду- же ослаб- лені, від- мираючі	разом	V-VI (сві- жий та старий сухостій			
Окомірна таксація (за даними не менше трьох площадок)											
Дані вимірювань									Схема розміщення КПП на виділі, прив'язка		
Разом											
В серед- ньому											
в т.ч. за порода- ми											

Результати вимірювань

1. Склад _____ 2. Відсоток вибірки (III-IV) _____

3. Причини ослаблення та відмітки про господарську діяльність _____

4. Рік проведення останньої рубки догляду чи санітарної рубки _____, запас, що вибирався з 1 га _____ м³.5. Усього проектується до вирубування _____ м³/га, в т.ч., ростучого(III-IV) _____ м³/га, сухостій _____ м³/га, природний відпад* за таблицями ходу росту повних деревостанів* _____ м³/га, різниця _____ м³

6. Висновок _____

Вимірювання провів _____

(дата, посада, прізвище, ініціали)

Перевірив _____

(дата, посада, прізвище, ініціали)

* - "Лісотаксаційний довідник" Доповнене видання. (Видавничий дім Вінніченко-2021) згідно частини деревостану, що вирубається (відпад).

ПОКАЗНИКИ ЛАНДШАФТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ОЦІНКИ**1. Групи типів ландшафтів**

Група типу ландшафту	Код	Особливості ландшафту	Зімкнутість намету
1. Закриті простори, огляд малий	ЗГ	Деревостани горизонтальної зімкнутості, чисті і мішані за складом усіх типів лісу. Одноярусні, одновікові, з рівномірним розташуванням по площі насадження	0,6-1,0
	ЗВ	Деревостани вертикальної зімкнутості, переважно мішані за складом або чисті з тіневитривалих порід різних поколінь Двоярусні або багатоярусні деревостани з груповим розміщенням дерев по площі та вертикальною чи ступінчатою зімкнутістю. Галявини між групами не з'єднуються між собою	0,6-1,0
2. Напіввідкриті простори, огляд середній	НР	Зріжені деревостани з рівномірним розташуванням дерев, чисті або мішані за складом, одновікові. Чагарники зімкнутістю 0,4-0,5. Ландшафтні незімкнуті лісові культури висотою більше 1,5 м	0,3-0,5
	НН	Зріжені деревостани з нерівномірним розташуванням дерев. Особливості цього ландшафту: - різна величина груп з вільною конфігурацією меж, сполучені галявини, величина яких рівна подвійній і більше висоті дерев в групах; - периферійні дерева з довгими та широкими кронами, під якими сформоване узлісся з чагарників; - трав'яний покрив на галявинах добре розвинутий; - чагарники зімкнутістю 0,4-0,5 та ландшафтні незімкнуті культури висотою більше 1,5 м, розміщені групами	0,3-0,5
3. Відкриті простори, огляд великий	ВР	Рідколісся з рівномірним розташуванням дерев, проекції крон яких займають 10-20% площі ділянки	0,1-0,2
	ВП	Ділянки з поодинокими деревами або окремими невеличкими групами чагарників. Поодинокі дерева і чагарники займають менше 10% площі ділянки. Чагарники та незімкнуті культури висотою до 1,5м.	0,1-0,2
	ВВ	Ділянки без дерев і чагарників.	

2. Ступені стійкості природних комплексів до рекреаційних навантажень*а) в умовах рівнинного рельєфу*

Переважаючі деревні породи, категорії земель	Ступені стійкості				
	5	4	3	2	1
	Типи лісорослинних умов				
Сосна	A ₀ , A ₁ , A ₄ , A ₅ , B ₀ , B ₅ , C ₄ , C ₅ , D ₄ , D ₅	A ₂ , B ₁ , C ₀ , D ₀	A ₃ , B ₂ , B ₄ , C ₁ , D ₁	B ₃ , C ₂ , C ₃ , D ₂ , D ₃	
Ялина, ялиця	B ₄ , B ₅ , C ₄ , C ₅ , D ₄ , D ₅	B ₂ , B ₃	C ₂ , D ₁	C ₃ , D ₂ , D ₃	
Дуб, бук, граб	B ₄ , B ₅ , C ₀ , C ₅ , D ₅	B ₂ , B ₃ , C ₁ , C ₄ , D ₀ , D ₄	C ₂ , D ₁	C ₃ , D ₂ , D ₃	
Береза, осика	A ₄ , A ₅ , B ₀ , B ₅ , C ₅ , D ₅	A ₂ , B ₃ , B ₁ , B ₄ , C ₀ , D ₀	B ₂ , C ₁ , C ₄ , D ₄	B ₃ , C ₂ , D ₁	C ₃ , D ₂ , D ₃
Вільха, ясен	B ₂ , B ₃ , B ₄ , B ₅ , C ₂ , C ₅ , D ₅	C ₄ , D ₂ , D ₄	C ₃ , D ₃		
Ландшафтні поляни				B ₂ , B ₃ , C ₁ , D ₀ , D ₃	C ₂ , C ₃ , D ₁ , D ₂
Пасовища	решта	B ₃ , C ₀ , C ₄ , D ₄	B ₂ , C ₁ , C ₂ , C ₃ , D ₀ , D ₁	D ₂ , D ₃	
Сіножаті	решта	C ₂ , C ₃ , D ₂ , D ₃			

б) в гірських умовах

Переважаючі деревні породи, категорії земель	Ступені стійкості				
	5	4	3	2	1
	Стрімкість схилів в градусах				
Хвойні	більше 20	11-20	6-10	0-5	
Твердолистяні	більше 25	16-25	11-15	6-10	0-5
М'яколистяні	більше 35	26-35	16-25	6-15	0-5
Ландшафтні галявини	-	-	11-15	6-10	0-5
Пасовища	більше 15	6-15	0-5		
Сіножаті	більше 5	5-0			

в) ознаки коригування визначення ступеня стійкості

Фактори, що враховуються	Зниження стійкості	
	на 1 бал	на 2 бали
1. Вологість лісорослинних умов	сухі та сирі гігrotопи	дуже сухі та мокрі гігrotопи
2. Наявність ерозійних процесів	середньозмиті ґрунти	сильнозмиті ґрунти
3. Висота насаджень	1-3 м	до 1 м
4. Санітарний стан насаджень: а) здорових дерев в хвойних деревостанах, %	51-90	до 50
б) здорових дерев в листяних деревостанах, %	31-70	до 30

3. Стадії рекреаційної дигресії

Стадія дигресії	Коефіцієнт рекреації (Кр)	Стан трав'яного і мохового покриву та лісової підстилки	Стан деревостану, підросту і підліску
1	до 0,05	Трав'яний та моховий покрив без змін і відповідає типу лісу. Підстилка не порушена	Підріст і підлісок відповідають лісорослинним умовам і не пошкоджені
2	0,06–0,1	Трав'яний і моховий покрив мало пошкоджений, їх ярусність збереглися	Підріст і підлісок в задовільному та доброму стані. В деревостані переважають дерева доброго та задовільного стану (75-90%)
3	0,11–0,3	Трав'яний і моховий покрив пошкоджено на значній площі. Кількість лісових та лугових трав зменшилась. Наявність бур'яну або лугових трав, не характерних для лісорослинних умов ділянки. Ярусність покриву ще зберігається	Підріст, який зберігся, мало диференційований. Майже нема поновлення корінних лісотвірних порід
4	0,31–0,6	Трав'яний і моховий покрив деградує. Різко збільшилась фітомаса і чисельність бур'яну та лугових рослин. Підстилка в стадії руйнування	Своєрідна структура біогеоценозу у вигляді чергування куртин підліску та слабо життєздатного підросту, обмежених галявинами і стежками
5	0,61 і більше	Трав'яний і моховий покрив, характерний для лісорослинних умов ділянки, деградував. Покриття та фітомаса бур'яну і лугових рослин набагато більші, ніж лісових, які збереглися лише біля стовбурів дерев. Підстилка в стадії повного руйнування	Підріст і підлісок майже повністю відсутні. Різко збільшена освітлюваність під наметом деревостану. Деревата мають механічні пошкодження, всихають. У значної частини дерев коріння оголене і виступає на поверхню

4. Класи рекреаційної оцінки

Класи оцінки	Сума показників естетичної оцінки, пішохідної доступності та додаткової оцінки
1 клас (висока оцінка)	3-8
2 клас (середня оцінка)	9-11
3 клас (низька оцінка)	12-15

5. Класи естетичної оцінки**1) Лісові ділянки вкриті лісовою рослинністю*****а) рівнинні умови***

Склад насаджень	Вологість лісорослинних умов і вікові градації, років											
	сирі і мокрі				дуже сухі і вологі				сухі і свіжі			
	до 20	21-50	51-80	більше 80	до 20	21-50	51-80	більше 80	до 20	21-50	51-80	більше 80
В складі 8-10 одиниць найбільш розповсюджених порід в об'єкті	5	5	5	4	5	4	3	3	4	3	2	2
В складі 3-7 одиниць найбільш розповсюджених порід в об'єкті	5	5	4	3	4	3	2	2	4	2	2	1
В складі 8-10 одиниць менш розповсюджених порід в об'єкті	5	4	3	3	4	3	2	2	3	2	1	1

б) гірські умови

Склад насаджень	Експозиція та стрімкість схилів, градусів											
	Вікові градації, років											
	Пн 0-15; Пд 0-5				Пн 16 і >; Пд 6-15				Пд 16 і більше			
	до 20	21-50	51-80	більше 80	до 20	21-50	51-80	більше 80	до 20	21-50	51-80	більше 80
В складі 8-10 одиниць найбільш розповсюджених порід в об'єкті	5	5	4	3	5	4	3	3	4	3	3	2
В складі 3-7 одиниць найбільш розповсюджених порід в об'єкті	5	4	3	3	4	3	3	2	3	3	2	1
В складі 8-10 одиниць менш розповсюджених порід в об'єкті	4	3	3	2	3	3	2	1	3	2	1	1

2) Сіножаті, пасовища, ландшафтні галявини

а) рівнинні умови

Клас естетичної оцінки	Коротка характеристика ділянки
1	Суходільна, чиста, з хорошим травостоєм із цінних злакових та бобових трав
2	Суходільна з малоцінним трав'яним покривом або заросла до 10% площі чагарниками
3	Суходільна зі зрідженим травостоєм (вибиті пасовища)
4	Періодично затоплювана, купиниста або заросла чагарниками на 31-50%
5	Сира або мокра, заросла чагарниками на 51% і більше або заболочена

б) гірські умови

Переважаючі асоціації травостою	Експозиція та стрімкість схилів, град.				
	Пд 46 і більше; Пн 30 і більше	Пд 31-45 Пн 16-30	Пн і Пд 0-5	Пд 16-30 Пн 0-15	Пд 6-15
Щавлю альпійського	5	5	4	4	3
Чорниці, лохини, ситнику, мохів	5	4	3	3	2
Широколистяних трав	4	3	3	3	2
Мичнику, костриці лежачої	4	3	3	2	1
Червоної і мальованої костриці	2	2	1	1	1

6. Класи пішохідної доступності*а) рівнинні умови*

Клас пішохідної доступності	Відстань від більшої частини ділянки до межі населеного пункту, м	Відстань від більшої частини ділянки до рекреаційного закладу або автостоянки, м	Відстань від більшої частини ділянки до дороги загального користування, м
1	до 500	до 250	до 100
2	501-1000	251-500	101-250
3	1001-2000	501-1000	251-500
4	2001-3000	1001-2000	501-1000
5	більше 3000	більше 2000	більше 1000

б) гірські умови

Клас пішохідної доступності	Співвідношення ознак для віднесення до конкретного класу
1	Ділянка розташована безпосередньо біля будь-якого рекреаційного закладу, але не далі 250 м по горизонталі або ± 50 м по вертикалі
2	Ділянка розташована в зоні, яка має відносну висоту до 300 м, і по ній або по її межі проходить дорога чи стежка
3	Ділянка розташована в зоні, яка має відносну висоту більше 300 м, і по ній або по її межі проходить дорога чи стежка, а також (хоч би частково) в зоні з відносною висотою до 300 м і на віддалі від дороги чи стежки до 250 м по горизонталі або ± 50 м по вертикалі
4	Ділянка розташована в зоні, яка має відносну висоту більше 300 м, і на віддалі від дороги чи стежки до 250 м по горизонталі або ± 50 м по вертикалі, а також в зоні, яка має відносну висоту до 300 м, але на віддалі від дороги чи стежки більше 250 м по горизонталі або ± 50 м по вертикалі
5	Ділянка розташована в зоні, яка має відносну висоту більше 300 м, і на віддалі від дороги чи стежки більше 250 м по горизонталі або ± 50 м по вертикалі

7. Додаткова оцінка

Бал	Вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки	Сіножаті, пасовища, полонини, ландшафтні галявини, галявини	
		рівнинні умови	гірські умови
1	Наявність вартих уваги пам'яток і елементів благоустрою	Ландшафтні галявини, галявини з наявністю елементів благоустрою	Відкриті краєвиди далеких перспектив, наявність елементів благоустрою або пам'яток
2	Наявність тільки вартих уваги пам'яток	Ландшафтні галявини без елементів благоустрою	Відкриті краєвиди середніх перспектив, наявність елементів благоустрою або пам'яток
3	Наявність тільки елементів благоустрою	Сіножаті, пасовища, галявини з наявністю елементів благоустрою	Відкриті краєвиди середніх перспектив
4	Можливий любительський збір ягід	Сіножаті, пасовища, галявини без елементів благоустрою	Відкриті краєвиди близьких перспектив, наявність елементів благоустрою або пам'яток
5	Пам'ятки, елементи благоустрою, ягідники на ділянці відсутні		Відкриті краєвиди близьких перспектив,

Примітки:

1. Можливий любительський збір чорниці, брусниці, малини, ожини, суниці, журавлини, лохини.

2. Варті уваги пам'ятки можуть бути такі: мальовничі виходи корінних порід (скелі), водоспади, естетичні або екзотичні групи дерев або окремі дерева тощо.

3. Елементи благоустрою: обладнані місця для різних видів відпочинку, оглядові майданчики, обладнані джерела тощо.

4. Краєвиди: близьких перспектив – відкриті для огляду тільки оточуючі ділянки насаджень; середніх перспектив – відкриті для огляду протилежні схили річкових долин в межах одного басейну; далеких перспектив – відкриті панорами декількох гірських хребтів або долин.

Додаток 19
до інструктивно-методичних вказівок

**Відомість набору виділів для формування
проекту плану робіт на _____рік**

К в а р т а л	В и д і л	П і д в и д і л	Пло- ща, га	Кате- го- рія земель	ТЛУ	Лісогос- подар- ський захід	Рік вико- нан- ня	Поро- да	Запас,м ³		
									за- галь- ний	лік- від- ний	діло- вий
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Продовження відомості

Квартал	Нелісові землі											
	сільськогосподарські угіддя					води	болота	садиби, споруди	траси	піски	інші нелісові землі	разом нелісових земель
	рілля	сіножаті	пасовища	багаторічні насадження (сади, ягідники та інші)	разом							

ПОКВАРТАЛЬНІ ПІДСУМКИ ЗАПАСІВ РОСТУЧОЇ ДЕРЕВИНИ, СУХОСТОЮ ТА ЗАХАРАЩЕНОСТІ

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квар- тал	Запас, тис. м³						Пристиглі насадження		Стиглі та перестійні насадження, площа га													
									всього		в тому числі за складовими породами											
	насад- жень	рід- ко- лісь	по- оди- ноких дерев	разом ростучої дереви- ни	сухо- стою	захара- щеності					площа, га	запас, тис. м³	площа, га	запас, тис. м³	хвойні		твердолистяні				м'яколистяні	
						за- га- ль- ний	в т.ч. лік- від- ний	всього	в тому числі	всього					в тому числі				всього	в тому числі		
	сосна	ялина	дуб	бук	ясен						граб	береза	осика	вільха чорна								

Область _____
 Територіальний орган управління _____
 Лісокористувач(власник) _____
 Лісництво (підрозділ) _____

ТАКСАЦІЙНИЙ ОПИС ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ за станом на 01.01. 20__ року

Ви- діл	Пло- ща, га	Характеристика деревостану, підросту, підліску, не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, нелісових земель, додаткові відомості	Я р у с	Еле- мент лісу	Вік, років	Ви- со- та, м	Діа- метр, см	Гру- па віку	Клас бо- ні- те- ту	Тип лісу (ТЛІУ)	Пов- нота	Запас деревини			% ді- ло- вих де- рев	Господарський захід	
												на 1 га, м ³	на виді- лі, тис. м ³	в т. ч. за складо- вими поро- дами		запроектований	виконаний

Квартал № _____

Відомість рубок головного користування

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квар- тал	Виділ	Площа лісо- сіки, га	Ярус	Склад деревостану	Клас боні- тету	Тип лісу	Вік, років	Пов- нота	Запас деревини, тис. м ³				Запроектований захід з лісовідновлення
									стовбур- ний	в т. ч. призначений до рубки			
										стовбур- ний	ліквід- ний	ділової деревини	

Фонд насаджень, що потребують рубок догляду за станом на 01.01. 20____ року

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квар- тал	Виділ	Площа, га	Склад насадження	Вік, років	Пов- нота	Запас, тис. м ³			Рік про- ведення останньої рубки догляду
						загаль- ний	що виру- бується	сухо- стою	

Додаток 25
до інструктивно-методичних вказівок

Відомість інших рубок формування і оздоровлення лісів за станом на 01.01. 20__ року

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Квар- тал	Виділ	Пло- ща, га	Склад насадження	Вік, ро- ків	Пов- нота	Запас, тис. м ³		
						загальний	що вирубу- ється	сухо- стою

Додаток 26
до інструктивно-методичних вказівок

Відомість захаращеності за станом на 01.01. 20__ року

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Квартал	Виділ	Площа, га	Запас, тис. м ³		Квартал	Виділ, підвиділ	Площа, га	Запас, тис. м ³	
			загальний	ліквідний				загальний	ліквідний

Додаток 27
до інструктивно-методичних вказівок

Проект підсочки соснових насаджень на період з 20__ по 20__ роки

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Квар- тал	Виділ	Площа лісосіки, га	Склад насадження	Клас бонітету	Тип лісу (ТЛУ)	Вік, років	Пов- нота	Середній діаметр, см	Запас на виділі, тис. м ³		Період знаходження в підсочці		Встанов- лений вік рубки	Додаткові відмітки
									стовбурний	в т. ч. сосни	початок	кінець		

Відомість харчової, лікарської, технічної та іншої сировини деревних і чагарникових порід

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Група і вид сировини	Порода, з якої буде заготовлена сировина	Квартал	Виділ	Площа, га	Висота породи, м	Одиниця вимірювання	Урожайність з 1 га, тонн	Можливий обсяг заготівлі, тонн
----------------------	--	---------	-------	-----------	------------------	---------------------	--------------------------	--------------------------------

Відомість харчової, лікарської та технічної сировини трав'яних рослин

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Група і вид сировини	Квартал	Виділ	Площа, га	Проективне покриття, %	Особливості розміщення на виділі
----------------------	---------	-------	-----------	------------------------	----------------------------------

Відомість земельних ділянок лісового фонду, що проектується для випасу худоби

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Назви населених пунктів, з яких випасається худоба	Квартали, в яких дозволяється випас худоби		Допустима для випасу кількість голів худоби згідно встановлених норм	Умови при яких допускається випас худоби	Таксаційні виділи, в яких випас худоби забороняється	
	номери кварталів	площа, га			номери таксаційних виділів	площа, га

Фонд відтворення лісів за станом на 01.01. 20__ року.

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Квар- тал	Виділ	Площа, га	Категорія земель та її характеристика	Тип лісу, ТЛУ	Схема створення лісових культур	Головна порода	Рік прове- дення заходу
--------------	-------	--------------	--	---------------------	--	-------------------	----------------------------------

Наявність насаджень, що використовуються для збору насіння деревних порід і лісової селекції

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Квартал	Виділ	Площа, га	Склад деревостану	Вік, років	Клас боні- тету	Тип лісу	Пов- нота	Запас на 1га, м³	Призначення плантації	Панівна порода	Вік, ро- ків	Рік ство- рення
---------	-------	--------------	-------------------	---------------	-----------------------	-------------	--------------	---------------------	-----------------------	-------------------	--------------------	--------------------

Відомість заходів з протипожежного впорядкування лісів

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Протипожежні заходи	Одиниця вимірю- вання	Існує		Проектується додатково		Термін виконання
		протяжність або кількість	квартал, виділ	протяжність або кількість	квартал, виділ	

Проект поділу території на майстерські ділянки та обходи

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Номер майстерської ділянки, обходу	Квартали, які входять до складу обходу	Площа, га	Місце проживання працівників
------------------------------------	--	-----------	------------------------------

Наявність осередків шкідників, хвороб та інших пошкоджень лісових насаджень станом на 01.01.20__ року

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Квартал	Виділ	Площа, га	Склад насаджень	Вік, років	Клас бонітету	Тип лісу	Повнота	Ступінь пошкодження
---------	-------	-----------	-----------------	------------	---------------	----------	---------	---------------------

Відомість будівельних та інших робіт

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Назва об'єкта або вид робіт	Квартал, виділ	Одиниця вимірювання	Обсяги робіт	Примітка
-----------------------------	----------------	---------------------	--------------	----------

Додаток 37
до інструктивно-методичних вказівок

Відомість існуючої осушувальної мережі, мостів, гідротехнічних споруд

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квартал	Виділ	Найменування елемента осушувальної мережі чи споруди	Одиниця вимірювання	Кількість	Протяжність	Стан	Рекомендовані заходи з догляду чи реконструкції
---------	-------	--	---------------------	-----------	-------------	------	---

Додаток 38
до інструктивно-методичних вказівок

Відомість лісових культури у віці до 20 років станом на 01.01.20__ року

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квартал	Виділ, підвиділ	Площа, га	Склад насадження	Вік, років	Повнота, приживлюваність	Клас якості
---------	-----------------	-----------	------------------	------------	--------------------------	-------------

Додаток 39
до інструктивно-методичних вказівок

Виконання рубок головного користування за 20__ рік
(площа – га, запас – тис. м³)

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Назва показника	Узгоджений обсяг рубок головного користування		Фактично зрубано		
			площа	запас деревини ліквідний	
	площа	запас деревини ліквідний		усього	в тому числі: згідно узгодженого обсягу

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

Додаток 41
до інструктивно-методичних вказівок

Лісокористувач (власник) _____ Лісництво (підрозділ) _____

[illegible]

Лісокористувач (власник) _____

Вік лісових культур, рік створення	Посаджено і посіяно - усього		Із них реконструктивних і попередніх лісових культур	Переведено та передано в експлуатацію			Залишилось в стадії незімкнутих лісових культур	Проект переводу і передачі в експлуатацію в наступному році	Загибло лісових культур	
	за даними лісокрисувача	за даними лісовпорядкування		усього	в тому числі в проточному році	із них за класами якості			1 клас	2 клас

Додаток 43
до інструктивно-методичних вказівок

Лісокористувач (власник) _____

Вік, рік вирощування	Переведено у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – усього	В тому числі у звітному році				Загинуло і списано у звітному році		Ділянки природного поновлення, що заходяться в стадії вирощування	
		усього	в тому числі за класами якості					усього	в т.ч. запроек- товано під лісові культури
			1	2	3				

Фонд рубок головного користування за станом на 01.01. 20 ____ року

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квар- тал	Виділ, підви- діл	Площа, га	Склад насадження	Вік, років	Висо- та, м	Діа- метр, см	Клас боні- тету	Тип лісу, ТЛУ	Пов- нота	Запас на 1га, м³	Запас на виділі, тис. м³				Кіль- кість підросту на 1 га, тис. шт	Рік завер- шення підсочки	Експо- зиція і стрім- кість схилу	Рік прове- дення рубки	
											стов- бурний	за скла- довими поро- дами	що виру- бується	в тому числі					
														лік- відний					діло- вий

План рубок головного користування на 20 ____ рік

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квар- тал	Виділ, підви- діл	Площа, га	Склад насадження	За даними лісовпорядкування							Результати відводу ділянок				
				вік, років	пов- нота	загальний стовбурний запас на ділянці, тис. м ³	запас, що вирубується			площа, га	запас, що вирубується				
							на 1га, м ³	на ділянці, тис. м ³			на 1га, м ³	на ділянці, тис. м ³			
								стовбур- ний	ліквідний	ділової деревини		стовбур- ний	ліквідний	ділової деревини	

План рубок формування і оздоровлення лісів на 20 ____ рік

Лісокористувач (власник) _____

Лісництво (підрозділ) _____

Квартал	Виділ, підвиділ	За даними лісовпорядкування						Результати натурного відводу ділянки				
		площа, га	склад насадження	вік, років	пов- нота	запас призначений в рубку, м ³		площа, га	запас, що вирубається, м ³			
						на виділі	на 1 га		стовбурний	ліквідний	ділової деревини	на 1 га, м ³

ЧАСТИНА ПЕРША.	
ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ І ПОЛЬОВІ РОБОТИ	
I.	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ
1.	Мета і завдання
2.	Основні організаційно-технічні показники лісовпорядних робіт
II	ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ
1.	Організація здійснення, планування і фінансування лісовпорядних робіт
2.	Взаємовідносини лісовпорядної організації з територіальними органами лісового господарства Держлісагентства, керівними органами лісового господарства інших міністерств і відомств та лісокористувачами
3.	Взаємовідносини лісовпорядної організації з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськістю, неурядовими організаціями та іншими зацікавленими сторонами
4.	Участь у розробленні програм з охорони, використання та відтворення лісів
5.	Лісовпорядні і технічні наради
6.	Контроль лісовпорядних робіт
7.	Порядок і терміни здавання польових лісовпорядних робіт
8.	Авторський нагляд
III.	ПІДГОТОВЧІ РОБОТИ ДО ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ
1.	Завдання, склад і організація підготовчих робіт
2.	Підготовчі роботи з організації території об'єкта лісовпорядкування, складання проєкту квартальної мережі
3.	Підбір і обґрунтування нормативно-довідкових матеріалів
4.	Підготовка об'єктів для колективного тренування
5.	Збір основної природно-економічної та іншої інформації, необхідної для розробки лісовпорядного проєкту
6.	Забезпечення матеріалами ДЗЗ та вимоги до них
7.	Матеріали, що складаються за результатами виконання підготовчих робіт
IV.	ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ ТА ПІДГОТОВКА ДО ЛІСОТАКСАЦІЙНИХ РОБІТ
1.	Знімально-геодезичні роботи
2.	Прорубування, очищення і промірювання зовнішніх меж, квартальних просік та оформлення території лісовпорядними знаками
3.	Колективне та індивідуальне технічне тренування
4.	Підготовка матеріалів ДЗЗ, виготовлення фотоабрисів і абрисів
5.	Геодезична основа лісовпорядних планшетів
6.	Підготовка нормативно-довідкової інформації
V.	ЛІСОТАКСАЦІЙНІ РОБОТИ
1.	Поділ лісового кварталу (урочища) на виділи
2.	Нормативи точності та методи лісотаксаційних робіт
3.	Основні вимоги щодо таксації насаджень та інших категорій земель

4.	Проектування лісогосподарських та інших заходів під час лісотаксаційних робіт	32
VI.	ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОСТУ І СТАНУ НАСАДЖЕНЬ	
1.	Закладання лісовпорядних пробних площ	33
2.	Обстеження природного поновлення	34
3.	Обстеження стану лісових культур	35
4.	Оцінка лісопатологічного і санітарного стану насаджень	36
VII.	НАБЛИЖЕНЕ ДО ПРИРОДИ ЛІСІВНИЦТВО ТА ДІЛЯНКОВИЙ МЕТОД ВПОРЯДКУВАННЯ ЛІСІВ	
1.	Впровадження засад наближеного до природи лісівництва	37
2.	Впорядкування лісів за ділянковим методом	39
VIII.	ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РЕГІОНАЛЬНИХ УМОВ ТА ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЛІСІВ	
1.	В гірських лісах	41
2.	В лісах, що використовуються в рекреаційно-оздоровчих цілях	45
3.	В лісах природно-заповідного фонду	47
4.	В лісах наукового, історико-культурного призначення	49
5.	В лісах, закріплених за користувачами мисливських угідь	50
6.	В державних захисних лісових смугах і полезахисних лісових смугах	51
7.	В дубових лісах	52
8.	В лісах, забруднених радіонуклідами	52
IX.	АКТУАЛІЗАЦІЯ МАТЕРІАЛІВ ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ	
1.	Загальні положення	54
2.	Підготовчі роботи	55
3.	Польові роботи	56
4.	Актуалізація матеріалів лісовпорядкування на основі інформації про поточні зміни в лісовому фонді, що надають лісокористувачі	57
	ЧАСТИНА ДРУГА. КАМЕРАЛЬНІ РОБОТИ	
X.	ОБРОБКА ЛІСОВПОРЯДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	
1.	Комп'ютерні програми, що використовуються під час обробки лісовпорядної інформації	58
2.	Вимоги до лісовпорядних документів	59
3.	Таксаційний опис та його склад	59
XI.	ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА. ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІСОВОГО ФОНДУ	
1.	Поділ лісів на категорії	59
2.	Господарські частини, господарства та господарські секції	59
3.	Вік стиглості деревостанів	61
4.	Таблиці, що характеризують лісовий фонд	62
5.	Аналіз лісогосподарської діяльності за минулий проєктний період	63
XII.	ПРОЄКТУВАННЯ ЛІСГОСПОДАРСЬКИХ ЗАХОДІВ	
1.	Основні принципи проектування багатоцільового ведення лісового господарства та лісокористування	64
2.	Рубки головного користування	65
3.	Рубки формування і оздоровлення лісів	66
4.	Заготівля другорядних лісових матеріалів	67
5.	Побічні лісові користування та використання сільськогосподарських угідь	68
6.	Використання лісів в рекреаційно-оздоровчих та наукових цілях	68
7.	Використання лісів для потреб мисливського господарства	69

8.	Відтворення лісів	69
9.	Охорона лісів	71
10.	Захист лісів від шкідників і хвороб	72
11.	Будівництво, пов'язане з лісогосподарською діяльністю	72
12.	Природоохоронні заходи	72
13.	Управління осушеними та неосушеними болотами	73
14.	Екологічний стан лісів	73
15.	Очікувана ефективність запроєктованих лісогосподарських заходів	74
XIII.	ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВПОРЯДНОГО ПРОЄКТУВАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕГІОНАЛЬНИХ УМОВ ТА ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЛІСІВ	
1.	В гірських лісах	74
2.	В лісах природно-заповідного фонду	74
3.	В лісах, закріплених за користувачами мисливських угідь	75
4.	В лісах, забруднених радіонуклідами	75
5.	Проектування при ділянковому методі лісовпорядкування	75
XIV.	ДОКУМЕНТИ, ЩО СКЛАДАЮТЬСЯ ПІД ЧАС БАЗОВОГО ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ	
1.	Документи і матеріали, що складаються під час базового лісовпорядкування	76
2.	Розгляд та затвердження лісовпорядних матеріалів	82
3.	Зведений проєкт організації та розвитку лісового господарства	82
4.	Виготовлення планово-картографічних матеріалів	82
XV.	АКТУАЛІЗАЦІЯ МАТЕРІАЛІВ ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ	
1.	Документи, що складаються під час актуалізації матеріалів лісовпорядкування	82
2.	Порядок розгляду та затвердження документів, виготовлених під час актуалізації матеріалів лісовпорядкування	84
	ДОДАТКИ	
1.	Програма основних положень організації і розвитку лісового господарства для адміністративно-територіальної одиниці або окремого природно-економічного регіону	85
2.	Акт виконаних польових лісовпорядних робіт	88
3.	Орієнтовна програма пояснювальної записки до звіту про підготовчі роботи до лісовпорядкування	90
4.	Технічні вказівки щодо проведення колективного та індивідуального тренувань	93
5.	Картка таксації	98
6.	Картка вибірково-перелікової таксації	102
7.	Картка вибірково-вимірювальної таксації	105
8.	Відомість польового обліку лісових культур	106
9.	Картка тренувальної пробної площі № __	107
10.	Картка пробної площі № __ з проведення (вид догляду, з переліком)	115
11.	Картка пробної площі № __ для вивчення лісівничої ефективності (вид пробної площі, без переліку)	122
12.	Картка модельного дерева	125
13.	Картка обстеження природного поновлення на зрубках, згарищах, під наметом насаджень, інших категоріях земель	128
14.	Картка обстеження лісових ділянок з проведеними заходами сприяння природному поновленню	130

15.	Картка обстеження лісових культур	132
16.	Картка вибірково-перелікової таксації для обстеження санітарного стану насаджень	134
17.	Картка вибірково-вимірjuвальної таксації для обстеження санітарного стану насаджень шляхом закладання кругових реласкопічних площадок	137
18.	Показники ландшафтно-рекреаційної оцінки	138
19.	Відомість набору виділів для формування проекту плану робіт на _____ рік	143
20.	Поквартальні підсумки розподілу земель лісogосподарського призначення за категоріями	145
21.	Поквартальні підсумки запасів ростучої деревини сухостою та заxаращення	146
22.	Таксаційний опис земель лісogосподарського призначення за станом 01.01. 20____ року	146
23.	Відомість рубок головного користування	147
24.	Фонд насаджень, що потребують рубок догляду за станом на 01.01. 20____ року	147
25.	Відомість інших рубок формування і оздоровлення лісів за станом на 01.01. 20____ року	148
26.	Відомість заxаращеності за станом на 01.01. 20____ року	148
27.	Проект підсочки соснових насаджень на період з 20__ по 20____ роки	148
28.	Відомість харчової, лікарської, технічної та іншої сировини деревних і чагарникових порід	149
29.	Відомість харчової, лікарської та технічної сировини трав'яних рослин	149
30.	Відомість земельних ділянок лісового фонду, що проектуються для випасу худоби	149
31.	Фонд відтворення лісів за станом на 01.01. 20____ року	150
32.	Наявність насаджень, що використовуються для збору насіння деревних порід і лісової селекції	150
33.	Відомість заходів з протипожежного впорядкування лісів	150
34.	Проект поділу території на майстерські ділянки та обходи	151
35.	Наявність осередків шкідників, хвороб та інших пошкоджень лісових насаджень станом на 01.01.20__ року	151
36.	Відомість будівельних та інших робіт	151
37.	Відомість існуючої осушувальної мережі, мостів, гідротехнічних споруд	152
38.	Відомість лісових культур у віці до 20 років станом на 01.01.20__ року	152
39.	Виконання рубок головного користування за 20__ рік	152
40.	Виконання рубок формування і оздоровлення лісів за 20__ рік	153
41.	Звіт про стан лісових культур віком до 20 років за станом на 01.01. 20____ року	153
42.	Звіт про переведення у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки передавання в експлуатацію лісових культур і промислових плантацій у 20 ____ році	154
43.	Звіт про переведення природного поновлення у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки в 20 ____ році	154
44.	Фонд рубок головного користування за станом на 01.01. 20 ____ року	155

45.	План рубок головного користування на 20 ____ рік	155
46.	План рубок формування і оздоровлення лісів на 20 ____ рік	156